LJUDSKI TEDNIK

CENA 20 lir, 6 din | TRST 1. sept. 1949 | LETO ČETRTO Številka 181

Poštnina plačana v gotovini. | Spedizione in abb. post. II. gruppo

Grobove smo vaše nad Trstom iskali
v dolinah, pod bori, v tišinah ograd.
O, niste zaman v Bazovici nam pali,
ki uporniško kri za svobodo ste dali,
za nas žrtvovali življenja pomlad.

Marušić in Bidovec, združena brata
z Valenčičem, Milošem v mraku krivic:
so v sonce odprla se narodu vrata,
ko srca so vaša, v seh upov bogata,
poslala svoj zadnji mu borbeni klic.

Bazovica

JE ŠE VEDNO NAŠ VZOR IN PROGRAM

Bazovica je pot in cilj. Je nedvomno jasen program za vsakogar, ki kaj razume in si hote ne zapira oči pred resnico.

Štiri mladince, vodilne člane tajne, slovenske, primorske protifašistične organizacije TIGR (Trst, Istra, Gorica, Reka): Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča je italijansko fašistično «Posebno sodišče za zaščito države», obsodilo na smrt in jih dalo ustreliti dne 6. septembra 1930. leta. Obtoženi so bili, da so nameravali s svojo tajno politično organizacijo z oboroženo borbo vreči fašizem in odtrgati Julijsko Krajino od Italije ter jo priključiti Jugoslaviji.

Ali je ta obtožnica točna,, kritično resnična?

Vsi štirje so bili že od ustanovitve Julijske krajine, t. j. odkarje Italija zasedla, člani in sodelavci krožkov tržaške «Zveze mladinskih društev», ki je sodelovala z «Zvezo prosvetnih društev» za Goriško, ki je bila enako radikalno usmerjena. Ti dve organizaciji je posebno ostro prevevala želja, da se združijo primorski Slovenci z ostalimi Slovenci v Jugoslaviji, in sta priključenje Julijske Krajine k Italiji imeli za imperialistično nasilje in za grobo kršenje pravic našega ljudstva do svobodne odločitve, da se združi s svojim narodom.

To je bila takrat miselnost vseh slovenskih malomeščanskih strank in organizacij. Mladinci obeh imenovanih organizacij smo se ločili od njih po odločni nepopustljivosti v izvrševanju svojih namenov. Ta odločnost je imela svoj koren v resnično demokratični usmerjenosti, ki nas je vodila v načelno protifašistično držanje. Ko so malomeščanske organizacije pod rastočim fašističnim tlačenjem popuščale in prehajale v oportunistično kompromisarstvo in brezdelnost, misleč na svoje osebne in skupne; ospodarske koristi, je bilo pri mladini ravno obratno. Predvidevali smo uničenje vseh nefašističnih, a v bistvu oportunističnih organizacij, odločeni, da jih obnovimo kot tajne, ilegalne in z njimi nadaljujemo mnogo bolj ostro in premočrtno borbo proti fašizmu, ki smo ga imeli za najostrejšega nasprotnika osvoboditve.

Obtožba fašističnega Posebnega sodišča je bila torej točna. Nimamo prav nobenega namena zakrivati, da je to mladinsko gibanje težilo, da se združi s staro Jugoslavijo. V Italiji je vladal takrat odkrit stoodstotni fašizem, medtem ko tudi stara Jugoslavija še ni bila tako daleč v svojem reakcionarnem razvoju in je bila borba za priključitev v smislu samoodločbe narodov takrat vendar progresivno dejanje in oster udarec nevarnemu italijanskemu imperializmu. In to toliko bolj, ker je bilo v vseh nas trdno, nekako samo po sebi umevno prepričanje, da tudi Trst čisto prirodno, gospodarsko in zemljepisno pripada k svojemu zaledju, Jugoslaviji.

Političnim «realistom» t. j. oportunistom se je seveda zdela borba mladine proti fašistični Italiji, ki je bila na višku svoje vojaške moči, blazna, nesmiselna in brez izgledov na kakršen koli uspeh. V tem pa je bila ravno veličina tega mladinskega podviga, ki je več let zaporedoma vznemirjal fašizem, ga delal negotovega, mu jemal na znotraj in pred inozemstvom še ono malo političnega in moralnega ugleda, kar ga je imel. Potlačenim Slovencem in Hrvatom pod fašistično Italijo pa je to gibanje vlilo novih sil odpora in borbenosti, vero vase in v zmago pravične borbe.

Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič so bili vodilni ljudje v tej podtalni protifašistični osvobodilni borbi: najbolj borbeni, najbistrejši, predvsem pa najbolj in popolnoma predani borbi za osvoboditev slovenskega primorskega ljudstva. Kaj pridobijo ali izgubijo osebno, kakšnih žrtev bo borba zahtevala, če treba tudi žrtev glav, se niso vpraševali; videli so pred seboj le nujnost in potrebo borbe za svobodo svojega ljudstva proti fašizmu, pa naj stane kar hoče.

V jasnosti svojega cilja, posebno pa v neomejeni požrtvovalnosti za narodno osvoboditev je prometejevski čin, predhodniška veličina njih dela. Ko je svet ostrmel nad barbarsko obsodbo mladih borcev, je naše ljudstvo onemelo v bolesti, toda oči so se mu široko razklenile v spoznanju, da je le v takih najvišjih žrtvah pot v svobodo. In čutilo je neizmerno hvaležnost za njih žrtev in dolžnost, da jim jo povrne z enakimi lastnimi žrtvami.

Vera v osvoboditev, odločnost in pripravljenost na žrtev, to je velika dediščina, ki so jo te svete žrtve vcepile v srce vsega našega ljudstva, in iz nje je buknil z elementarno silo plazu plamen upora v narodno osvobodilni vojni. Zato so njih mlada življenja, skrušena pod fašističnim svincem onega usodnega jutra gori za Bazovico, predhodniki narodno odsvobodilne borbe vsega primorskega ljudstva. Od njih se je naučilo verovati, boriti se za svobodo in umirati zanjo. Iz neštetih novih žrtev, ki so vzklile iz njih žrtev, se je rodila svoboda za največji del primorskega ljudstva, ostalim pa so pokazali pot za bodočnost.

Pot in cilj, ki so nam jih pokazali s svojim življenjem in delom, sta tako jasna in premočrtna, da ne dopuščata nobenega tolmačenja in zlorab, najmanj pa zavajanje v kak kompromisarski oportunizem, v hinavsko nenačelnost ali celo prehajanje v reakcionarne ter imperialistične vode ter na izdajanje njih ciljev. In danes sta še prav tako sveža in aktualna kot pred dvema desetletjema in bosta ostala še v bodoče naš vzor in program, toliko bolj, ker je Jugoslavija, h kateri po vsej pravici teže naši narodi na Tržaškem ozemlju, postala z borbo svojih narodov napredna, demokratična država, ki z naglimi koraki ustvarja socializem in s tem novo lepše življenje.

J. Z.

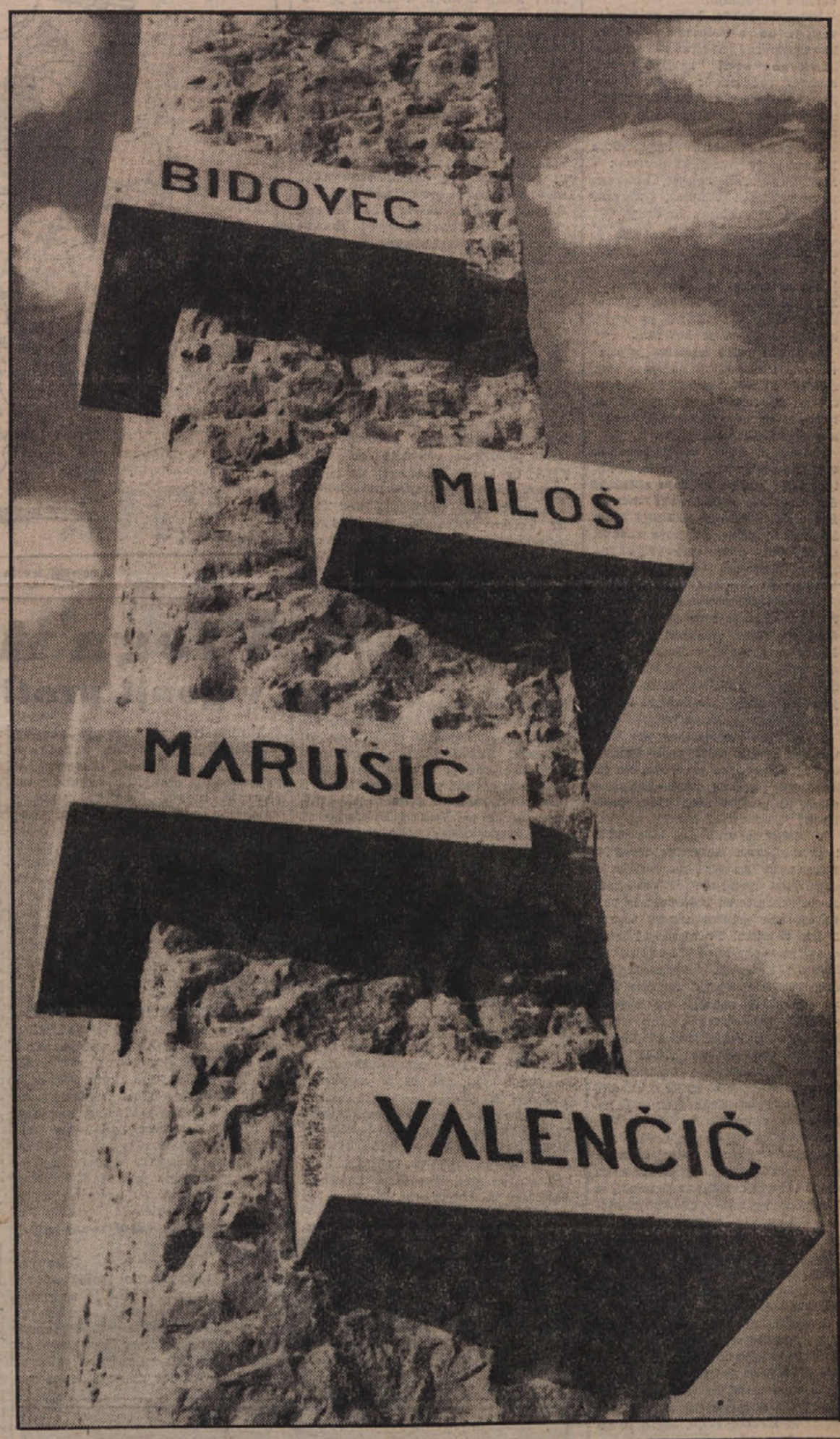

V nedeljo 4. septembra bomo v Bazovici dostojno proslavili spomin bazoviških junakov; ponovili bomo obljubo, da bomo nadaljevali borbo, dokler si ne priborimo vseh narodnostnih in demokratičnih pravic, za katere so se pred 19 leti borili in žrtvovali bazoviški junaki!

LJUDSKI TEDNIK

PO ŠIROKEM SVETU

KRONIKA

Jugoslovanski poslanik v ZDA Kasanović se je razgovarjal s pomočnikom ameriškega zunanjega ministra Ruskom o splošnih gospodarskih vprašanjih.

Belgijski uradni krogi potrjujejo vest, da bo za bodočega upravnika Marshallovega načrta za Evropo imenovan bivši belgijski ministrski predsednik Spaak namesto dosedanjega upravnika Koffmana, ki bo postal splošni administrator Marshallovega plana.

Ob peti obletnici osvoboditve Romunije je romunski poslanik v Moskvi priredil banket, katerega so se udeležili Višinski, francoski in angleški poslanik in drugi.

Ameriško ministrstvo za delo je objavilo podatke, iz katerih je razvidno, da je od 15. junija do 15. julija t. l. število brezposelnih v ZDA narastlo za 230.000. Število brezposelnih v industriji pa je letos za 6.6000 večje kot lani.

Britanski vojni minister je izjavil, da ima sedaj Britanija v inozemstvu 170.000 vojakov in da Britanija še nikoli v zgodovini ni imela v mirnem času toliko vojakov pod rožjem kot sedaj.

«Komisija OZN za Balkan» je objavila spet svoje poročilo, v katerem po starem običaju obtožuje demokratične balkanske države: Bolgarijo, Albanijo in FLRJ vmešavanja v grške notranje zadeve. O poročilu bodo razpravljali na glavni skupščini OZN septembra letos.

Češkoslovaški poslanik v Londonu Kratochvil se je pred svojim odhodom na novo službeno mesto v Indijo razgovarjal v Bevinom. Tudi italijanski poslanik [illegible] Scoti je obiskal Bevina in severjetno z njim razgovarjal o bivših italijanskih kolonijah.

Izrael bo protestiral pri Varnostnem svetu OZN proti Egiptu, ki krši dogovor o premirju, ko ne dovoljuje prehoda petrolejskim ladjam, ki plujejo skozi Suez proti Hajfi.

V Italiji se vsak dan bolj občuti pomanjkanje električne energije. Komisariat za severno Italijo je napovedal nadaljnje 50 odst. znižanje energije za industrijo in privatnike ter splošno zaporo tovarn 3 dni v tednu. Primanikljaj letne energije znaša letos 7 milijard kilovatov. Vlada in vodilne skupine Confindustrie hočejo izrabiti krizo električne energije za izvedbo načrtov za demobilizacijo onih industrijskih sektorjev, ki jih ameriški izvozniki ne vidijo radi. Napredne sindikalne organizacije so se že odločno dvignile v obrambo domače ogrožene industrije in interesov delavstva.

Madžarska vlada je odbila angloameriško noto, v kateri zapadne sile predlagajo naj madžarska vlada imenuje svojega delegata v komisijo, ki naj preučiče je Madžarska kršila mirovno pogodbo ali ne.

Tajništvo francoskih kovinarskih delavcev je v posebnem pismu obrazložilo predsedniku republike Auriolu težak položaj, ki je nastal v Franciji za kovinarske delavce zaradi podrejanja francoskih interesov Marshallovemu načrtu.

V Moskvi se je zaključil kongres Partizanov miru, ki se je začel 25. avgusta. Vsi sovjetski in tuji delegati so izrazili voljo, boriti se ob strani Sovjetske zveze za mir in demokracijo proti vojnim hujskačem.

Namestniki zunanjih ministrov za avstrijsko mirovno pogodbo še vedno niso končali z reševanjem spornih točk. Dokaj hitro so se sporazumeli o zaščiti slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji, težje pa gre pri vprašanju 150 milijonov dolarjev, ki jih mora Avstrija plačevati Sovjetski zvezi. Trenutno tečejo razgovori okrog petrolejskih koncesij, ki jih Sovjetska zveza zahteva od Avstrije.

Tanjug zanika vest atenskega in pariškega radia, da bi tuja letala, ki bi prišla iz Albanije, bombardirala Prištino na jugoslovanskem ozemlju.

Britansko romanje v Washington bo le težko omililo ameriške finančnike

7. septembra se bodo v Washingtonu začeli razgovori med britansko in ameriško delegacijo za rešitev krize dolarja, v kateri se nahaja Velika Britanija. Britanska delegacija, ki jo sestavljata finančni minister Cripps in zunanji minister Bevin, je že odpotovala v ZDA. Amerika pritiska na Veliko Britanijo, da bi ta znižala vrednost funta-šterlinga napram ameriškemu dolarju ceš, da bi bil s tem določen «realistični» tečaj evropskih valut za zamenjavo v ZDA, kar da bi povečalo trgovinske izmenjave med Evropo in področjem dolarja. Razvrednotenju funta bi seveda nujno sledilo razvrednotenje norveške, danske, nizozemske, švedske in francoske valute. Velika Britanija in prav tako ostale prizadete evropske države se do sedaj dokaj krčevito upirajo temu ameriškemu načrtu in najhujši nasprotnik znižanja vrednosti funta je prav britanski finančni minister Cripps. Zapadno - evropske države se zavedajo, da bi razvrednotenje njihovih valut šlo v škodo njihovega gospodarstva, vendar se nahajajo v tako težkem ekonomskem položaju, da bodo prisiljene ukloniti se volji ZDA, če hočejo računati na njeno pomoč, ki jim je nujno potrebna.

Kako bodo to vprašanje med ZDA in Veliko Britanijo ter ostalimi zapadno-evropskimi državami rešili, bo pokazala konferenca v Washingtonu, vendar je že v naprej pričakovati, da ZDA od svoje ekonomske politike ne bodo odstopile, ker se voditelji ZDA nadejajo, da bodo le z ekonomskim pritiskom preko Marshallovega plana lahko izvlekli ZDA iz gospodarske krize.

To je dal razumeti tudi upravnik Marshallovega plana za Evropo Hoffmann, ki je v Londonu izjavil, da bi bilo napačno misliti, da so Ameriki nujno potrebni evropski trgi za njene proizvode, ker lahko te prodaja tudi v Ameriki sami. Z drugimi besedami pomeni to grožnjo, da če se Velika Britanija in ostale zapadnoevropske države ne bodo uklonile ameriškemu ekonomskemu pritisku, ne morejo računati na ameriško pomoč, ki že itak ne bo taka, da bi mogla kriti potrebe zapadnoevropskih držav.

Še bolj jasen pa je bil Truman, ki je v svojem govoru v Filadelfiji dejal, da ZDA ne mislijo dajati nobene miloščine. Ta Trumanov govor je nadaljevanje njegovega govora v Miamiju, ki ga je imel prejšnji teden. V obeh govorih je Truman razvijal teorijo o ameriški zamisli rešitve ekonomske krize na tak način, da bi si zagotovil podporo Kongresa za svojo napadalno politiko. Politični komentator moskovskega radia je dejal, da kljub temu, da propagirajo Trumanove načrte njegovi najtežji kalibri, kot so gen. Brandley, Marshall Acheson in Harimann, Kongres le ni hotel izglasovati njegovega programa za oborožitev. Ameriški napredni krogi odločno obsojajo Trumanovo politiko, ki še bolj poglablja gospodarsko krizo in vodi do nevarnih mednarodnih avantur. Trumanovo politiko obsoja celo senator republikanske stranke Dulles, ki je dejal, da sedanja ameriška politika vodi po poti, ki vodi do vojne.

Angleški lev in njegov jezdec

Hudi boji v Grčiji

24. avgusta so po velikih predpripravah monarhofašistične sile začele ofenzivo proti položajem demokratične vojske na Gramosu. V ofenzivi sodeluje 5 fašističnih divizij, ki jih podpira letalstvo in oklopne čete. Kljub temu fašisti dosedaj s svojimi napadi niso uspeli in oddelek njihove 15. divizije so demokratične sile uničile na odseku Mirovlitis - Apides. 26. avgusta so imeli na Gramosu monarhofašisti 826 mrtvih in 1708 ranjenih. 27. avgusta so monarhofašisti ponovili napade na sektorjih Papuli, Poli in Gagos Karauli, ponovno brez uspeha.

Vzporedno z ofenzivo na bojiščih so monarhofašisti poostrili tudi teror nad demokratičnim prebivalstvom, ki je po večini že natrpano v koncentracijskih taboriščih. Vojaško sodišče na Kreti je obsodilo na smrt 2 ženski, 36 oseb pa na različne kazni, sodišče v Florini pa je obsodilo na smrt 212 patriotov, med katerimi več žena.

Radio «Svobodna Grčija» javlja, da je demokratična vlada poslala OZN spomenico, v kateri navaja razne predloge za demokratično rešitev grškega vprašanja. Moskovski radio pa je javil poročilo albanskega ministrstva za obrambo, v katerem pravi, da bo v želji, da se ohrani mir, vse oborožene osebe, ki bodo prišle iz Grčije, bodisi fašisti ali demokrati, razorožene.

Vloga Albanije v gonji proti Jugoslaviji

Ministrstvo za zunanje zadeve LR Albanije je poslalo v zvezi z dozdevnimi izzivalnimi postopki jugoslovanskih obmejnih organov na severnih mejah Albanije jugoslovanskemu poslaniku v Tirani protestno noto, v kateri navaja datume, ko so baje jugoslovanski mejačarji prekršili albansko mejo.

Klevetanje FLRJ je postalo vsakdanja praksa albanskih oblasti. Postavlja se vprašanje, kaj želi doseči albansko ministrstvo za zunanje zadeve z razširjanjem neresničnih vesti o provokacijah jugoslovanskih obmejnih organov na albanski meji.

Da nam bo to jasno, se moramo ozreti še na nekatere izmišljotine sovražne gonje, ki jo vodijo proti Jugoslaviji. Pripovedke o sovražnih namerah Jugoslavije zoper Albanijo ter o pretenzijah na albansko ozemlje so samo posledice mračnega načrta Informbiroja, da bi Jugoslavijo pokazali kot izzivalko nemira na Balkanu. V zvezi s tem širi propagandni aparat Informbiroja v zadnjem času vztrajno vesti, kako se Jugoslavija pogaja z grškimi monarhofašisti o razdelitvi Albanije.

Stališče Jugoslavije do Albanije je znano albanskemu ljudstvu kakor vsemu svetu. FLRJ je na vseh mednarodnih zasedanjih, kadar se je govorilo o Albaniji, dosledno branila njene interese. Pokazala se je vedno kot iskren prijatelj albanskega ljudstva ter morejo danes samo najbolj črni klevetniki govoriti o FLRJ kot o sovražnici albanskega ljudstva, ki izdeluje nekake «načrte o razdelitvi» Albanije. Jugoslavija kot socialistična država ni nikoli težila za razkosanjem katere koli tuje dežele in tudi ne albanske.

Jugoslovanski narodi prav tako obsojajo monarhofašistična izzivanja in vse poskuse, da bi v tem delu Evrope nastala negotovost in nemir. Obsojamo vse poskuse vmešavanja v notranje zadeve Albanije. Socialistična Jugoslavija spoštuje neodvisnost albanskega ljudstva in njegovo voljo ter ve, da ime samo albansko ljudstvo pravico urejevati svoja notranja vprašanja. FLRJ izvaja odnose s sosednimi državami po načelih, ki so pobudnikom klevetniške gonje zoper socialistično Jugoslavijo, tuji. Nasprotno pa albanska vlada izvršuje navodila iz informbirojevske centrale ter ustvarja nerazpoloženje svojega lastnega ljudstva in vzporedno s tem slabi svoj položaj v svetu. Enver Hodžina skupina, ki zastopa in izvaja navodila tistih, ki hočejo vsiliti svojo voljo malim državam, dela proti interesom svojega lastnega ljudstva, krivdo za obstoječe stanje v Albaniji pa hoče prevaliti na jugoslovanske narode in na njihovo partijsko in državno vodstvo.

Izmišljotine o nekakšnih jugoslovanskih «načrtih» za razdelitev Albanije kažejo samo to, da se v glavah informbirojevskih voditeljev pletejo podobne šovinistične želje in upi o raznih delitvah in interesnih sferah, zlasti pa v odnosu do Jugoslavije. Nota albanske vlade samo služi takim šovinističnim idejam, za katere v socialistični Jugoslaviji ni prostora.

Jugoslavija ni imela, nima in tudi v bodoče ne bo imela nobenih pretenzij na albansko ozemlje, ter ni odgovorna za politiko albanske vlade, ki s svojo gonjo proti Jugoslaviji, s stalnimi provokacijami na meji in z dejansko prekinitvijo vseh obveznosti in pogodb, ki jih je imela z Jugoslavijo, stvarno hrabri notranjo fevdalno-buržoazno reakcijo in vsakršne sovražnike albanske neodvisnosti. Za položaj Albanije je v prvi vrsti odgovorna zajedalska in pustolovska klika Enver Hodže kakor tudi njegovi naredbodajalci.

Oddelki demokratične vojske korakajo skozi osvobojena mesta v Kantonu

Razpadanje Kuomintanga in utrjevanje nove kitajske države

Prva kitajska narodnoosvobodilna armada je osvobodila mesto Lančou, središče pokrajine Sansu. Druga kolona je prišla v bližino meje pokrajine Tsing Hai in zavzela mesto Jungcing na Rumeni reki. Čete generala Liu Po Čenga pa so obšle nacionalistično obrambno linijo na meji med pokrajinama Kiansi in Kvantung. Na jugu prodira ljudska vojska brez prestanka proti pristanišču Amoy, od katerega je oddaljena še 60 km. Iz strategije demokratične armade v poslednji ofenzivi je razvidno, da grozi Kantonu nevarnost predvsem iz zapada in ne vzdolž proge Nanking-Kanton. Sile napredujoče demokratične armade so precejšnje, nacionalisti pa razpolagajo le z ostanki razbitih armad.

Razkroj nacionalistične vojske je vsak dan naglejši in po cele divizije nacionalističnih vojakov prehajajo k demokratični vojski. V Honkongu pa je 11 članov Kuomintanga pod vodstvom generala Huang Siao Suna odpovedalo pokorščino gen. Čangkajšku

V Mukdenu, prestolnici Mandžurije je bila v teh dneh izvoljena Ljudska vlada za severovzhodno Kitajsko. Sestavlja jo 41 članov, volitvam pa je prisostvovalo 300 ljudskih delegatov.

Medtem pa se tudi v Pekingu vrše priprave za vzpostavitev nove kitajske demokratične vlade. V zvezi s tem je prispela iz Šanghaja v Peking vdova po ustanovitelju kitajske republike Sun yat Senu. Sprejel jo je sam Mao Tse Tung in poveljnik vojske Ču Teh. Vdova uživa v demokratični Kitajski velik ugled prav zaradi svojega zadržanja do nacionalistov, s katerimi nikoli ni hotela sodelovati, čeprav jo je Čangkajšek večkrat vabil. Poročajo, da bo nova kitajska vlada koalicijska vlada pod vodstvom komunistov.

Ameriški finančniki

pripravljajo nacistični vojni stroj za tretjo imperialistično vojno

Bivši notranji minister ZDA Harold L. Ickes, ki je podal ostavko l. 1946 zaradi spora s Trumanom, je objavil zanimiva odkritja o ameriški politiki do Nemčije, ki še enkrat dokazujejo, da se za besedičenjem o mirovni politiki ZDA skrivajo velikanske priprave za organizacijo tretje imperialistične vojne. Iz Ickesovega članka posnemamo nekatera zanimiva odkritja.

V ZDA Ze nekaj časa prisostvujemo vztrajnemu delu skupine ljudi, ki si prizadevajo uničiti sadove nemškega vojaškega poloma. Ti ljudje (ali kakor jih Ickes imenuje: strupeni pajki) pripravljajo popolno izročitev porurske industrije v roke onih, ki so Hitlerju omogočili začeti vojaško aventuro proti demokratičnim narodom. Med te ljudi, (strupene pajke) spadajo člani vlade, parlamentarci, diplomati, vojaki, bančniki in industrialci. Ti ljudje, ki bi morali posvetiti vse svoje sile za rešitev nemškega vprašanja v smislu zavezniških dogovorov, v resnici z vsemi svojimi silami pomagajo finančnikom Wall streeta in šefom minister Julius A. Krug, poznani meljev za tretjo svetovno vojno. Največji in glavni izmed teh strupenih pajkov je sedanji ameriški notranji minister julius A. Krug, poznani tkalski industrialec iz države Tennessee. Tega visokega funkcionarja lahko mirne duše sumimo filonemških simpatij, čeprav ne deluje samo v svojem imenu. Prav ta Julius Krug si je nabral glavnih zaslug za obnovitev enega izmed opornih stebrov hitlerjevskega nacizma z oživitvijo nemške vojaške industrije.

Pred odstopom kmetijskega ministra Andersona in trgovinskega ministra Harrimanna, je bila vlada predsednika Trumana pozorišče obsežnih intrig, v katerih ospredju je bil Julius Krug kot glavni nevtralizator politike pokojnega Roosevelta do porurskega premoga in jekla. Roosevelt je namreč v času vojne obljubil ameriškim materam in očetom, da bo vojna sila Porurja uničena brez usmiljenja v znak priznanja žrtvam njihovih sinov v boju proti nemškemu Molohu. Pod vplivom Kruga, Andersona in Harrimanna pa je Truman začel voditi popolnoma nasprotno politiko kot njegov veliki predhnik. Ustanovil je posebno vladno komisijo, ki naj bi na licu mesta preučila porursko vprašanje. Za šefa te komisije je postavil prav Kruga in njegove sodelavce, ki so se seveda že v naprej sporazumeli, da prepustijo vso porursko industrijo Nemcem. V Nemčijo je odpotovala posebna podkomisija s H. Collissonom, ki je istočasno postal šef Marshallovega plana za zapadno Nemčijo, ter Francom Baumisom, Juliusom Grofom in Edwardom Falkom na čelu. Po petih tednih bivanja v Nemčiji je Collisson sestavil poročilo o mnenju podkomisije, ki se je seveda popolnoma skladalo z mnenjem Kruga in kompanjonov. Collisson je v poročilu priporočal naj se obnovijo za polno zmogljivost vsi kompleksi težke industrije in tudi vse one jeklarne, ki so bile že v spisku za reparacije. Kot je znano, obstaja mednarodni sporazum, po katerem letna produkcija jekla v Nemčiji ne sme preseči 10.7 milijonov ton. Komisija pa je predlagala obnovo in zgraditev tolikih jeklarskih kompleksov, da bo njih letna produkcija jekla znašala 20 milijonov ton. Praktično omogoča poročilo podkomisije dvig nemške industrijske produkcije na njen najvišji nivo in če bi bili vsi predlogi podkomisije sprejeti, bi nemška vojna industrija proizvajala več kot l. 1935.

Toda ko je podkomisija dala svoje poročilo v podpis komisiji, je od nje ostal samo še Krug, ker sta Andersson in Harriman odstopila, njuna namestnika Taber in Bridges pa po skrbnem študiju poročila nista hotela podpisati in tako načrt za obnovo Porurja ni nikoli prišel pred vlado. Krug in Collisson sta zato začela veliko kampanjo, ki naj bi privedla vsaj do ukinitve nemških reparacij in njun sodelavec senator Bridges je pred nekaj meseci celo vplival na generala Claya, da bi ustavil nemške reparacije ne glede na vse sporazume z ostalimi zavezniki, ki jim reparacije pritičejo.

Toda tudi druge višje ameriške osebnosti so si prizadevale za ukinitev programa za reparacije in celo za ukinitev denacifikacije. Vojni minister Keneth Royall je lani pred finančno komisijo poslanske zbornice odkrito dejal, da je proti temu, da bi nemški vojni zločinci prišli pred sodišče. V odgovor na vprašanje poslanca Wigglesworth je Royall dejal: Glavni cilj, ki ga danes zasledujemo v Nemčiji in ki ga moramo doseči je: ustvariti iz Nemčije politično in industrijsko močno državo.

V teh besedah se odraža vsa sedanja politika ZDA do Nemčije in Harold Ickes zaključuje zato svoja izvajanja, ugotavljajoč, da se danes Amerikancem ni treba bati «notranjih petih kolon, proti katerim vlada tako bučno nastopa, čeprav takih petih kolon ni, pač pa da se lahko Amerikanci boje takih «strupenih pajkov» kot so Krug, Collisson, Harrimann, Draper in Royall, ki vztrajno obnavljajo nacistično Nemčijo in jo usposabljajo za bodoči vojni stroj v njihovi službi. Proti tem se morajo boriti vsi Američani naprednega mišljenja, ki žele živeti v miru brez strahu na nove vojne.

Nacistični tisk oživlja

Tiskovni urad ameriške vojaške vlade v Nemčiji je izdal uredbo, ki ukinja sistem tiskovnih dovoljenj, kar omogoča izid 106 novih časopisov, ki jih bodo tiskale založbe, ki so se močno kompromitirale v času nacizma. V kratkem bo tako izšel list, ki ga bo urejeval Max Willmy, bivši direktor protižidovskega lista «Stuermer», ki ga je vodil Juljus Streicher. V Nuenbergu pa bo začel izhajati list «Neue Kurier» pod vodstvom Besta, bivšega glavnega urednika nacističnega «Deutsche Allgemeine Zeitung». Tako bo nemški tisk postal še bolj protidemokratičen. Prav tako je napovedal obnovitev nacističnega tiska britanski poročevalec za britansko cono v Nemčiji, kjer je premehalo nadzorništo nad tiskom.

Demokristjani na vladi

Z ozirom na volivne rezultate, so sedaj v Bonnu pogajanja med tremi najmočnejšimi desničarskimi strankami zapadne Nemčije za sestavo vlade. Po poročilih iz Bonna je prišlo med strankami že do sporazuma za razdelitev ministrskih mest. Za predsednika nemške republike bo imenovan predsednik liberalno-demokratske stranke prof. Heuss, predsednik demokristjanov Adenauer pa bo predsednik vlade. Tudi notranji minister bo demokristjan.

Posednja

KRONIKA

V Marseillu so stavkali pristaški delavci zaradi premajhnih plač, ki onemogočajo delavskim družinam zadostno prehrano. Prišlo je do incidentov s policijo.

S 1. septembrom je prevzel mesto ameriškega vojaskega poveljnika v Berlinu gen. Maxwell Taylor namesto dosedanjega poveljnika Howleya.

V Avstriji je kancler Figl v imenu Ljudske stranke začel kampanjo za volitve, ki bodo drugi mesec.

5. septembra bo začel v Mehiki kongres ameriških pristašev miru.

Britanska delegacija, ki jo vodita Cripps in Bevin je odpotovala v ZDA na razgovore za rešitev dolarske krize na področju funta.

V Budimpešti seje zaključil festival mladine, na katerem je bila zastopana mladina 84 narodov. Kot je znano, madžarske oblasti v skladu s kominformistično gonjo proti Jugoslaviji, niso dovolile jugoslovanski mladini udeležbo na kongresu.

«Glas Amerike» je v svoji addaji v srbskem jeziku oddajal, da so v Jugoslaviji ustanovili dva odbora albanskih političnih beguncev. «Tanjug» je pooblaščen izjaviti, da je ta vest neutemeljena.

Kako živijo v Madridu

Laurence Rouvier

Madrid v avgustu... Prva slika Španije: civilni stražnik z dvorogeljnim klobukom, vojak v zeleno sivi obleki z nemško čelado, Francov portret. Z menoj je potovala Kataloončanka, ki ni videla svojega kraja že 12 let. Na mejnem bloku so ji zaplenili vse papirje s potnim listom vred; zabeležili so si vse podatke. Naslednjega dne naj bi se javila na policiji.

Vlak se pomika neverjetno počasi. Pokrajina je na vročem soncu kakor okamenela. Rdeč pesek in oljke. Madrid. Kaj bom tam doživel?

ooo

Že 15 dni stanujem v Calle Navarez, kjer imam niti bogato, niti revno stanovanje. Estrellita, moja stanodajalka, ima poleg drugih, dve svetli sobi, ljubko tlakovani z deščicami. V njih je malo pohištva. Divan, dva fotelja, ki ju je spletla iz vrbinih vejic ciganka, majhna kopalnica. Stanarina znaša: 2000 frankov mesečno. Na srečo je Calle Navarez preskrbljena s plinom. Večina madridskih družin kuha na svojih starih štedilnikih (seveda, če imajo sredstva, da si nakupijo kuriva), elektrika je ukinjena.

Telefona nimamo, ker je mesečna najemnina 6000 frankov previsoka za Estrellitino denarnico.

Kakor vse mlade Španke, ima Estrellita bujne lase, ki ji jih pride vsako soboto na dom negovat česalka in ji za to delo računa 300 fr.

Ob petkih me pelje v cerkev, kjer jo pričakujejo njene prijateljice. Ena pride prosit Kristusa, naj ji vrne njenega dragega, druga prosi Mater božjo, naj ji oprosti črno borzo. Vse poklekajo na stopnice pred oltarjem in poljubljajo Kristusove noge. Estrellita ne ljubi Franca, v domači vojni je izgubila zaročenca; toda izogiblje se prostorov, kjer se zbirajo republikanci.

Veliki, široki in svetli drevoredi spominjajo na prvi pogled na one z razglednic Ria ali Buenos-Aires-a. Vsepovsod dvigala, pokrite tržnice, marmor in kovano železo.

Takoj opaziš, da so vsi okrasni deli mesta nedovršeni. Čim prideš do Puerte del Sol, se promet podvoji. Veliki ameriški avtomobili italijanski tramvaji, angleški avtobusi. Samo podzemeljska železnica je španska, toda zelo majhna. Hiše so zelo visoke, imajo po 10 do 12 nadstropij. Banke so izredno razkošne; veliko je kinodvoran.

Churchillu na čast

Hotel sem imeti izdajo Garcia Lorce. Estrellita ni poznala tega imena. Kaj če bi povpraševali prodajalce knjig ob koncu ulice Retiro?

V knjigarnah ne najdeš ničesar. Strahota! No, tam je vendarle izložba knjig. Zgodovinske knjige in prav v ospredju naslonjeni druga na drugo: Spomini na Churchilla in Izbral sem si svobodo.

Na vsaki hiši je vklesana v zid Francova glava ali pa kako njegovo geslo.

Videl sem dovolj. Spremenil sem stanovanje. Tlakovana tla, stolčena zemlja, prašne uličice. Po deset jih živi v eni sobi. Otrok je kakor mravelj; imajo pobrite glave, so suhi, mršavih obrazov z velikimi očmi. Mačke in psi se klatijo okoli. Nekje tuli radio.

Sredi tega uboštva se dviga nova cerkev, kajti miloščina se naglo kopiči.

Ustavil sem se v neki gostilni, kjer sem nameraval kositi. Okoli točilne mize kopica nesramnežev, na mizi lupine morskih rakov, po tleh nametane prazne školjke. Da bi ne užalil svojega soseda, sem spil vrček vode in načel juho s krompirjem in rižem. Vstopila je žena, pobrala vse kosti s krožnikov in jih šla obirat na pločnik. Kramljam s svojim sosedom. Kaj hitro sva se spoznala. Poprašuje me o Franciji in o življenju svojih tovarišev, ki so se tja zatekli. Iz žepa potegne časopis, ki se norčuje iz stavkajočih Parižanov.

— «Vem, da zelo trpite v Franciji, mi pravi.

Potem začne pripovedovati o Barceloni.

— Ali veš, da ne smemo nič več govoriti katalonsko? Prepovedano je.

Dežela umira od davkov in taks, kajti Franco jo sovraži. Ni družine, ki bi ne imela enega od svojih ubitega. Toda nesreča jih ni uspavala, nasprotno. Da jih prisiliš, da korakajo v sprevodu mimo Caudilloja, jim žigosajo delavske knjižice in živilske nakaznice. Kakšna nesreča: Hitler je padel, Mussolini je mrtev, toda Franco še živi. Ob padcu Berlina smo mislili, da je končano, a glej, namesto od Osi dobiva sedaj pomoč od Amerikancev.

— Kje so Nemci in francoski kolaboracionisti? Pokazali so mi Lambreaux v Madridu, stara rušečа se razvalina.

— Tisti, ki se boje, žive po samostanih. Ali nisi opazil, da veliko število redovnikov, ki jih srečaš na ulici, nima na sebi prav nič španskega? Pod njihovo obleko se čutijo varne.

— Povej mi kaj o vojski.

— Vojska je kakor policija: 60 odst. državnih dohodkov gre za njo. Vojaška služba traja skoraj pet let. Veliko jih je oficirjev, kajti taka služba nese: denar je važen in ni težko potrositi ga, če prodaš svobodo enega obsojenca, ali če si preskrbiš kako odlikovanje ali pa z napredovanjem. Potem obstaja prava policija in falanga, (ki odgovarja vichisijski zaščiti). Vojaštvo in Francova policija so prav tako mogočni kakor cerkev. Jaz, ki ti to pripovedujem, sem dober katoličan, toda bog mi je dal tudi oči, da vidim in povem Ti, Franco in cerkev imata toliko skupnih zločinov na vesti, da se ne bosta mogla nikdar ločiti. To je dolgo... Misli na tisoče politikov, ki so po dolgih letih še vedno po zaporih, Francija jih ne sme pozabiti.

— In izobraženci?

— Jih skoraj ni več v Španiji. Ali so jih pobili, ali pa žive v izgnanstvu daleč od nas.

Beda in prostitucija

Estrellita ne pozna pravega obraza svoje dežele. Ona ne pomisli prav na nobeno drugo stvar, kakor na probleme ob koncu meseca.

Danes je njen mali prišel k zajtrku. Ima 12 let. Zna čitati in zna katekizem na pamet. Nikoli še ni slišal govoriti o Pasteurju. Duhovniki njegove šole (v Španiji ni nobene posvetne šole) se brigajo samo za praznike, pokoro in «moralo». Morala! Vso pot do vodnjaka Estrellita ne preneha karati neko strojepisko, ki se vozi v službo s kolesom. To se zdi Estrelliti zelo ostudno.

Najraje se sprehajam ob večernih urah (preko dneva imamo 45 st.); fantje se igrajo na cesti do druge ure zjutraj, ne srečaš poštene žene ne zaljubljencev, pač pa prostitutke, ki so precej v časti. Po njihovem vedenju jih imaš za odlične dame; kasneje pa spoznaš, da so te žene, tako sramotno ožigosane, v resnici poslednje kneginje.

Stevilni oglasni papirji javljajo o prostih stanovanjih po 20.000 fr. mesečno. Večina ulic je zaznamovana tudi s sličicami. Estrellita pravi, da take ulice zelo dobro služijo nepismenim. Nepismeni, slepci in pohabljenci so organizirali loterijo, s katero se preživljajo (100 fr. loterijski listek, glavni dobitek 1.500.000 fr).

Stari Madrid je bolj podoben naši kraljevski palači, kot pa starim italijanskim predelom mesta. V času inkvizicije so tu odprli kavarne, kjer točijo gosto vino. Privilegiranci prežive svoje nedelje po slaščičarnah.

Tukaj si ne smeš delati iluzij: zdravniki, ki jih plačujejo stanovalci okrajev, pridejo na pomoč le v zelo težkih primerih. Posledica uboštva je, da se žene prodajajo, možje pa žive na njihov račun. Služkinja dobiva 900 fr na mesec.

Stevilo dojilj je padlo. Stari očetje porivajo visoke vozičke tipa 1910, sledijo jim otroške negovalke, obločene od glave do pete.

Mali prosjački ne hodijo v javne vrtove. Več zaslužijo, če prodajajo čašo vode turistom.

Španski vlaki! Vstopiti v ozek hodnik je prepovedano! (Tam je prostor samo za policijo). Z optimizmom se prevoziš v 16 urah 400 kilometrov.

Nekaj številk mesečne plače: tovarniški delavec 150 fr na dan, bančni uradnik 13.000 fr mesečno, kg mesa je po 400 fr, kg rib po 300, kg belega kruha po 350 fr, živila na nakaznice ne zadostujejo.

In medtem ko naštevam te številke, zapirajo ljudi, jih mučijo. Damijan Isasti in José Murua, dva dečka 18 let, ki so ju zaprli 21. novembra 1948 zaradi podtaknjene propagande in ki so ju pomilostili 12. aprila 1949, se še nista pojavila. Streljajo na skrivaj...

Vsak Francoz, ki pride iz Francije v Španijo dobi na mizi v svoji sobi ovoj. Evo kaj vsebuje:

Politični priporniki,
žrtve frankističnega preganjanja, pozdravljajo tujce.
Svobodni, spominjajte se nas!

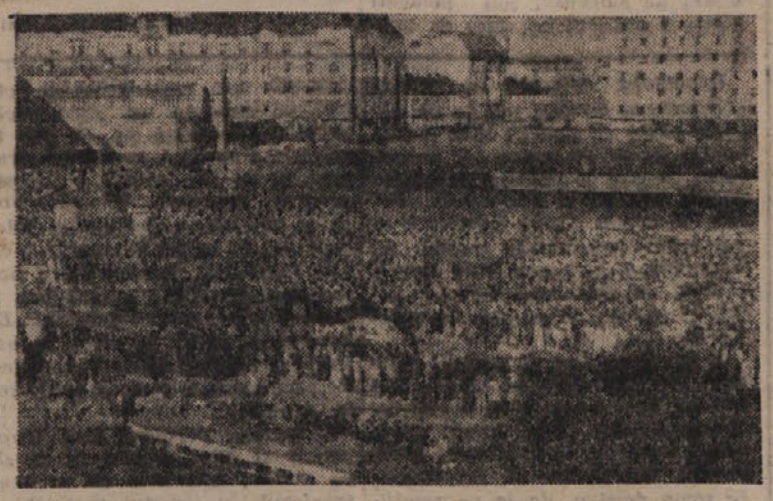

V ZADNJI STEVILKI SMO NA KRATKO POROCALI, DA SO NA FINSKEM V TEKU VELIKE STAVKE SPLAVARSKIH DELAVCEV IN DELAVCEV LESNE INDUSTRIJE, KATERIM SO SE IZ SOLIDARNOSTI PRIDRUZILI SE DELAVCI DRUGIH STROK, DA BI STAVKO ZATRLA, JE SOCIALDEMOKRATSKA VLADA NASTOPILA S POLICIJSKO SILO TER S SVOJIMI SOCIALDEMOKRATSKIMI SINDIKATI. KER SE JE PROTI VLADNEMU TERORJU DVIGNILO FINSKO JAVNO MNENJE, JE VLADA MORALA POPUSTITI IN PRISILITI DELODAJALCE, DA SO PREKLICALI ZNIZANJE MEZD. VLADA JE UKINILA PREPOVED ZBOROVANJ IN ODPOKLICALA IZ INDUSTRIJSKIH SREDISC POLICIJSKE SILE. IZ ZAPOROV SO IZPUSTILI ARETIRANE DEMOKRATICNE SINDIKALNE VODITELJE. KLJUB PROVOKATORSKEMU DELOVANJU VLADE, SO DELAVCI STAVKALI SKORAJ STOODSTOTNO.

PO TRŽAŠKEM OZEMLJU

KRONIKA

Ob pričetku šolskega leta 1949-1950 bodo na prošnjo staršev ali njihovih namestnikov sprejemali v gluhonemnico v Portorožu gluhoname otroke.

Po dolgem čakanju in neštevilnih prošnjah in resolucijah bodo Piščanci vendarle dobili elektriko. V Kopcih pri Kolonkovcu pa se morajo vaščani še vedno boriti, da jim oblasti odobrijo prošnjo in napeljejo v vas elektriko in vodo.

Delavci montažnega oddelka v Tovarni strojev stavkajo že od 7. avgusta dalje zaradi krivičnega odpusta dveh delavcev, ki sta branila skupno z ostalimi delavci pravico do svojih stenčasov. Na Uradu za delo so bila pogajanja med zastopniki sindikalnih organizacij in ravnateljstvom CRDA, a do prave poravnave spora še ni prišlo.

Tudi pekovski delavci so pričeli stavkati; delodajalci pa trmoglavo vztrajajo pri svojem in so odbili zahtevo pekov po povišanju mezdnih prejemkov.

V znak solidarnosti z italijanskimi tovariši so 27. t. m. nastopili s poldnevno stavko tudi tržaški železničarski delavci.

Zveza bančnih in zavarovalnih uslužbencev ES je seznanila odsek za delo o namerah Zveze bančnih in zavarovalnih uslužbencev italijanske republike, ki hoče ponovno uvesti ločeni delovni čas. Tudi direkcija Italijanske gospodarske banke v Trstu se je za to odločila. Zveza bančnih in zavarovalnih uslužbencev ES zahteva od odseka za delo naj posreduje, da se odstranijo kršitve načel delovne pogodbe.

Motorni čoln S. Giorgio iz Chioggie je med križarjenjem 6 milj od Sv. Križa ujel v razpete mreže 5 centov težko mino nemškega izdelka. Mrežo so odvlekli do Čedasa, kjer so jo po šesturnem napornem delu izvlekli iz morja. Strokovnjaki so mino napravili neškodljivo.

Zveza enotnih sindikatov je poslala okupacijski oblasti pismo zaradi kršenja svobode tiska in sestajanja. ES so mnenja, naj bi se uredbe, ki obstajajo v italijanski republiki, razširile tudi preko naše cone. V Italiji so namreč sestanki v zaprtih prostorih nenadzorovani in za lepljenje lepakov zadostuje, da predložijo policiji po tri izvode lepakov nekaj ur pred pričetkom lepljenja.

Obnašanje angleške policije z napadom na civilne delavce, zaposlene v njihovem avtomobilskem parku, je vzbudilo splošno ogorčenje. Na njihovo dejanje so nameščeni delavci in šoferji odgovorili s protestno stavko. Ti delavci in nameščenci so bili vedno v slabšem gmotnem položaju, kot ostali in niso niti zdravstveno in ne socialno zavarovani.

Da bi pogasila hudo žejo je Marija Giacaz ponudila po nevednosti svoji prijateljici Stival Pisani kozarček žganja, ki pa je bil v resnici amoniak. Zejna prijateljica si je na srečo samo opekla jezik.

30. avgusta so se vrnili tržaški otroci iz počitniških kolonij: Kraj, Lesce, Crnuče, Zg. Šiška in Vic.

Z žebljem, ki je bil v čevlju, se je ranila v stopalo Lubiana Štefanija in tako zaradi nevednosti in brezbrižnosti podlegla infekciji tetanusa.

17. junija t. l. so organi obalne francoske policije v Nici našli v morju truplo 60letnega tržaškega trgovca Leona Sala. Pri pokojniku niso našli ne potnega lista niti francoskega denarja, pač pa samo italijanske bankovce. Pokojnik je bržkone padel v morje ob italijanski obali in morski tokovi so ga zanesli do obrežja Nice.

V Miljah so dogradili ribiško ladjo «Brio». Ladjo je naročila neka norveška tvrdka iz Bergena.

Upokojenci bodo, kakor vse kaže dobili povišanje pokojnin. Toda povišek jim ne bo prav nič pomagal. 600-800 lir, kolikor jih bodo več dobili, pomeni za vse še vedno beračijo.

Italijanski «krščanski» tisk in slovensko šolstvo

Bliža se začetek novega šolskega leta in zopet se je italijansko šovinistično časopisje besno, zlobno, zavratno in lažnivo zagnalo proti slovenskim šolam. Mi smo kaj takega sicer pričakovali, ker predobro poznamo njihovo fašistično miselnost še izpred dobe fašističnega režima, ki se je lahko razvil le na podlagi njihovega skrajno šovinističnega in imperialističnega nastrojenja. Tako je n. pr. «Giornale di Trieste» v svoji nedeljski številki, dne 28. avgusta, objavil članek Umetno postavljena zgradba slovenskega šolstva, kjer ponavlja svojo trditev iz prejšnjega leta, da sloni slovenska šola na neki varljivi zakonski podlagi, da se ne drži pri svojem vzgojnem poslu učnih načrtov in uredb, zlasti pa da je slovenska šola v svojem bistvu le propagandnega značaja, kar da bistveno nasprotuje tradicionalnim vzgojnim in socialnim namenom šole. Dvoumnost umetno napihnjene zgradbe slovenskega šolstva da ni samo upravnega in vzgojnega značaja, temveč tudi moralnega socialnega in političnega. Pa prav tu tiči zajec za grmom, saj njim gre res le za moralno, politično in socialno zasužnjenje Slovencev na tem ozemlju. Trdi še ta list, ki pravi o sebi, da je glasilo krščanske demokracije in da se drži načel krščanske pravice in krščanske ljubezni in ki bi se prav zato moral držati božjih naukov vsebovanih v desetih božjih zapovedih, ki pa jih namenoma noče poznati, da je že opozarjal oblasti na maturitetne, razredne in sprejemne izpite na slovenskih šolah, ki so jih učenci polagali kar tako nekam po domače, da so na slovenskih šolah s potvorbami, napakami varljivo prikazali neko povečano in neresnično število učencev, da je mnogo učencev iz Jugoslavije, ki da posečajo slovenske šole na račun našega mesta namesto na račun svoje dežele, da bi šole brez teh dijakov imele le majhno število učencev, ali pa celo sploh nobenega, kar da velja predvsem za učiteljišče in za klasični ter znanstveni licej. Omenja še, da so slovenske šole samovoljno povečale pristojbine, ponaredile cene na šolskih knjigah, zato da so lahko s temi presežki krili razne tajne izdatke šole in vzdrževale jugoslovanske dijake. Vse to da se je v slovenski šoli lahko dogajalo, ker da se ne da predreti v slovensko šolsko uredbo. Včasih da je le prisostvoval izpitom na teh šolah kak funkcionar, katerega nadziranje pa ni moglo imeti nobenega uspeha, ker ni razumel niti besedice slovenskega jezika. Po njihovem bi torej morali slovenski dijaki na slovenski šoli polagati izpite v italijanščini, zato da ugodijo nekemu italijanskemu funkcionarju. Končno da je pa le vzgojni oddelek ZVU podredil slovenske šolske funkcionarje, kar je ugodno znamenje, da se bo vendarle lahko uvedlo pravilno poslovanje.

Mnogo je napisal ta list, ki postaja čedalje vernejši naslednik lažnivega Kljukca, ki je svoje dni nosil ime «Il Piccolo». Na stvari se ni nič izpremenilo, če je bil tisti bolj liberalen in da je ta klerikalen. Duh je isti. Danes bomo ugotovili le nekatere njegove potvorbe, toda še se bomo povrnili na ta problem in bomo prikazali stvarno dejansko stanje slovenskega šolstva. Ugotavljamo, da je slovenska šola bila ves čas po vojni, od onega trenutka dalje, ko je bila ustanovljena (ne morda zaradi tega, ker smo si Slovenci utvarjali in lažnivo prikazali, da imamo potrebo do šole, ampak zaradi tega, ker smo statistično in s svojim prizadevanjem ter z borbo dokazali, da imamo potrebo in pravico do šol, ki so bile ustanovljene in prav za prav še do mnogo drugih vrst šol) ter podrejena Vrhovnemu šolskemu nadzorništvu in po posredovanju tega Vzgojnemu uradu ZVU. Pri tem uradu sta bila en svetovalec za italijanske in en svetovalec za slovenske šolske zadeve, tako da sta torej obe šolstvi bili vzporedno upravljani od organa, ki ni bil in ni slovenski. V začetku vsakega šolskega leta je Vrhovno šolsko nadzorništvo zahtevalo od vseh onih, ki so prosili za začasno namestitev, da priložijo svojim prošnjam italijanski prevod vprav zaradi tega, da je lahko nadrejena šolska oblast, kjer so na vodilnih mestih le Italijani, nadzirala nameščanje, ki je moralo ustrezati italijanski šolski uredbi. Ugotavljamo, da je duh šolske uredbe še vedno tak, kot ga je uvedel fašistični režim, ki je slovensko šolo popolnoma zatrl, medtem ko smo mi vedno zahtevali, da se ta uredba izčisti in da naj ima pravico soodločevanja pri šolskih zadevah tudi ljudstvo po svojih roditeljskih svetih, ker le to najbolje občuti, kako je treba usmerjati poslovanje šole. Lastnik šole je vedno le ljudstvo in uprava šol je le poverjena upravnim organom. Ker je bila slovenska šola ovirana že takoj po prvi svetovni vojni, ko so vse javne zadeve urejali še neki tako imenovani demokratični režimi, ker jo je pozneje leta 1923 fašistični režim popolnoma ukinil, smo z vso upravičenostjo pričakovali, da bo slovenska šola deležna še prav posebne nege, zato da se ji pomaga pri njenem novem in zaradi tega pri prvih korakih še šibkem življenju. Vendar se to ni zgodilo, ker je slovenski šolski oddelek popolnoma podrejen osrednji šolski upravi, kjer so na vodilnih mestih še vedno samo Italijani, od katerih je marsikdo ostal na svojem mestu še iz časa fašističnega režima.

Slovenski dijaki plačujejo svoje šolske pristojbine uradnemu erarju prav tako kot italijanski dijaki. Pri maturah pa so predsedovali profesorji, ki so bili komisijam dodeljeni vedno izven prizadete šole, in videli smo, da je bil odstotek onih dijakov, ki so pri izpitih popolnoma padli, in onih, ki imajo popravne izpite, zelo velik, tako da se je naša javnost naravnost zaprepaščeno začudila in se vprašala, kako je bilo mogoče, da so dijaki ki so vsa leta kljub strogosti in zahtevnosti profesorjev vedno prilično dobro izdelovali, pri maturi gladko padli. Tem manjša se nam je pred maturami zdela verjetnost da bodo uspehi tako slabi, vprav zaradi majhnega števila dijakov, ko so se profesorji lahko ves čas ukvarjali lahko z mirnim srcem rečemo, z vsakim posebej. Slabo izpričevalo daje ta list onim italijanskim funkcionarjem, ki niso mogli ugotoviti zaradi neznanja slovenščine dejanske ravni obvladanja izpitnih vsebin dijakih. Predvsem je dolžnost takih funkcionarjev, ki morajo službeno nadzirati delovanje neke za nje tujejezične ustanove, da si prisvojijo toliko znanja ustreznega jezika, da lahko s pridom ugotovijo to, kar morajo ugotoviti. Dober vzgojnik pa si bo navsezadnje tudi iz načina odgovarjanja kandidatov, iz njihove mimike, iz njihovih kretenj, iz vedenja pred izpraševalno komisijo, ki bo izražalo ali zadrego ali zavest, da snov obvlada, ustvaril jasno sliko o znanju posameznikov in o splošnem povprečnem stanju znanja celega zavoda. Vsekakor dokazuje ta trditev vnaprejšnjega lista prav nasprotno od tega, kar je hotel dokazati, da živi namreč slovenska šola neko popolnoma svoje lastno, zaprto življenje, v katerega da ne morejo prodreti nadrejeni oblastveni organi. Menda je vsakomur jasno, da so lahko ti nadzorniki, ki so bili prav gotovo pooblaščeni, imeli dostop k izpitom, kadar koli so hoteli. Opozarjamo tudi na dejstvo, da so slovensko šolo obiskali že zavezniški načelnik Vzgojnega urada ZVU skupno z g. Rubinijem, vrhovnim nadzornikom šolstva za zavezniško cono tržaškega ozemlja in so ti gostje prisostvovali tudi javnim prireditvam slovenskih šol. To prav gotovo ne dokazuje, da bi bila slovenska šola tako strašno tajinstvena. Poudarjamo pa ponovno, da si želimo samostojnejše slovenske šole, ki naj bi se samostojneje razvijala v okviru šolskih zakonov, pri katerih pa naj ima pravico, da pove svojo besedo tudi slovenski vzgojitelj in slovensko ljudstvo.

Za danes samo to, pa bomo še marsikaj povedali, čeprav se zavedamo, da ne bomo mogli spreobrniti njihove kosmate vesti.

Dr. KOSOVEL JOŽE

Mladina iz Lonjerja hiti na udarniško delo v cono B.

Tržaški kmetovalci po

Devetnajst delavcev in kmetov s Tržaškega ozemlja nas je 20. avgusta odšlo na poučen izlet v Slovenijo, da se na lastne oči prepričamo, kakšen je politični in gospodarski položaj v Jugoslaviji. Pot nas je vodila preko Ljubljane v vsa važna industrijska mesta na Gorenjskem, kjer smo imeli dovolj prilike, da spoznamo delovni polet, ki zajema danes ves slovenski narod.

V Ljubljani smo si najprej ogledali Litostroj. Ker je bila ravno nedelja, tovarna ni bila v polnem obratu, vendar smo kljub temu kmalu spoznali, kaj Litostroj predstavlja. Močno nas je presenetilo že samo dejstvo, da je na zemljišču, kjer se danes dviga velikanski industrijski objekt, rasla še leta 1946 pšenica. V tem kratkem razdobju so okrog tovarne zrasli še novi stanovanjski bloki, velika upravna poslopja in razne zgradbe, ki dokazujejo, da se Litostroj razvija v pravo industrijsko mesto. Poleg krasno urejenih delavnic pisarn, menze itd. smo v Litostroju mogli občudovati vse mogoče iznajdbe moderne tehnike. Tovarna ima lastno telefonsko centralo ter najmodernejšo avtomatično napravo za signalizacijo požarov. Zanimivo je, da ima tovarna več strojev, predvsem stružnico, ki so jih izdelali v jugoslovanskih tovarnah. V Litostroju pa so izdelali že turbine za hidrocentrale, ki so jih razstavili v Sofiji. Kako vse drugače je v novi socialistični državi poskrbljeno za delavca kot v stari Jugoslaviji. Delavnice so svetle in moderno urejene ter opremljene tudi z radiem. Vajenci imajo v tovarni svojo šolo in internat.

V nedeljo popoldne smo se odpeljali na Bled, Bohinj in do slapa Savice, kjer smo ob prijaznih sprejemih in izvrstni postrežbi uživali lepote naše prelepe domovine.

Naslednjega dne nas je pot pripeljala v Gozd Martuljek, kjer nam je uprava sindikalnega počitniškega doma Franca Rozmana pripravila navdušen sprejem. Nekdanji železničarski dom so po osvoboditvi popravili, na novo opremili in ga spremenili v počitniški dom, ki je namenjen zaslužnim delavcem, predvsem udarnikom in novatorjem. Dom sprejme 170 do 200 gostov istočasno; v njem najdeš vse, kar služi udobju: lepe prostore, centralno kurjavo, čitalnico in tudi prostor okrog doma je okusno urejen. V bližini doma pa so zgradili tudi lepo dvorano za kulturne prireditve. Od leta 1946 je v sindikalnem počitniškem domu prebilo svoj letni dopust preko 6000 tisoč delavcev iz vse Jugoslavije. Tu se dejansko ustvarja in utrjuje bratstvo med jugoslovanskimi narodi.

Iz Martuljka smo se odpeljali na Jesenice, Tam smo si v železarni ogledali plavže in vse mogoče izdelke te tovarne: žice za betonske zgradbe, cevi, žeblje plošče najrazličnejših velikosti itd. Ko so delavci zvedeli, da smo iz Trsta, so se živahno zanimali za življenje pri nas.

Železarna je že izpred vojne dobe, zato zahteva od delavcev precejšnjih fizičnih naporov; ima pa delavec to zadoščenje, da je primerno plačan: mesečno zasluži od 7 do 8000 dinarjev, za dva obroka hrane dnevno pa izda v tovarniški menzi mesečno 900 dinarjev in tudi ga ne tlači skrb, da bo nenadoma ostal brez dela. Železarna gradi za svoje delavce na lepem sončnem kraju udobna stanovanjska poslopja. Velike ugodnosti imajo delavci tudi v novi prekrasni jesenski bolnici. Zanimivo je, da so leta 1903 zgradili iz kapitala, ki so ga dobili s prodajo gozdov, ki so pripadli jeseniškim plavžem, v Trstu tovarno ILVO.

Iz železarne smo odšli na Javornik, kjer grade novo najmodernejšo valjarno debele pločevine, eno največjih te vrste na Balkanu.

Na poti proti Ljubljani, kjer smo prenočili, smo mimogrede zavili na Vrbo, da se poklonimo spominu velikega Prešerna.

Tretjega dne naše ekskurzije smo doživeli prisrčen sprejem v Kranju v Klubu jugoslovanske ar-

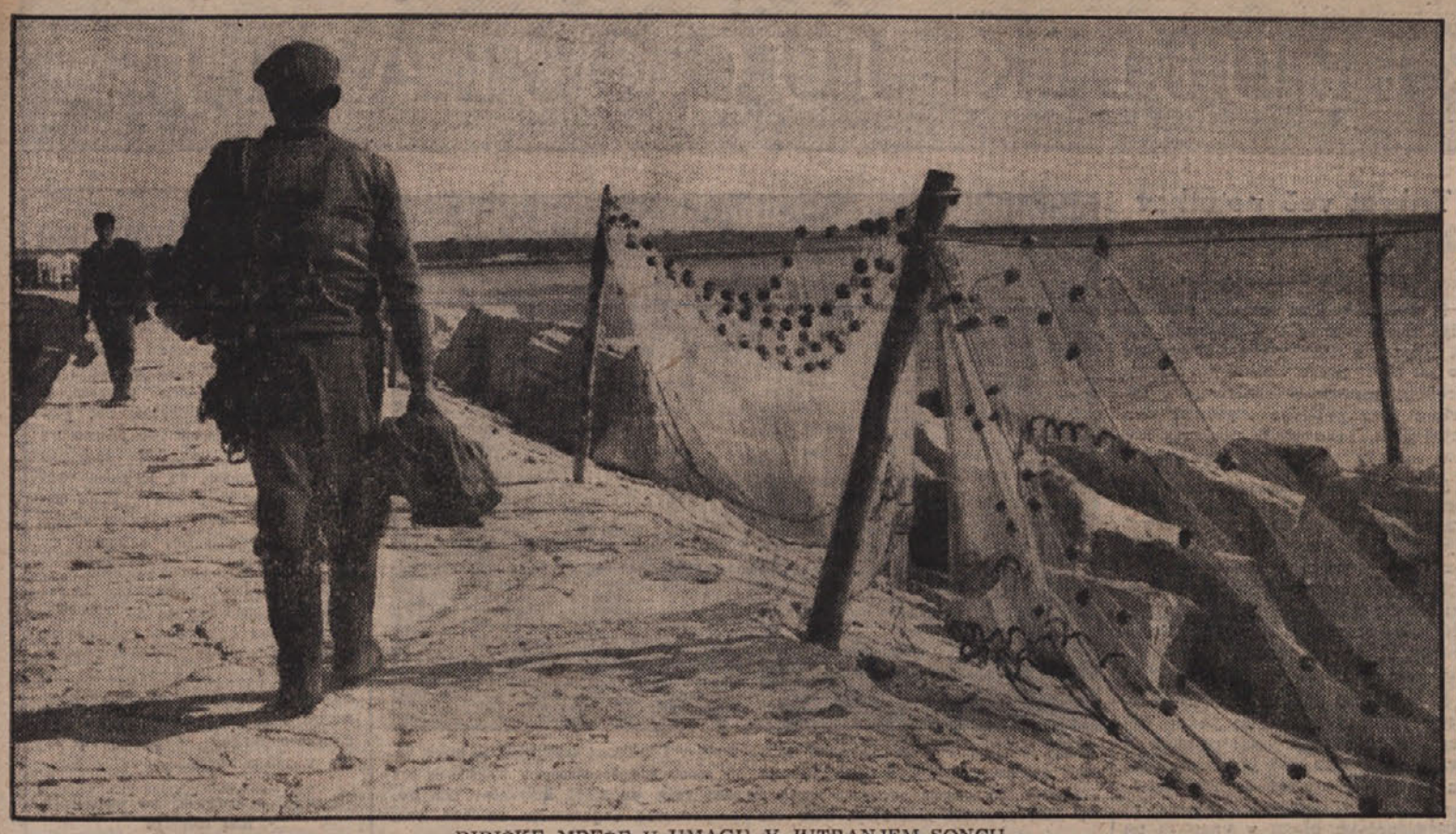

RIBIŠKE MREŽE V UMAGU V JUTRANJEM SONCU

Jugoslovanska uprava v coni B
na braniku demokratičnih pridobitev ljudstva

Na zemljepisno majhnem področju, ki predstavlja, odnosno ki bi moralo predstavljati Svobodno tržaško ozemlje, živimo v območju dveh svetov, ki se med seboj bistveno ločita po značaju uprav, ki ju upravljata. Angloameriško področje je po volji angloameriških vodilnih krogov vključeno v interesno sfero predvsem ameriških imperialistov ter italijanske in domače reakcije, je kot tako vključeno v Marshallov plan z vsemi posledicami brezposelnosti, stalnega padanja življenjskega standarta delovnih ljudi, zatiranja demokratičnih gibanj in odprtega podpiranja najreakcionarnejših struj. V področju B, ki ga upravlja jugoslovanska armada, je dejansko vsa izvršilna oblast v rokah delovnega ljudstva samega po njegovih izvoljenih predstavnikih in oblasti. Dejstvo, da ima ljudstvo v coni B oblast v svojih rokah in dejstvo da ima ljudstvo pri tem vso zaščito in podporo jugoslovanske armade, oziroma Uprave jugoslovanske armade, ustvarja bistveno razliko med dvema področjema Tržaškega ozemlja. Demokratične pridobitve ljudstva v teku narodnoosvobodilne borbe so bile v coni A pod angloameriško vojaško upravo s sodelovanjem lokalne reakcije delno takoj uničene z vrsto protiljudskih odredb vojaške uprave, delno pa so bile postopno uničevane v štiriletni dobi okupacije. Od vseh pridobitev je ostala dejansko ljudstvu samo še njegova borbenost, ki pa je v pogubonosni oportunistični politiki vidalijevskih likvidatorjev dobila novega, najhujšega sovražnika.

Nasprotno so demokratične pridobitve ljudstva v coni B predmet najnežnejše nege organov oblasti in ljudskih množic samih, so predmet stalnega izpopolnjevanja in utrjevanja, predmet čuvanja, ki ga je mogoče ponazoriti le s pregovorom:... «kakor punčico svojega očesa.»

Kakor v mednarodnem merilu, tako sta si tudi v našem lokalnem dva sveta v konfliktu, ki ga po eni strani označuje imperialistična agresivnost reakcionarnega tabora na škodo demokratičnega, po drugi strani pa odločna obramba demokratičnega tabora pred stalnimi napadi reakcije.

Ta konflikt je prišel v polni meri do izraza na Tržaškem ozemlju, je stalen, vendar varira v svoji moči v neposredni zvezi z mednarodnim položajem ter vsakokratnim izbruhom imperialističnih stremljenj italijanske reakcije oz. italijanske vlade, ki se nikakor ne more sprijazniti z dejstvom, da je vojno izgubila in da si ljudstvo cone B svoje dokončne odcepitve od Italije ne bo pustilo preklicati.

Kot diametralno nasprotje tega, kar si angloameriška in italijanska reakcija želi, je cona B predmet stalnih intrig v mednarodnem merilu in predmet besnih napadov mednarodne reakcije (poročila gen. Aireya), italijanske reakcije (protestne note italijanske vlade jugoslovanski) in lokalne reakcije (pisma in spomenice Istrskega CLN-a). Dobro leto od tega je cona B tudi predmet napadov kominformistične klike pod Vidalijevim vodstvom, kar je v bistvu samo podaljšek napadov italijanske reakcije.

Delovanje te pisane družbe proti coni B in jugoslovanski vojaški upravi pa se že dolgo več ne omejuje samo na diplomatsko in časopisno gonjo, temveč prehaja na dejansko ofenzivo na terenu samem; bodisi v obliki političnega kriminala (italijanska reakcija) ali pa v obliki sabotaž znotraj ljudske oblasti (kominformisti). Oba primera sovraštva do osvobojenega ljudstva sta prišla pred zatožno klop - čuvarja interesov osvobojenega ljudstva, pred sodišče Jugoslovanske vojaške uprave, prav v preteklih dneh. V Bujah so bili sojeni pred vojaškim sodiščem zločinci, izvršni organi italijanske reakcije (istrskega CLN), ki so po njenih navodilih izvrševali v coni B umore zavednih demokratičnih ljudi, umore, s katerimi bi italijanska reakcija pred svetom dokazovala, da jugoslovanska vojaška uprava ne more zajamčiti reda v svoji coni, v primeru zakonskega postopanja proti morilcem pa zaganjale vik in krik o preganjanju italijanskega elementa v Istri «italianissimi».

Morilci Križmana in Jugovca, dveh borcev v narodnoosvobodilni vojni, od reakcije plačani in naročeni tipi Rihter Josip in Novak Jordan ter Morgan Henrik in Perič Josip so bili obsojeni: prva dva na smrt, druga dva na zaporne kazni. Istrsko ljudstvo, domačini iz Buj in okolice so razsodbo pozdravili s ploskanjem, ki označuje zadovoljstvo delovnega ljudstva nad porazom načrtov reakcije, ki označuje zaupanje v njegovo zaščitnico — jugoslovansko armado osvoboditeljico.

Se enkrat potolčena italijanska in lokalna reakcija se je po izreku razsodbe potuhnila v molk, ki ga skuša prevpiti s staro pesmijo o raznarodovalnih ciljih Jugoslavije v Istri, Reki, Zadru itd. Kominformistična reakcija se je tudi odela v molk, ker v smislu svoje protijugoslovanske gonje ne sme govoriti resnico, ne sme povedati, da jugoslovanska vojaška uprava ščiti revolucionarne pridobitve ljudstva pred napadi reakcije, ker končno ne more pljuvati v lastno skledo, iz katere zajema laži proti ljudski oblasti v coni B in proti Jugoslaviji.

Če je v primeru obsodbe protiljudskih elementov v službi mednarodne in italijanske buržujske reakcije kominformistična klika v Trstu molčala in se na tihem žalostila za udarec, ki ga je italijanska reakcija z razsodbo v Bujah prejela, pa je visoko dvignila glas v obrambo in v glorifikacijo svojega agenta Poccecaia, ki je bil pred ljudskim sodiščem v istem času obsojen zaradi svojega saboterskega delovanja v okviru ljudske oblasti ter povrhu tega še zaradi občekaznivih dejanj v pogledu morale. Krik in vik kominformistov zaradi Poccecaia je velik prav po vzorcu kominformistične gonje, ki hoče svoje pregrehe naprtiti drugim po preizkušeni metodi: «Primite tatu...». Toda tokrat se je tat sam ujel in ves krik mu ni mogel pomagati. Poccecai bo za svoja saboterska dejanja sedel zasluženo kazen, prav tako kot so zasluženo kazen prejeli agenti buržujske reakcije.

Sedaj ko si kominformisti in buržujski reakcionarji iščejo utehe za svoje poraze v gonji proti coni B s ciljem njene priključitve k De Gasperijevi Italiji in v gonji Jugoslaviji obtožujoč jo terorja, pa slavi ljudstvo cone B dvojno zmago; zmago nad italijansko reakcijo in Vidalijevimi kominformisti, zmago v borbi za svoje demokratične pridobitve, katerih si ne pusti odvzeti, pa če je treba za njihovo obrambo še toliko žrtvovati. Vojaška uprava jugoslovanske armade pa se je še enkrat postavila kot zaščitnica interesov ljudstva, kot braniteljica njegovih demokratičnih svoboščin, kot čvrsta in odločna straža ljudske demokracije na njeni skrajni zapadni meji.

---

mije, nakar smo si šli ogledat kranjsko tekstilno tovarno. Poleg tega, da s polno paro delajo v starem objektu, grade že novo tovarno, kjer nekateri stroji že delujejo; razumljivo, da je tovarna opremljena z vsemi tehničnimi in higienskimi pridobitvami, ki bodo nudile delavcem pravo zadoščenje za njihov trud.

V Goričah pri Golniku, kjer nas čeprav ne delajo, tudi svoj delež pridelkov; kdor pa dela, dobi pa še poseben dodatek, in to po teži dela: 1 ura košnje ali oranja velja toliko kot dve uri dela, ki ga opravljata pastir ali pa grabljič.

Prav zanimiv je bil ogled nove hidroelektrarne Moste v Žirovnicah, ki so jo začeli graditi 1946. Glavnega dela hidroelektrarne nismo videli, ker je pod zemljo. Največ truda je povzročila gradnja dovodnega predora, po katerem bo iz jezera z visokim jezom pod velikim pritiskom pritekala do turbine voda. Tudi to delo je že končano in konec leta bodo pognali že prvo turbino.

Zadnji dan našega izleta smo si ogledali v Ljubljani še Tobačno tovarno, kjer izdelajo dnevno milijonske količine cigaret.

Po kratkem ogledu prirodoslovnega in zgodovinskega muzeja in mesta samega smo zapustili Ljubljano, trdno prepričani, da jugoslovansko ljudstvo s svojimi delovnimi uspehi najbolj zgovorno razkrinkuje očitke in klevete o Jugoslaviji in dokazuje, da je na pravi poti v gradnji socializma.

Sloveniji

je ganljivo sprejela skupina pionirčkov in nam podarila šopek poljskih cvetic, smo se seznanili z delom Kmetijske zadruge. Ta šteje okrog 900 ha zemljišča, od katerega je le 300 ha obdelovalnega.

Zadruge so ustanovili šele letos, vendar se že kaže napredek v kmetijski proizvodnji. Tako n. pr. pridelujejo 100 l mleka dnevno več kot prej. Seveda je velika prednost zadruge v tem, da je njenim članom zagotovljena eksistenca. Tako dobe otroci ali starčki,

CVETKE iz tržaških listov

DEMOKRACIJA

«Demokraciji», tisti od dolarske zveze, ni bila všeč proslava 50. letnice pevskega društva «Lipa», v Bazovici. Ni da bi naštevali, kaj vse ji ni bilo všeč, saj si mislimo, da ji je vse skupaj smrdelo, ker je pač na proslavi vel duh ljudske demokratičnosti, duh naše najbližje junaške preteklosti, duh veličastne narodnoosvobodilne borbe.

Zapisali so: «Le škoda, da so prisotne bodle v oči one italijansko — fratelančne cunje in da je vse motil oni nesrečni «discorso» vrlega «compagna Kosovela».

O, saj vas razumemo, gospodič. Če bi n. pr. proslavo organizirali vi, tako kot ste organizira pred časom Prešernovo v mestu, in bi se je udeležila njegova svetost vladika Santin, kot se je Prešernove, tedaj pa seveda bi v skladu z vašo hlapčevsko uslužno miselnostjo, bila italijanščina lahko prevladujoči, tako rekoč obvezni jezik na proslavi. Seveda, to bi ne bil jezik «psa in nekaj kokoši» ampak jezik častitljive gospode in še bolj častitljivih dam iz «visokih» krogov.

Kar se pa zastav tiče, naj se pri «Demokraciji» vsekakor potolažijo, če jim ni bilo postreženo z ameriškimi in papeškimi.

KATOLIŠKI GLAS

Možje v talarjih so se razjezili in sicer hudi zajezili — na «Demokracijo». Če bi imeli v «Burji» več prostora bi ponatisnili cel spis iz Katoliškega glasu št. 30., ker je bila zabaven. Omejimo se le na en citat: «Če list «Demokracija» razume demokracijo drugače — (kot jo razume list Katoliški glas, op. ured.) in vse kaže, da je temu tako — potem naj se čimprej prekrsti v... «Diktaturo».

Spor v taboru slovenske reakcije je torej načelu — gre za demokracijo, razumete; in kadar Katoliški glas očita nepravilno gledanje na demokracijo «Demokraciji», mora biti že res nekaj narobe ali pri enem ali pri drugem, najbolj gotovo pa pri obeh. Razpravljajo (in s kako resnostjo!) o demokraciji, ne da bi se kot «kulturni delavci» spomnili na Prešernovo puščico: «Le čevlje gledi naj Kopitar», in se posvetili raje debati, kako služiti dolarju, v čemer so oboji priznanja vredni mojstri.

LAVORATORE

M. Č. (če se ne motimo je to bivši M. K., v času italijanske okupacije Slovenije pripadnik okupacijskih sil v Ljubljani) zaključuje svoj uvodnik v Lavoratoru takole: Mrzlična diplomatska delavnost med Washingtonom in Beogradom, vedno večje provokacije Tita v državi s požigom «Partizanke» in rafinerije nafte «ROMSA» na Reki, fašistični teror in gestapovski sistemi v Jugoslaviji dokazujejo, da se izdajalcu in njegovim gospodarjem zelo mudi. Velika nevarnost ogroža njihove načrte in avanture v Jugoslaviji: vedno večja aktivnost zdravih sil jugoslovanskih narodov, razširjanje nove Partije, ki bo vrnila deželo enotni socialistični fronti. K tem silam se je obrnila resolucija informacijskega urada l. 1946 in znova sovjetska nota od 18. sept.

Res je, da je kominformistična lajna že stara, saj se zdi stara že samemu uredniku Lavoratora, ki ji je določil rojstvo v l. 1946. toda izmišljotine kominformistov so vsak dan sveže kot Zampollijev sladoled. Kar se vsega napisanega v Lavoratoru tiče, naj si bivši okupator M. K. (pardon M. C.) seznani z izrazi zvestobe jugoslovanskih delovnih ljudi sedanjemu vodstvu, ki so jih poleg drugih dali tudi delavci «poganes» rafinerije nafte na Reki, ki so delavni plan za avgust l. 1949 izpolnili 5 dni pred rokom.

MessaggeroVeneto

V Trst je prišla v nedeljo ena izmed številnih procesij «combatentov» iz Italije, da se ne pozabi, da je Trst prav za prav «italianissimo» mesto. Pozdravil jo je župan Bartoli, član «combatentov» pa se mu je zahvalil, kot piše Messaggero takole: «ringraziando vivamente commosso per le accoglienze ed auspicando il prossimo ritorno di Trieste e dell'Istria alla Madrepatria». Ker so «combattenti» med tem na trgu Unità uganjali običajne madrepatrialne komedije, jih je policija razpršila in dva pobožala s svojimi kiji.

Že res, Messaggero, da se je ta nesrečna policija strašno spozabila, toda tudi ta dogodek bo lahko šel upravičeno v zgodovino kot dokaz veličastnih borb, ki so jih «combatenti vicentini» bojevali za povratek Trsta k Madrepatriji. Nič se ne ve, vsakih sedem let vse prav pride, pravi naš pregovor.

IZ REPUBLIK JUGOSLAVIJE

KRONIKA

Uslužbenci jugoslovanskih ustanov v ZDA so poslali maršalu Titu brzojavko, v kateri so pozdravili jugoslovansko vlado v njenem načelnem stališču pri obrambi suverenosti jugoslovanskih narodov ter pravilnih odnosov v naprednem gibanju sveta.

Tretja Siemens-Martinova peč, izdelana iz jugoslovanskega materiala je pričela delovati v Zenici.

«Rade Končar», znana zagrebška tovarna električnih strojev, gradi že drugi generator za centralo na Mariborskem otoku. Generator bo imel v premeru 10 metrov in bo tehtal 230.000 kg.

Francoska mladinska delovna brigada se vrača domov. Michel Cotte, član brigade, je ob odhodu izjavil, da «vsi mladinci francoske brigade, kakršnega koli so ze prepričanja, odnašajo iz FLRJ mogočen vtis, da je to država, ki z veliko vnemo gradi socializem...»

«Podmornica» je bila partijska ilegalna tiskarna v Ljubljani med okupacijo. Sedaj so jo obnovili kot važen spomenik narodnosvobodilne borbe in vzidali na hišo, v katere podzemlju je še sedaj — spominsko ploščo.

143 milijonov din so investirali v Dalmaciji za zgradbo vodovodov in vodnjakov samo v prvi polovici letošnjega leta. Z zdravo pitno vodo so preskrbeli 150.000 prebivalcev. V drugem polletju bodo investirali še 20 milijonov din.

V Makedoniji bodo pridobili novo rodovitno zemljo z regulacijo Crne reke. Delo je zelo težavno, ker morajo v Skočivarski soteski v dolžini 13 km klesati reki strugo v živo skalo v globino 5 m. Vendar pa se bodo vsa dela rentirala — saj bodo pridobiti 50.000 ha nove zemlje.

Maršal Tito, ki je na Brionih, je sprejel predstavnike delovnega kolektiva «Istrskega boksita». Prav tako je tudi sprejel skupino članov Wallaceove napredne stranke, ki se mudi v Jugoslaviji.

Bovec - Trenta je nova avtobusna zveza, ki bo prav gotovo prišla prav vsem tistim, ki še niso izkoristili svojega dopusta. Bovec pa ima zvezo z železniško postajo Sv. Lucija.

Zidar Mijo Rajkovski je v Skoplju v eni uri sezidal s svojima pomočnikoma 24.43 kv. m zidu.

Brigada bolgarskih beguncev na Avtocesti bratstva in enotnosti si je z dvomesečnim delom osvojila naslov petkrat udarne brigade.

Ker ovira reka Voglajna razširitev železarne Store pri Mariboru, so pričeli frontovci z delom, da njeno strugo premestijo.

V Zadru gradijo veliko tovarno za predelavo rib. Tovarna bo začela z delom to pomlad. Razvila se bo v velik kombinat in bo omogočila povečanje proizvodnje ribjih konserv v Dalmaciji za 60 odst.

Na Crnem vrhu so v nedeljo odprli zadružni dom.

Opozarjamo vse, da ni več daleč čas, ko se bo pričel Zagrebški velesejem. (od 17. do 2. oktobra). Na njem bomo videli vse tisto, kar so ustvarili v FLRJ na področju socialističnega gospodarstva in velike uspehe prve polovice petletnega plana. Obenem pa bo dokazal, da ne more nihče preprečiti jugoslovanskim ljudstvom, da bi zgradili socializem.

V Brdih, kjer je vedno primanjkovala voda, grade velik vodovod. Vodo bodo črpali iz Soške doline preko Vrhovelj. Pri delih pomaga briška frontna brigada.

V Pazinu bodo imeli 10. septembra velik praznik. Jraznovali bodo 50-letnico ustanovitve pazinske gimnazije, ki je imela veliko vlogo v nacionalnem in kulturnem življenju Istre. Gimnazijo so zaprli 1919. leta. Na gimnaziji je poučeval Vladimir Nazor, med dijaki pasocialni reformator Otokar Keršovani, ki so ga ustaši umorili leta 1941 v Zagrebu.

Trikrat več potnikov na železnici kot pred vojno

Z vedno večjim dvigom produkcije imajo danes v Jugoslaviji tudi železnice dosti večje naloge, kot so jih imele preje. Zaradi povečanega prevoza morajo železnice že v četrtem letu petletke izpolniti petletni plan, tako glede prometa kakor tudi povečanja voznega parka.

S pospešeno obnovo starega voznega parka in proizvodnjo novih vagonov in lokomotiv so v letošnjem poletju dosegli glede voznega parka v glavnem že predvojno stanje. Danes imajo v Jugoslaviji enako število sposobnih lokomotiv, kot leta 1938 in enako število tovornih vagonov, le v številu potniških vagonov še zaostajajo za 15 odst.

S približno enakim voznim parkom kakor pred vojno pa so dosegli sedaj mnogo večji promet. V primeri z letom 1938 je prevoz blaga v tonah dosegel že 25,5 odst. torej dva in polkratni predvojni obseg, prevoz blaga v vagonih pa 184 odst. Danes vagoni mnogo hitreje krožijo kot so pred vojno. Tudi srednja teža vlakov se je povečala za 20 odst.

Prevoz potnikov je danes trikrat večji kakor je bil v najboljšem letu pred vojno, to je v letu 1930. Produktivnost dela železničarjev se je povečala za 33 odst. Zlasti so se povečalinapori železničarjev po resoluciji IU, kar je dokaz, da stoje železničarji trdno na strani partije.

Odkup žita dobro napreduje

Po vsej Jugoslaviji dobro napreduje odkup žita. Pri tem so vračunali količine, ki so jih odkupili od privatnih gospodarstev in kmečkih zadrug. Plan odkupa žita najbolje izpolnjujejo v ljubljanski, celjski in mariborski okolici, v Trebnjem, Sežani in Kamniku.

Iz ostalih delov države poročajo, da dosegajo največje uspehe pri odkupu tam, kjer so se nanj dovolj pripravili in sestavili odkupni plan. V Bački Topoli so odkupili n. pr. že 80 odst. žita, dobro so napredovali tudi v varaždinskem okraju, kjer so do 21. avg. adkupili 70 odst. žita. V bjelovarski oblasti so v prvih 12 dneh odkupili več kot v vsej LR Hrvatski.

Novo središče Primorske raste iz dneva v dan

Z delom pridnih rok hitro raste Nova Gorica kot upravno središče goriške oblasti. Delali so vso zimo na 15ih objektih, kjer je bilo zaposlenih nad 100 zidarskih in težaških brigad. Na križišču Gabrijelove in ulice Julijskih Alp so zopet dokončali štiri moderne štirinadstropne stanovanjske zgradbe. Sedaj kopljejo temelje za štiri stanovanjske bloke. Največje delo je sedaj pri graditvi palače za upravni odbor goriške oblasti, ki bo med največjimi mestnimi stavbami. Hitijo tudi z delom na obhodni cesti in z vrtanjem predora skozi Panovec. Računajo, da bo ta cesta že letos uporabna za promet.

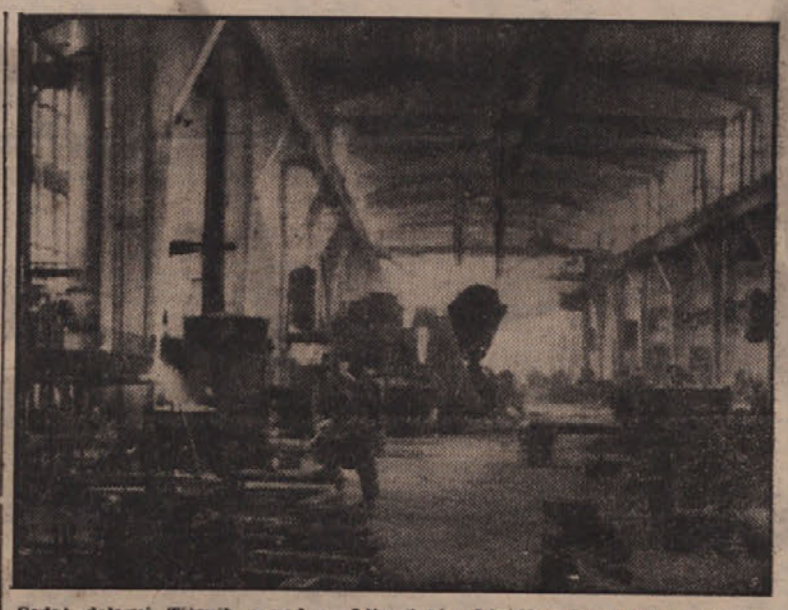

Sedaj delavci Titovih zavodov «Lito stroj v Ljubljani izpolnjujejo novo veliko nalogo. Grade dve veliki turbini za novo hidrocentralo v Zrnovcih pri Kočanih. Dva nova agregata bosta dajala vsak po 2.000 kilovatov. Za novo hidrocentralo izdelujejo tudi vse pripadajoče regulatorje za obe turbini in ostale naprave

643 milijonov za novo osvobojene kraje

Po dodatnem planu zvezne vlade bodo novo osvobojeni kraji dobili v letošnjem letu kreditov v višini 643 milijonov dinarjev. Od te vsote bo dobila Istra 330,9 milijonov din, Slovensko Primorje pa 312,1 milijonov din. Največji del sredstev je namenjen Novi Gorici, ki bo dobila samo za zgraditev stanovanjskih poslopij 57 milijonov din. Prav tako je namenjen velik del kreditov Reki, kjer bodo pričeli letos graditi stanovanjske stavbe za celotno vrednost 150 milijonov din.

Drugi del dodatnega plana je določen za razvoj lokalne industrije in gospodarstva. Lokalna industrija bo dobila 125,6 milijonov din, kmetijstvo 46,2 milijonov din, promet 109,8 milijonov din in obrt 7,4 milijonov din.

Najvažnejša dela, katera je dodatni plan za novoosvobojene kraje znatno podprl, bo zgraditev tovarne usnja, opekarne, tovarne za predelavo sadnih sokov, zgraditev velikega hotela in restavracije v Postojni ter popravilo cest v Novi Gorici. V sežanskem okraju bodo zgradili pletilnico.

Obnova v novo osvobojenih krajih gre h koncu. Letos bo zgraditev Pulja popolnoma dokončana. Samo letos so v Istri in Slovenskem Primorju obnovili 1527 stanovanjskih poslopij in veliko število gospodarskih poslopij.

Velika dela so bila izvršena v zvezi z graditvijo in obnavljanjem cest v Slovanskem Primorju. Cesta od Sv. Petra do Gorice je popolnoma zgrajena, v glavnem so končali tudi cesto Draga-Tolmin.

Veliki uspehi so bili doseženi pri obnovi Reke, ki je danes že sposobna sprejeti nad 20 velikih prekomorskih ladij.

Preskrba je letos bila v najbolj kritičnih mesecih znatno boljša kot lani. Zvezna vlada je dodelila novo osvobojenim krajem izredni kontingent blaga v vrednosti več sto milijonov dinarjev.

Tudi to kratko poročilo nam kaže o velikem napredku v novo osvobojenih krajih. Danes so spremenila že skoro vsa mesta in vasi svojo zunanjost, in povsod se čuti graditev socializma. To je najboljši dokaz, da je pot, po kateri koraka ljudstvo v svobodni domovini, tudi pot srečnejšega življenja.

Številni inozemski časopisi so v svojih časopisnih stolpcih do tal požgali rafinerijo na Reki. Toda ta »požig« ni prav nič zmanjšal produkcijo reške rafinerije nafte, ki danes dela s polno zmogljivostjo in še celo več kot tedaj, ko je bila italijanska last (med vojno je bila porušena). V četrtek se je v enem izmed odvajalnih kanalov vnel požar, ki so ga pa kmalu udušili. Taki požari pogosto nastajajo v rafinerijah in je samo pod Italijo na tak način že gorelo trikrat.

Delovni kolektiv rafinerije nafte na Reki je med prvimi v FLRJ. Svoj polletni plan je izpolnil 27 dni pred rokom. Plan za avgust je izpolnil 5 dni pred rokom.

Slovenci onstran meje

Koroški Slovenci bodo na volitvah glasovali Demokratično fronto

Demokratična fronta delovnega ljudstva na Koroškem je izdala na vse koroške Slovence proglas, v katerem jih je pozvala, naj glasujejo za Demokratično fronto na prihodnjih volitvah. V proglasu poudarja Fronta, da je pred vsakim Slovencem problem, kako naj se ljudstvo zavaruje pred vedno večjo germanizacijo, oziroma, da jo vsaj zavre.

Za uresničitev nacionalnih in socialnih teženj koroškega ljudstva je potrebna čim večja enotnost in trdna povezanost koroških Slovencev s poštenimi avstrijskimi demokrati, ki razumejo, da reakcionarne stranke razplamtevajo nacionalno mržnjo in šovinizem samo v svojo korist.

Slovenci v Ameriki so povedali, kaj mislijo

Med našimi izseljenci v Ameriki je izzvala silno ogorčenje breznačelna gonja proti FLRJ, ki jo vodijo že leto dni iz Moskve. Ogromna večina Slovencev v Ameriki je skupno s člani drugih jugoslovanskih narodov najostreje obsodila klevete proti jugoslovanskemu državnemu vodstvu in poizkuse sabotiranja graditve socializma v FLRJ.

Tako so Američani jugoslovanskega porekla v Chicagu, med njimi tudi predstavniki številnih izseljeniških, političnih, kulturnih in podpornih organizacij podpisali izjavo, v kateri pravijo med drugim, da «se zavedamo, da so ljudje, ki danes vodijo FLRJ, ostali zvesti načelom. Pozdravljamo sedanjo borbo narodov Jugoslavije in njihove napore pri graditvi socializma ter njihovo stremljenje po bratskem sodelovanju s sosedi. Najodločneje obsojamo vse skupine in posameznike, ki neprestano ali posredno sabotirajo zgraditev socializma v FLRJ ali pa zaradi svojih osebnih ambicij obtožujejo in obrekujejo sedanje voditelje FLRJ».

Beneške žene niso pustili v FLRJ

Beneškim ženam, ki so bile skupno z goriškimi ženami povabljene na obisk v Jugoslaviji, kvestura v Krminu ni hotela dati dovoljenja za prehod preko meje.

517,9 ton premoga v 8. urah v Trbovljah

V nedeljo je gibanje, ki ga je sprožil rudar Sirotanovič, doseglo novi uspeh. Mladinska brigada 216 v Trbovljah je porušila vse dosedanje rekorde v kopanju premoga in postavila nov rekord. V osmih urah so nakopali rudarji te brigade 517.9 ton, kar pomeni, da so poslali iz rudnika 675 vagončkov. Vsak član brigade je izkopal 43.16 tone, torej 6.5 tone več kot člani Ramovičeve brigade v Kaknju. Brigada je presegla svojo normo za 564 odst.

Isti dan so dosegli lepe uspehe tudi v Hrastniku. Brigada Martina Kmeta je presegla normo za 434,8 odst, brigada Franca Markoviča pa za 490 odst. Tudi v Raši, kjer že dalj časa tekmujejo, niso dosti zaostajali. Brigada Franca Erjavca je nakopala v 8 urah 502 toni.

Sirotanovičevo gibanje je zajelo tudi druge industrijske panoge. V Srbiji vztrajno tekmujejo med seboj kovinarji, prav tako tekmujejo kovinarji v Štorah, na Jesenicah itd.

Kdo se torej boji resnice?

«Resnica v oči bode» pravi modri pregovor našega ljudstva. To velja v polno tudi za kominformiste. Radio Beograd je po svoji moči pravi smrkavec napram moči radia Moskve, Budimpešte (ki ima najvišjo anteno v Evropi, kar pa še ni jamstvo, da bi bile njene vesti suho zlato) in radia Prage. Kljub temu, da je radio Beograd pravi Benjamin proti tem velikanom, je bil njegov glas vse premočan.

Tako so ga skušali v pričetku avgusta prevpiti z «Radijsko oddajo jugoslovanskih revolucionarnih emigrantov», ki je kot dobro dresiran papagaj ponavljala vse laži radia «Moskva et Comp».

Toda njih sredstva pač niso moderna. Radio Beograd se sedaj zopet dobro sliši. Sicer se bo s časom še boljše. Vsaka njegova oddaja pomeni nov udarec ogabni gonji proti FLRJ.

Tudi po tem vidimo, kdo «vara svoje narode», kot je deset dni ponavljala «Pravda», ko je govorila, da FLRJ noče objaviti note, ki ji jo je poslala ZSSR, v kateri je ponovila nekaj starih bedastoč.

Jugoslavija je noto ZSSR objavila, ker se ničesar ne boji. Jugoslovansko ljudstvo vse preveč ve, kako stojijo stvari v zvezi s sporom. Zato pa jugoslovanskega odgovora niso objavili v «Pravdi», ker se boje resnice. In ker hočejo še nadalje varati svoja ljudstva, tudi motijo radio Beograd.

Možganski "sok" za čitatelje Unità

Če hočete zvedeti vse, kaj blebeta Zapad, kako po svoje preobrača vesti, z namenom, da bi pri svojih ljudeh v kalnem lažeribaril — potem berite komunistično Unità. En dan boste tam dobili po tri članke o «Titovi kliki» (ob suši), drugi dan pa zopet «normalnih» pet ali šest. Ker ti izvirajo iz različnih «obveščevalnih centrov», govori eden tako, drugi drugače, tretji trdi to, četrti pobija prvi članek itd. Kot normalen človek začneš potem razmišljati: če en članek pobija drugega, kje je potem pravi «sok». No — in kmalu ugotoviš, da v člankih ni «soka», prav tako, kot ga ni v glavah zmešanih urednikov.

Hominf

Uredniki Unità — s posebnim dopisnikom M. C. iz Trsta (znan kot bivši pripadnik italijanskih okupacijskih sil v Ljubljani) — priobčujejo toliko člankov o «izdajstvu Titove klike», ker mislijo; enemu bodo ljudje že verjeli...

V Italiji je namreč prišlo do značilnega pojava, da ljudje ne verjamejo več v «izdajstvo Ti-

IN DRUGIH LJUDSKIH DEMOKRACIJ

Novi načini dela v sovjetskem stavbeništvu

Visok tehnični napredek in odlična organizacija sta privedla sovjetsko stavbeništvo do novih oblik dela. Sovjetsko stavbeništvo ima danes na razpolago že celo vrsto strojev, tako da je arhitekt moskovskega stavbenega podjetja B. Urhov lahko izjavil: «Tehnična oborožitev sovjetskega stavbeništva ima danes že velikanske uspehe». O tem se lahko prepričamo, če se poslužimo uradnih podatkov. S stroji so napravili v lanskem letu 95% betonskih del, 90% del pri drobljenju gramoza, 60% zidanih del, zvezanih s polaganjem betona in 50% slikarskih del. Pri tem so nekatera stavbena podjetja že presegla plan mehanizacije stavbenih del, določen za prihodnje leto».

Danes so prišli sovjetski graditelji do tega, da pri betoniranju niso več odvisni od vremena. Pozimi že betonirajo pri 40.o mraza. Seveda imajo graditelji pri tem več dela. Segreti morajo material, po betoniranju namestijo toplotne ovoje, včasih se pri gretju poslužujejo tudi električne energije. Ker vpliva mraz na beton različno pri raznih temperaturah, so prišli sovjetski znanstveniki na pomoč graditeljem in so na podlagi poizkusov za različne temperature predpisali tudi različne postopke pri betoniranju.

V Sovjetski zvezi pripravljajo pri graditvi stanovanjskih blokov malto na enem kraju. To je navadno na središču zgradb, ki jih grade, na tako imenovanem «vozlu». Tam imajo stroje za mešanje betona, transporterje, ki dovajajo tem strojem apno, pesek ali cement. Ko je material za zidanje pripravljen, ga zopet drugi transporterji odpeljejo v nadstropja, kjer ga potrebujejo. Tako prihranijo s temi stroji delovno silo, saj jih lahko upravlja en sam človek.

Vedno več delov za stavbe izdelajo danes v tovarnah. Te tovarne ulijejo posamezne dele in na stavbi nimajo potem drugega posla, kot da jih spoje. V tovarni v Minsku na primer izdelajo vsakih 12 dni enonadstropno hišo. Tovarna Nikopolstroj v Ukrajini postavi vsak mesec tri velike stanovanjske hiše, v tovarni v Kazahstanu pa so ugotovili, da morejo v tovarni izdelati 40 odst vsega poslopja. Pri tem porabijo dva in pol krat manj časa.

Večjo naglico pri graditvi novih stavb so dobili v sovjetskem gradbeništvu tudi z novimi delovnimi metodami. Sedaj se lotijo obmetavanja prvega nadstropja takoj, ko imajo strop nad seboj. V drugem nadstropju delavci še polagajo posamezne stene, ko se v prvem nadstropju že lotijo prvih instalacijskih del.

Fasadne stene grade sedaj v skupinah po pet delavcev in ne kot dosedaj, ko so te stene gradili samo trije delavci. Moskovski delavec Saljubin je namreč dokazal, da s tem prihranijo dosti časa, da gre delo skoraj kot «na tekočem traku». Petčlanski delovni kolektiv vodi po novem načinu dela starejši zidar. Njegova naloga je, da polaga opeke na zunanji del stene. Za njim dela drugi delavec, ki gradi notranji del stene. Obema pomagata dva pomočnika, ki jima podajata opeke in jih oblivata z malto. Tretji pomočnik polaga opeke med notranjo in zunanjo steno.

NA STAVBI

Obnova železnic v Novi Kitajski

Nova Kitajska je posvetila vso skrb obnovi železniških prog. Takoj za četami narodno-osvobodilne vojske prihajajo na novo osvobojena ozemlja skupine kitajskih delavcev, ki v najkrajšem času popravijo razdejane železniške proge. Tako v najhitrejšem času vzpostavijo zveze s fronto, obenem pa tudi pripomorejo k dvigu gospodarskega življenja na osvobojenem ozemlju. Po zadnjih podatkih je na osvobojenem ozemlju že 80 odst. vseh kitajskih železniških prog v dolžini 21.500 km.

Pri obnavljanju prog so dosegli najboljše rezultate v Mandžuriji, kjer se razvija promet že na 86 odst. vseh železniških prog.

Nič manjše uspehe je doseglo tudi kitajsko ljudstvo pri obnovi železniških mostov, predorov in voznega parka. Do prve polovice letošnjega leta so usposobili za zopetni promet 500 velikih železniških mostov. Kitajski delavci so prav tako popravili okrog 800 poškodovanih lokomotiv in na tisoče vagonov. Ti uspehi, ki jih je dosegla mlada ljudska oblast Nove Kitajske so tem večji, če pomislimo na razdejanje, ki so ga pustile Kuomintangove čete za seboj pri svojem umiku. Te so namreč uničile 80 odst. lokomotiv in 42 odst. vagonov, razrušile preko tisoč mostov in predorov ter razdejale na tisoče kilometrov proge.

KRONIKA

V Londonu so podpisali novo plačilno pogodbo med Češkoslovaško in Veliko Britanijo. Stopila je v veljavo 19. avgusta. Nova pogodba nadomešča določbe, ki jih je vsebovala pogodba z dne 4. novembra 1945, katere veljavnost je stekla po večkratnih podaljšanjih 18. avgusta. Nova pogodba bo veljavna tri leta. Vsa plačila bodo izvršena v funtih šterlingih.

Bolgarija in Švedska sta podpisali trgovinsko pogodbo z veljavnostjo do konca tega leta. Švedska bo izvažala jeklene in železne izdelke ter orodne stroje v vrednosti 6 milijonov švedskih kron. Bolgarija pa bo izvažala kože, tobak in življenjske potrebščine v vrednosti 6.5 milijona švedskih kron.

Češkoslovaška družba za izvoz lesa je poslala prvo pošiljko izdelanih zložljivih lesenih hišic v Izrael in Avstralijo.

Na Moravskem so našli 20 popolnoma ohranjenih okostij pramočerada, starih okrog 240 milijonov let. Pri nadaljnjem raziskavanju so našli še 80 prastarih okostij stegocefalov, močeradu podobnih plazilcev.

Aleksej Stahanov bo prišel v teh dneh v Moravsko Ostravo na obisk.

Enajst ljudi je izgubilo življenje zaradi poplav, ki jih je povzročila velika nevihta, ko je reka Torica na Slovaškem prestopila bregove. Več hiš je bilo porušenih in 150 družin je brez strehe. Škodo cenijo na 40 milijonov KCS.

872 milijona rubljev ima letos na razpolago sindikat sovjetskih železničarjev, ki jih bo uporabil za socialno skrbstvo. To vsoto bodo uporabili za podporo železničarjev, ki so pri nesrečah začasno onesposobljeni za delo, za vzdrževanje njihovih otrok, za počitniške domove itd. Letos je odšlo 163 tisoč železničarjev na dopust v počitniške in zdravstvene domove.

Zaradi vedno večjega zanimanja kolhoznikov za raznovrstno literaturo, so morali v Sovjetski zvezi znatno razširiti mrežo knjigarn in knjižnic po kolhozih. V kolhozih v pokrajinah Tamborova in Voroneža so odprli 200 trgovin s knjigami. V 4.200 kolhozih na ozemlju Altaja (Sibirija) bodo letos delovale potujoče knjižnice. V mnogih vaseh tega ozemlja grade tudi nove knjigarne.

V Sovjetski zvezi nadzoruje država izvrševanje zakona o zdravstveni zaščiti delavcev pri njihovem delu. To vrše posebne komisije, ki imajo sedaj že 900.000 članov.

Jugoslovansko zunanje ministrstvo je obvestilo predstavnika CSR in Madžarske, da je vlada FLRJ pripravljena v najkrajšem času omogočiti odhod grških beguncev, ki so v Jugoslaviji, v CSR čez Madžarsko, in sicer tistih, ki to žele. Kot vidimo je lažniva vest agencije TASS, da vlada FLRJ baje preprečuje odhod grških beguncev iz Jugoslavije v druge države ljudske demokracije.

1. julija letošnjega leta je bilo v vseh panogah češkoslovaške industrije zaposlenih 1,393.444 oseb. Od skupnega števila delavcev odpade na socialistični sektor 1,350.776 oseb, in na zasebni sektor 42.668 oseb. Število žen, zaposlenih v češkoslovaški industriji znaša 410.537.

V kratkem bodo na Češkoslovaškem z velikimi svečanostmi proslavili dan, ko so se po številnih pozivih le upali upreti Nemcem v septembru 1944. V čast proslav 5letnice tega dne bodo v poslopju starega magistrata v Banski Bistrici odprli stalno razstavo, ki bo v «zgoščeni» obliki prikazala zgodovino te vstaje.

Več kot 280.500.000 zlotov je porabila poljska vlada lansko in predlansko leto za obnovo cerkva. Doslej so obnovili 149 cerkva v raznih delih države in 25 v sami Varšavi.

RESNICA O BOJIH NA KAJMAKČALANU iz ust grških demokratičnih borcev

Iz starih izmišljotin vedno nove laži

Pred časom je radijska postaja Svobodne Grčije vrgla v svet vest, da so jugoslovanski graničarji dovolili, da so monarhofašisti uporabili jugoslovansko ozemlje, da so prišli borcem grške demokratične armade za hrbet. Te klevete že nekaj časa premleva na vse mogoče načine informbirojevski tisk, jih še po svoje preobrača in znova «dokazuje» na podlagi starih izmišljotin nove laži.

«Ne verjamemo pa če to trdi sama KP Grčije»

Na te klevete so odgovorili grški borci, ki so bili zaradi monarhofašistične ofenzive potisnjeni k jugoslovanski meji in so preživeli vse težke boje na Kajmakčalanu po 4. juliju. **Izjavili so, da niso nikjer videli, da bi jih monarhofašisti napadli iz jugoslovanskega ozemlja. Tisti, ki so jih jugoslovanski graničarji skupno z ranjenimi tovariši in prebeglimi civilisti najtopleje in bratsko sprejeli, so izjavili, da ne verjamejo klevetam, da se FLRJ baje pogaja s kapitalisti, pa čeprav to govori samo vodstvo KP Grčije.**

Lazaros Vazdekis, ki je branil s svojim vodom odsek pri cerkvici na Kajmakčanalu, kjer naj bi baje monarhofašisti prišli čez jugoslovansko ozemlje, je izjavil: «Ako govore, da so nas monarhofašisti napadli pri cerkvici, tedaj to ni res — kaj take, ga nisem videl. Ko smo prestopili jugoslovansko mejo, nas je obstreljevalo monarhofašistično topništvo».

No — in zakaj lažejo

Štabni oficir Sopovski je dejal, da smatra, **da je bila vest, da so monarhofašisti prestopili mejo, dana zaradi tega, da bi opravičili padec Kajmakčalana v petih dneh.**

92 borcev demokratične armade Grčije je izjavilo, da je vest o prestopu ena sama laž. 12 borcev demokratične vojske, ki so bili na položaju Osmako - Crkvica - Kravica so izjavili, da jih je sovražnik z močnimi silami prisilil, da so prešli na jugoslovansko ozemlje, kjer so jih bratsko sprejeli. Na sektorju, kjer so bili, niso videli, da bi jugoslovanska vojska izvršila kak napad. **To so potrdili s svojo vojaško častjo.**

Komandant konjeniškega bataljona demokratične armade Anastas Basuli je prav isto izjavil za svoj sektor kote Zagolotu.

Isto so izjavili tudi borci, ki so se borili pri Viciju. Izjave je dalo tudi 74 oficirjev demokratične armade in borci, ter borci in oficirji motorizirane čete, ki so še poudarili: «Sedaj smo videli z lastnimi očmi, da je laž vse tisto, kar so nam govorili proti Jugoslaviji. «Če pripoveduje radijska postaja Svobodne Grčije, da so jugoslovanski graničarji s strojnicami in topništvom obstreljevali naše enote je to laž in klevete proti jugoslovanskim graničarjem, **ker smo bili priča, kako se je stvar razvijala, ko so monarhofašisti prodrli naš teren.**

Podobne izjave, ki pobijajo informbiro propagando, ki skuša zakriti pred svetovnim demokratičnim javnim mnenjem temne načrte v zvezi z borbo grškega naroda so podali še številni drugi borci grške demokratične armade.

Nelogična obramba radia Svobodna Grčija na izjave lastnih borcev

Dan potem, ko sta jugoslovanski tisk in radio objavila izjave borcev in oficirjev demokratične armade, o bojih na Kajmakčalanu in pri Viciju, je radio Svobodne Grčije javil, da **so izjave izsiljene in da je to znana gestapovska metoda izsiljevanja. S tem zavijanjem pa so informbirojevci pobili zopet same sebe.** Nemogoče je namreč — po logiki — prisiliti 700 ljudi v kratkem roku, ljudi, **ki so pravkar prišli iz oborožene borbe, da bi podali izjave, s katerimi sicer ne bi soglašali.**

Grški borci so na to izjavili, da «z vnašanjem zmešnjave v vrste demokratičnih borcev, s svojim kleveta-njem socialistične Jugoslavije, informbirojevci v vrhovnem stanu in komunistični partiji Grčije dejansko rušijo borbo in dajejo največjo pomoč monarhofašistom». «Borcem so govorili, da se je bolje predati monarhofašistom, kot pa iti v Jugoslavijo. **Njim niso povedali izmišljotin radijske postaje Svobodne Grčije, da so jih baje napadli monarhofašisti v hrbet z jugoslovanskega ozemlja, kajti o tem ne bi mogli prepričati borcev-očividcev».**

Streljajo tiste, ki trdijo da je bilo pod Markosom več uspehov

O zadanjem položaju v vrstah demokratične armade je dal zanimive izjave Agir Krstevski, ki je bil v enoti št. 50 protiletalskega topništva. Dejal je namreč, **da je bil njegov starejši brat Mitre ustreljen 16. ali 17. februarja 1949, ker ni soglašal s politiko CK KP Grčije do Jugoslavije. Mož njegove sestre, podporočnik 14. brigade, pa je bil ustreljen 13. maja 1949, ker je na neki konferenci izjavil, da je imela demokratična armada več uspehov pred zamenjavo generala Markosa.**

Teror nad Makedonci

V grški demokratični vojski so prepovedali petje makedonskih pesmi in Makedonci niso smeli govoriti, odkod so. Makedonce so zapostavljati in nepravilno ravnali pri njihovem napredovanju. Zadnji čas so jih silili, naj sklicujejo konference, na katerih naj napadajo «Titovo klikoo». Na njih so klevetali Jugoslavijo, kar je vzbudilo pri borcih nezaupanje v lastne voditelje. Borci namreč ne morejo verjeti klevetam proti Jugoslaviji.

Dosedanjim izjavam se je pridružilo še 254 borcev, ki so pribežali v FLRJ. Izjavili so, da so jih jugoslovanski graničarji bratsko sprejeli in nudili ranjencem potrebno pomoč.

«Verujemo, da je FLRJ ljudska demokratična država»

Izjavo so takole zaključili: **«Voditelji so nam govorili, da FLRJ tiransko ravna z borci grške demokratične armade in da je imperialistična. Tega nismo verjeli, ker vemo, da so se jugoslovanski narodi borili proti imperializmu in da je Jugoslavija ljudska demokratična država, ter smo prav zato prišli v Jugoslavijo. Če je res, da je radijska postaja Svobodna Grčija dejala, da je naše enote napadla jugoslovanska vojska smatramo to za kleveto in veliko laž.**

To ni res, ker smo mi bili tisti, ki smo se borili, in vemo dobro, da nas jugoslovanski vojaki niso napadli niti niso prišli monarhofašisti na jugoslovansko ozemlje, da bi nas napadli.

ta», da so številni partijci, stari borci in antifašisti, spoznali resnico o Jugoslaviji. Videli so, da se FLRJ bori za vzpostavitev socialističnih odnosov med komunističnimi partijami.

Zato mečejo iz partijskih celic ljudi, ki so izrazili simpatije do borbe jugoslovanskih ljudstev in grozijo delavcem, ki hočejo odditi v Jugoslavijo, da se na svoje oči prepričajo o resnici.

Mladina in judeževi dolarji

V proglasih vodstva Svetovne zveze demokratične mladine, smo marsikdaj brali: «Mladina zatiranih in kolonialnih dežel — v borbo proti svojim zatiralcem!» Ta parola — če se ne motimo —

ormiade

je bila tudi v proglasu SFDM ob prireditvi festivala v Budimpešti.

Kot vsi vemo, je koroška mladina zatirana. Iskala je in išče svojo pravico, da — kot hlapec Jernej.

Toda nje niso povabili na mladinski festival, da bi tam terjala svojo pravico.

Sicer pa, kaj hočemo. Nekatere člane vodstva SFDM moramo tudi razumeti. Kakšen vtis bi naredila koroška mladina — samo za primer — na zbrano mladino zatiranih in kolonialnih dežel, če bi izjavila: «Prodali so nas za 8. dolarjev komad. Za ceno boljših nylon nogavic...»

Še nekaj o "turških metodah..."

Romunske oblasti so iz obmejnih krajev pregnale vse profesorje in učitelje in tako onemogočile pouk na manjšinskih šolah. Aretirali so mnoge predstavnike jugoslovanske narodne manjšine, prepovedali knjigarni, da bi prodajala jugoslovanske knjige, preprečili razpečavanje knjig za otroke staršev jugoslovanskih narodnosti. Organizacije so dobile svoje komisarje (v kolikor niso bile razpuščene). V srbskih krajih so uvedli policijsko uro od 6. ure popoldne do 5. ure zjutraj.

Prišli so že tako daleč, da govore o možnosti spojitve jugoslovanskega Banata z Romunijo. To so že hoteli govoriti na mitingih v obmejnih okrajih, pa so naleteli na močan odpor pri ljudstvu in partijcih. Člani okrožnih partijskih komitejev so pričeli že odkrito nastopati proti tej kampanji, češ «da je bil še fašist Antonescu toliko pameten, da ni hotel sprejeti Banata, čeprav mu ga je Hitler ponujal».

Kot vidimo, je imela resolucija Informbiroja prav. «Turške metode» znajo nekateri aplicirati na XX. stoletje. Toda, tisti, ki to delajo, niso Jugoslovani, temveč vodstva zaslepljenih partij Romunije, Madžarske, Bolgarije in Albanije.

Bazoviška brigada
je izpolnila oporoko štirih mučenikov

Od prvih nasilnih fašističnih dejanj do strelov v Bazovici, in dalje do prvih partizanskih akcij 1941. in 1942., ter do množične vstaje primorskega ljudstva 9. septembra 1943 se vleče nepretrgana veriga trpljenja in neomajnega odpora proti fašističnemu zatiralcu. Ko se je na Primorskem ustanovila narodnoosvobodilna vojska, so ljudje razne starosti in obeh spolov ter narodnosti enodušno stopali v borbo, kajti v tej vojni, in samo v tej vojni, so videli edino rešitev iz neznosnega položaja. Treba je bilo maščevati vse krivice, nasilja, internacije, izgnanstva, konfinacije in krvave žrtve 25 let; v prvi vrsti pa najstrašnejši fašistični zločin, Bazovico.

Sredi oktobra 1943. se je v osvobojenem beneškem gričevju ustanovila Bazoviška brigada in se podala na nepremagljivi, maščevalni pohod. Takoj po ustanovitvi je obvladala vse ozemlje «Kobariške republike nad Tolminom do Trnovega». Pred Božičem 1943. je na Šentviški planoti likvidirala postojanko v Avčah, razbila švabsko januarsko ofenzivo in dosegla eno svojih najsijajnejših zmag na Lokovcu, kjer ji je padel v roke ogromen plen. Že naslednji dan se je razvila strašna borba na Lokvah, kjer so Nemci izgubili okrog 100 mož.

Z ostalimi brigadami se je nato bazoviška brigada odpravila čez Sočo in Brda v Benečijo. Tridnevne borbe pri Konbreškem, borbe pri Ljubu in ostali boji so pokazali, da je brigada že kos večjim sovražnim silam na odprtem bojišču. Največja, sicer težka, a zmagovita borba je bila pri Klobučarjih pod Kolovratom. Močne švabske kolone elitnih SS oddelkov so bežale kot zdivjana čreda z vrha Kolovrata v Čedad.

Konec februarja se je brigada podala na sektor Vipave. Nato je v celodnevni, ogorčeni bitki likvidirala belogardistično postojanko Hoterdeščico.

Aprilsko ofenzivo je brigada razbila brez izgub.

Sledile so zmagovite borbe pri Senožečah, likvidacija postojank v Prvačini, zletel je v zrak most pri Avčah. Brigada je ponovno prodrla prav do Gorice. Preveč bi bilo naštevati vse zmagovite borbe te slavne brigade, ki je kmalu dobila časten naziv «udarna».

Brigada je v neštetih krvavih borbah, često v nepopisnih mukah in naporih, ob nezadostni hrani in obleki, pridobila vse izkušnje za moderno vojskovanje in taktiziranje. Pokazala se je vredno svojega imena, kajti častno je izvršila svojo nalogo: maščevati bazoviške žrtve.

O, niste zaman v Bazovici nam pali, ki uporniško kri za svobodo ste dali...

Bilo je pozimi 1928. leta, ko sem stopil v ilegalno organizacijo. Cilj organizacije je bil vsestranska borba proti fašizmu.

Naše delovanje je šlo dokaj dobro, a po raznih akcijah, posebno pa po atentatih na «Popolo di Trieste» in na svetilnik, je policija postala budna. Spomladi 1930 so se začele aretacije; mene so aretirali 18.IV.1930. Bil sem še v postelji, ko sem slišal brigadirja, ki je prišel s Proseka, da je spraševal po meni mojo mater. Takoj sem vedel za kaj gre, a zbežati nisem mogel, ker so karabinerji obkolili hišo. Moja mati me je prišla klicat; takoj za njo je vstopil orožnik in se ni ganil od mene, dokler se nisem oblekel. Na Prosek smo šli peš. Tam so me po kratkem izpraševanju zaprli. Čez nekaj časa so me spet poklicali; izpraševali so ni bilo več onega tipa in kmalu nato so me prišli iskat. Odvedli so me v zgoruje nadstropje v precej veliko sobo, kjer so me začeli izpraševati; tam so bili kvesturini in zloglasni Perla. Izpraševali so me po starem kvesturinskem načinu, to je s pretepanjem, brcanjem itd. Potem ko sem podpisal zapisnik, so me odvedli k Jezuitom, drugi dan pa v Coroneo. Po nekaj dneh so me

BIDOVEC FERDO

MILOS ZVONIMIR

VALENCIC ALOJZIJ

MARUSIC FRANC

me kvesturini. Nato so me kmalu odpeljali v Trst na kvesturo in me zaprli v celico, kjer se je čas neskončno vlekel. Čez nekaj časa so porinili v mojo celico nekega, po vsem videzu, potepnika, ki se je jezil in zabavljal čez policijo, režim in vse skupaj. Hodil je nervozno gori in doli, potem pa me je začel spraševati, od kod sem, kaj sem naredil, itd. Čeprav sem bil prvič zaprt, se mi je zdela ta radovednost sumljiva in mu zato nisem nič povedal. Ko je videl, da nočem odgovarjati, je umolknil.

Bil sem že utrujen od hoje po celici, zato sem legel na deske in zadremal. Ko sem se prebudil, so me skupaj z drugimi tovariši odpeljali v Rim, v zloglasno «Regina Coeli», ki za nas ni bila kraljica nebes, ampak kraljica pekla.

Tam so nas strogo izolirali. Takoj drugi dan me je poklical načelnik tako imenovanega «sesto braccio» in mi napravil pridigo: strogo se moram držati predpisov, v nasprotnem primeru bo zame še slabše.

Posebno so pazili, da bi ne prišli v stik z ostalimi tovariši. Ni bilo dovolj, da smo bili vsak zase v celici, ampak ločili so zasedene celice z eno prazno, da bi se ne mogli pogovarjati ali potolči po zidu in se tako sporazumevati. Na vratih je bil listek z napisom Grande sorveglianza.

V začetku mi je bilo zelo dolgčas, vsaka ura se mi je zdela cela večnost. Pozneje sem se nekoliko privadil. Naši osamljenosti smo dali duška, ko so nas peljali na zrak. Tudi tam smo bili ločeni po posebnih malih dvoriščih, sredi katerih je bil razgledni stolp, na njem pa stražnik, ki nas je nadziral. To pa nas ni motilo, da bi si ne zažvižgali ali zapeli na tihem kako lepo pesmico. Zdaj iz enega, zdaj iz drugega dvorišča se je razlegala slovenska pesem. Stražnik je rjul in vpil, naj molčimo, a ni zaleglo. Večkrat je bilo slišati ono:

Kaj ti je deklica,
da si tak' žalostna...

ki jo je potihoma pel ali žvižgal Bidovec.

Nekako v juniju se je pripetil žalosten dogodek. Eden naših tovarišev se je iz obupa vrgel iz četrtega nadstropja na spodaj ležeči hodnik in se ubil. Da bi preprečili, da bi mu še kdo ne sledil, so napeli mrežo med prvim in drugim nadstropjem.

Sredi avgusta so nam izročili obtožnico in proti koncu istega meseca so nas prepeljali v Trst. Prvega septembra se je začel proces. Na vse zgodaj so nas odvedli v varnostno celico v sodni palači, kjer smo čakali na začetek. Takrat sem se prvič srečal s 4 bazoviškimi junaki. Čudil sem se njihovi mirnosti in vedrosti, čeprav so bili skoraj gotovi usode, ki jih čaka. Posebno Bidovec ni izgubil dobre volje in šaljivosti. Ko so nas odvedli v sodno dvorano, v kletko, so nas posadili na klopi in isti red smo morali obdržati do konca procesa.

Vsa sodna palača je bila strogo zastražena in niso smeli prisostvovati procesu niti naši najožji sorodniki. Ko je šel moj pokojni brat skupaj z nekaterimi drugimi tovariši na kvesturo po dovoljenje za vstop v sodno dvorano, so jih vse skupaj zaprli v celico in jih zvečer odpeljali s kamionom domov. Prisostvovali so lahko samo povabljenci, in ti so bili sami fašisti in novinarji.

Pričeli so čitati obtožnico, v kateri so nam naprtili nič manj kot 99 raznih zločinov in kaznivih dejanj. Po prečitanju obtožnice se je začelo neskončno izpraševanje obtožencev in prič, kar je trajalo nekaj dni. Po izpraševanju je govoril advokat, ki je zastopal oškodovano stranko, to je fašistični režim. Izlil je ves strup in vse besno sovraštvo do vsega, kar je slovanskega. Imenoval nas je bandite, izrodke in izrekel še vse polno žaljivk, ki je z njimi bogat njih šovinistični slovar. Obenem pa je slavil fašistično Italijo, ki je prinesla kulturo in civilizacijo, mi pa, namesto da bi ji bili hvaležni, se upiramo, pobijamo njihove najboljše sinove in uničujemo njihove kulturne ustanove. Za njim je govoril državni pravdnik, ki je prav tako zapel slavo fašizmu, nas ozmerjal z banditi, ki smo hoteli balkanizirati Julijsko Krajino. Nato je z lepimi besedami dokazal krivdo vsakomur izmed nas

JANKO OBAD

in predlagal kazen, katero smo si «zaslužili». Predlagal je pet smrtnih obsodb in ostalim 5 do 30 let zapora.

Ko je državni pravdnik prečital predlog kazni, je vprašal Valenčič Bidovca: «Ferdo, ali si slišal?» Bidovec je odgovoril: «Me nič ne presenetí, to sem pričakoval.»

Po govoru državnega pravdnika, so se pričeli obrambni govori; bili so dokaj smešni. Vsak govor se je začel s slavospevom fašizmu in končal s ponižno prošnjo, naj bo visoko sodišče milostno in naj ne kaznuje prehudo. Nihče se ni dotaknil vzroka, zakaj smo se dvignili, nihče ni šel do korenin vsega zla. Če bi se kdo le z besedico dotaknil tega, bi to bila obsodba fašizma.

Po končani obrambi se je sodišče umaknilo v posvetovalnico, nas pa so odvedli v varnostno celico, kjer smo čakali razglasitev obsodbe. Med-tem smo izrabili priliko in se nekoliko pogovorili med seboj, v kolikor nam niso tega branili karabinerji.

Spominjam se, da je Valenčič vprašal v šali Bidovca, kaj bi bila njegova poslednja želja. Bidovec mu je odgovoril: «Rad bi malce pobožal za vrat tistega, ki ima plave oči.» Plave oči je imel Cristini, predsednik Posebnega sodišča. Dalje je Valenčič pravil, da se je nameraval poročiti jeseni ter da mu ni žal sebe, pač pa neveste. Preden so nas odpeljali v sodno dvorano, je pok. Andrej Manfreda imel kratek nagovor in nas pozval, da se poslovimo od tovarišev, za katere je predlagana smrtna kazen. Ganljiv je bil prizor, ko smo poljubili junake, ki so tako neustrašeno zrli smrti v obraz. Prisegli smo v srcu, da bomo po povratku nadaljevali borbo za svobodo in se na ta način oddolžili njim, ki so darovali svoje mlado življenje za sveto in pravično stvar.

Kmalu nato so nas odvedli v sodno dvorano, ki je bila nabito polna. Sodba je bila taka, kakor smo pričakovali, Bidovec, Valenčič, Miloš in Marušič so bili obsojeni na smrt z ustrelitvijo v hrbet, dva sta bila oproščena, ostalih 12 pa 3 - 30 let ječe.

Takoj po razglasitvi obsodbe so na smrt obsojene ločili od nas, nas pa takoj odpeljali v zapor.

Ko smo šli poslednjič mimo njih, smo jim zaklicali v pozdrav. Drugo jutro ob zori je njihova kri oškropila bazoviško zemljo.

OSTALE ŽRTVE
bazoviškega procesa

Bazoviški štirje junaki niso edine žrtve fašističnega terorja v tistem času. Sredi junija 1930. je v Rimu v jetnišnici Regina Coeli iz četrtega nadstropja skočil tovariš Gropajc iz Drage. Izvršil je samomor, ker ni mogel prenesti zaslišanj.

Druga žrtev je bil Čač Angel, star 23 let, tudi iz Drage. Bil je obsojen ne 5 let ječe. Po amnestiji se je sicer vrnil, toda domov ni mogel. Vrgli so ga v bolnico za kronične bolezni pri Sv. Ani, kjer je mesec dni po prihodu umrl za tuberkulozo.

Tretja žrtev je tovariš Lojze Mihalič, ki je prav tako v ječi zbolel za tuberkulozo. Ko se je vrnil iz ječe, je podlegel bolezni.

Judje iz Jugoslavije odhajajo v svojo novo domovino

Kot iz vseh ostalih evropskih držav, vzhodnih in zapadnih, tako se tudi Judje iz Jugoslavije selijo v svojo državo Izrael. Na ozemlju predvojne Jugoslavije je živelo okrog 75—80.000 Judov. Nemška okupacija skupno z ustaškim divjanjem jih je neusmiljeno iztrebila, tako, da jih ni ostalo niti deset tisoč. Že prve mesece okupacije v letu 1941 so zbrali Nemci vse Jude na ozemlju Srbije v velikih taboriščih Niša, Banjice in v zgradbah zemunskega velesejma, kjer so jih v strašni zimi 1941, 1942 ugonabljali s streljanjem, z mučenjem, s plini, z odpošiljanjem v nemška koncentracijska taborišča, odkoder se skoro nihče ni več vrnil. Ustaši sa pa tudi kaj kmalu v začetku svoje strahovlade, nagnali hrvatske Jude v razna taborišča, predvsem v Veliko Gradišče, kjer so jih skupno s srbskim življem in naprednimi Hrvati uničevali na najrazličnejše načine. Še celo madžarske okupacijske čete so v Vojvodini, kjer so bile judovske naselbine precej močne, samo v prvi polovici 1942, v enem dnevu, pobile nad 1400 vojvodinskih Judov. Del Judov se je sicer ob začetku nemške okupacije razpršil na vse strani: nekateri so zbežali iz nemškega okupacijskega ozemlja v italijansko cono, zlasti v Dalmacijo, drugi Bolgarijo, zlasti pa po Bolgarih okupirano Makedonijo, nekateri v Madžarsko. Le prav redki bogatejši Judje, zlasti nemški, ki so bili samo prehodno v Jugoslaviji tik pred vojno, na begu iz Nemčije, Češke in Avstrije, so se v dnevih po 27. marcu 1941 rešili v države Bližnjega vzhoda. Toda z razvojem vojnih dogodkov ,ko se je nemško divjanje v Evropi čedalje bolj stopnjevalo, so postopno padali tudi Judje, skriti v Dalmaciji, so se topile judovske naselbine v Makedoniji in jih je le malo ostalo v Vojvodini. Kar je preostalo po vojni Judov v Jugoslaviji so le ostanki pobitih družin, le posamezni družinski člani, ki so si na nek čudežen način rešili življenje.

Po sporazumu med novo izraelsko državo in FLRJ odhajajo že vse leto jugoslovanski Judje v večjih organiziranih skupinah s posebnimi ladjami v Palestino. Odpotovalo jih je že preko 4000, ki bodo tudi v prihodnjih mesecih zapustili Jugoslavijo. S seboj odpeljujejo vse svoje premičnine, ki so jim še ostale od grabežljivih nacističnih rok: pohištvo, obleke, razni spominski predmeti, ki so se iz roda v rod nabirali v družinah. Ostalo bo Judov v Jugoslaviji po tem zadnjem njihovem preseljevanju komaj za pičel stotak: strokovnjaki, zdravniki, inženirji, lekarnarji, profesorji in podobni. Toda tudi ti se bodo zadržali le še toliko časa, dokler ne zrastejo iz števílnih jugoslovanskih visokih šol novi mladi jugoslovanski kadri strokovnjakov. Iz Slovenije, kjer nikdar ni bilo večjega števila Judov, je odpotovalo od preostalega števila prekmurskih Judov okrog 120, potem pa še nekaj družin iz Ptuja, Celja in Ljubljane.

Zgodovina Judov na Balkanskem polotoku

S sedanjim odhajanjem Judov, ne samo iz Jugoslavije, temveč tudi iz ostalih balkanskih držav se konča skoro več kot dva tisoč letna zgodovina Judov na balkanskem polotoku. Judje so namreč prvič stopili na evropska tla ravno na Balkanu, in sicer še pred našim štetjem, na grških otokih, v Grčiji in Makedoniji. Veliki organizator apostol Pavel je na svojih potovanjih našel judovske verske občine v Atenah in drugih grških mestih. Po razdejanju Jeruzalema leta 70 in po velikem judovskem uporu leta 135 so pa privreli Judje, katerim je rimski cesar Hadrijan prepovedal bivanje v Palestini, še v večjem številu na Balkan. Na nekaterih rimskih spomenikih, izkopanih v dalmatinski Saloni, v Vratniku pri Senju in drugod čitamo, da so bili tam pokopani in da so torej tamkaj živeli Judje.

Judje so živeli na dvoru carja Dušana in v samem Beogradu je znatno število Judov pod knezom Lazarjem držalo tesne trgovske zveze z judovskimi trgovskimi krogi v Dubrovniku. Nekateri stari judovski zgodovinarji trde celo, da sta slovanska apostola sv. Ciril in Metod imela zveze z balkanskimi Judi v Solunu. Najstarejša slovanska pisava glagolica je prevzela iz hebrejščine pet črk in sicer: B, K, T, S, C, cirilica pa hebrejsko črko šin, sedanji cirilski znak š—.

Velik priliv Judov v Jugoslavijo je povzročil izgon tristo tisoč Judov iz Spanije pod vlado kralja Ferdinande in kraljice Izabele v letu 1492. Mnogi izmed njih so se naselili v Sarajevu in v Srbiji. Ti so uporabljali španski jezik v družini prav do današnjega dne.

Turški sultan Bajezit II. se je pokazal strpnejši od srednjeveških katoliških držav in je dovolil Judom svobodno bivanje na ogromnem ozemlju turškega imperija. Tudi pod Bajezitovimi nasledniki so Judje v turški državi uživali precejšnje svoboščine, imeli v zakupu pobiranje državnih davkov in so upravljali državne monopole. Zato je znameniti solunski rabin Izak Sarfati pozval evropske Jude, naj pribeže izpod jarma versko nestrpnih evropskih katoliških držav v Turčijo, kjer jim bo zajamčena polna svoboda trgovine in polna enakopravnost z ostalimi državljani. Veliko število francoskih, nemških in poljskih Judov je sledilo njegovemu pozivu in se preselilo v balkanske države pod turško oblastjo. Šele po smrti sultana Sulejmana I., ko je začela popuščati disciplina turškega vojaškega državnega ustroja, ko se je razširila samovolja posameznih vezirjev, paš in vojaških komandantov, so nastopili tudi za Jude kot za vse ostale neturške narode težki dnevi. Morali so živeti v getih, v posebnih judovskih mestnih četrtih, obdanih s posebnim zidovjem, njihovo število v mestih je bilo strogo omejeno in morali so plačevati poseben davek. Tudi v Hrvatski so živeli Judje še pred prihodom Hrvatov. Hrvatski kralj Krešimir je postavil za svoja ministra dva Juda. Kasneje jih je pa doletelo preganjanje in so se iz Hrvatske morali izseliti, kamor so se smeli vrniti šele v 17. stoletju.

Seveda ni bila tudi močna trgovska republika Dubrovnik brez svojih Judov, kjer so nekaj časa vrševali vse glavne finančne operacije dubrovniške republike. Dokler je cvetela beneška republika, so v precejšnjem številu živeli po dalmatinskih mestih judovski trgovci in obrtniki, s propadom Benetk pa je osiromašilo tudi dalmatinsko primorje, in del dalmatinskih Judov se je preselil v Trst, del pa v Bosno.

Najstarejši dokumenti o bivanju Judov v Sloveniji so iz 12. stoletja. V Ljubljano so prišli iz Furlanije, a Valvazor poroča, da so zgradili že l. 1213 veličastno sinagogo v Ljubljani. V Sloveniji so se pečali z izvozom vina, lesa in z menjanjem denarja. Friderik III. je l. 1213 odobril tako na primer mariborskemu Judu Abrahamu Maulu, da lahko letno proda 14 sodov krščanskega vina. Ne vemo, kakšne pojme je imel Friderik o nekrščanskem vinu! Od tedaj so Judje v Sloveniji izvrševali le zlatarsko, ker so v 15. stoletju cehovske organizacije prepovedale Judom izvrševanje obrti. Kot iz vseh avstrijskih kronovin so bili tudi iz Slovenije pod močnim vplivom katoliške cerkve Judje izgnani in so se smeli vrniti šele za vladavine liberalnega Jožefa II., ki jih je hotel izkoristiti za državne interese, ker je računal na njihov mednarodni pomen. Šele l. 1867 je avstrijska monarhija rešila z zakonom judovsko vprašanje.

(Nadaljevanje prihodnjič).

D. R.

500 MILIJONOV
ljudi trga verige, ki so jih žulile tisoče let

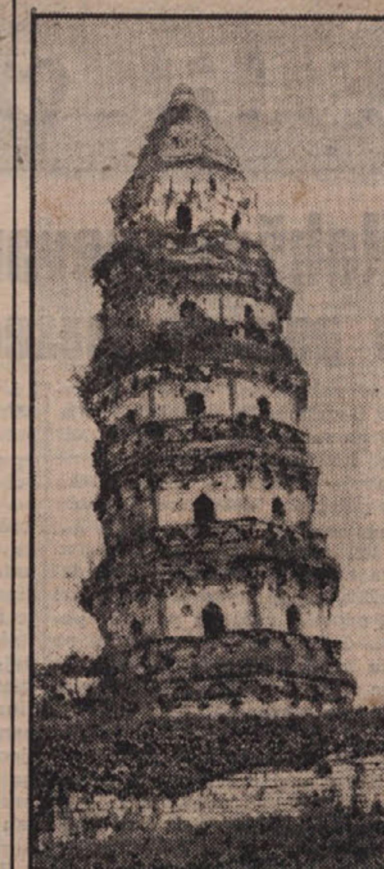

V Sutčovu kaže Kitajska svoje najlepše lice. Mesto je zgrajeno na otočkih in mu pravijo «kitajske Benetke». Znano je po svoji devetnadstropni pagodi, ki stoji na Hribčku tigrov.

Vse važnejši pa je Jangtsekiang, najpomembnejša vodna cesta države. Celo zelo veliki parniki morejo pluti po njegovi globoki strugi nad 1600 kilometrov globoko v deželo! Velika in pomembna mesta leže na njegovih rodovitnih bregovih. Od teh so najvažnejša Nanking, Ančing, Kunkiang Hankov in Ičang. V tem območju so tudi veliki in številni dotoki, ki od vseh strani tečejo v Jangtsekiang in vodijo manjše ladje globoko v deželo na vse strani. Posebno velika je reka Han, ki je mestoma do 800 m široka in je petsto kilometrov daleč plovna. Pa tudi Jangtsekiang je nevaren velikan in poleti so običajno velike poplave, ki do 9 m visoko pokrijejo velike dele dežele in ki povzročajo včasil velike nesreče.

Velikan zase je reka Wveiho, ki da 72 večjih deloma plovnih dotokov. Pomemben je tudi zato, ker polni znameniti Veliki prekop, tako važen za promet vzhodne Kitajske. A ta kanal je posebnost zase.

Graditi so ga začeli že pred 2400 leti, najsevernejši del pa so izkopali v letih 1280-1283. In še dandanes je ta kanal poleg Jangtsekianga najvažnejša prometna pot na Kitajskem sploh.

Zahodni veletok Sikiang tvori s svojimi dotoki veliko vodno prometno mrežo, ki vodi iz južne Kitajske v Južno kitajsko morje in obratno. Njegov pomen označujejo posebno važna velika mesta v bližini njegovega izliva, kakor sta to posebno Kanton in Honkong. Pa tudi velika jezera, nekatera ne dosti manjša kakor Slovenija, so v notranjosti.

Rumena zemlja - simbol rodovitnosti

Posebnost vzbuja na Kitajskem poleg bogate rodovitne nižine tudi pokrajina zahodno od te nižine in severno od dolnjega Jangtsekianga. Take nima ostali svet. Odlikuje se posebno po svoji več sto metrov debeli prsti, puhlica imenovani. Puhlica je prav za prav otrok velikanskih srednjeazijskih puščav. Tam razpada golo skalovje v krš, droben pesek in prah. V davno minulih dobah, ko človek še ni živel na Kitajskem, so iz onih puščav siloviti viharji dolga desettisočletja nanašali na zgoraj označeni del Kitajske velikanske množine prahu. Ta prah je zasipal sproti iz rodovitnih tal rastočo travo, ki je v nižjih plasteh odmirala in trohnela. Plast se je nabirala na plast in dosegla je mestoma debelino 600 metrov! Kakšno bogastvo najrodovitnejše, neizčrpne prsti! Za Kitajca pomeni puhlica zanj življenje, in «hvangtu» — rumena zemlja je postala Kitajcu simbol vse rodovitnosti. Po njej je postala rumena barva sveta kitajskemu narodu.

Odmrle bilke so pustile v puhlici, ki se je v dolgih dobah strdila, neizmerno število navpičnih cevk, ki na svojstven način pomagajo, da se zemlja od spodaj navzgor vedno znova sama gnoji. Tako jo Kitajci že tisoče let izrabljajo, ne da bi niti vrhne plasti kazale najmanjše izčrpanosti. Druga posebnost puhlice pa je v tem, da se ravno zaradi navpičnih cevk, ostalih od odmrlih travnih bilk, puhlica lomi v navpični smeri. Zato se delajo v njenih do šest sto metrov debelih plasteh neštete globoke in ozke soteske z navpičnimi stenami. Popotnik, ki se mu zde od daleč deli puhlične pokrajine včasih ravni kakor miza, obstrmi, ko se mu nato odkrivajo pod nogami prepadi in do sto in več metrov globoke soteske. Promet je v taki pokrajini silno težaven, in prav posebna umetnost je, po tej pokrajini izpeljati ceste. A te morajo biti, kajti ta velikanski in najvažnejši del Kitajske je silno gosto obljuden .Vsa zemlja je najskrbneje obdelana in na njej uspeva predvsem žito in drugi sadeži. Pa še več. V puhlici je lahko grebsti in rezati Navpične stene kar izzivajo človeka, da se zakoplje vanjo. In res, skoraj en milijon Kitajcev stanuje v jamah, ki so si jih izlahka izgrebli v to čudovito zemljo.

Monsum pričara iz zemlje vse dobrote

Vsakomur bo jasno, da mora imeti dežela take velikosti kakor je Kitajska in ki se razteza v širokem pasu iz južne polovice severnega zmernega pasu v tropski pas, zelo velike razlike in posebnosti. Kitajska pa uživa poleg tega še ugodnosti monsumskega podnebja. Ko se poleti gole puščave Srednje Azije razbelijo, se nad njimi dviga vroči, lahki zrak kvišku in na njegovo mesto priteka iz obrobnih morij nekoliko hladnejši, a zato zelo vlažen zrak. Tako nastane šest mesecev trajajoči veter jugovzhodni monsum, ki zaliva vso jugovzhodno Azijo z izdatnimi padavinami in daje življenje tamošnjim narodom, ki tvorijo skoraj eno polovico vsega človeštva. V času, ko Sonce pomladi prestopi ekvator, se začne tudi za tamošnjega človeka tako važno deževje, ki traja tja do jeseni, ko se Sonce vrne na južno stran Zemlje. Doba jugovzhodnega monsuma pričara iz zemlje vse dobrote, ki so potrebne, da se more preživeti tako gosto obljudena dežela. Zgodi pa se tudi, da poletno deževje ne seže zadosti daleč na sever, in tedaj so ravno pokrajine puhlice, ki je tako gosto obljudena, najbolj prizadete, tedaj nastopi v teh pokrajinah strašna lakota, in na milijone ljudi umira od nje.

V jesenskem in zimskem letnem času, ko sije Sonce toplo daleč južno od Kitajske, se notranji deli Azije silno ohlade in tedaj začno pihati proti toplemu morju mrzli vetrovi, ki so vse silnejši, čim bolj severno leže kitajske pokrajine. Tedaj zamrznejo severna pristanišča in Peking, ki leži še južneje kakor Neapelj, ima mnogo bolj mrzle zime kakor Ljubljana v najhujših zimah. Pa tudi nebo se izpremeni. Čisto poletno nebo porumeni, kajti viharji iz srednjeazijskih puščav prinašajo proti obali rumeni prah. Seveda, ostrina zime proti jugu popušča in podnebje postaja vedno milejše. Posebno milo podnebje imajo obalne pokrajine ob Južnem kitajskem morju. Tam tudi začne prej deževati kakor na severu.

Kaj so Kitajci počeli, ko je slekla prva železnica

Če tudi je Kitajska danes v glavnem poljedelska dežela, vendar je njena bodočnost tudi v industrializaciji, ker ima za to sijajne pogoje. Le zastarela kultura je vzrok, da se ta tudi pod zemljo tako bogata dežela industrijsko ni mogla razviti in da so tujci imeli od nje korist. Kako sovražno stališče so zavzemali stari reakcionarni Kitajci do vsega napredka, naj dokaže samo eden mnogih dogodkov: Ko so pred osemdesetimi leti začeli graditi prvo malo železnico iz Sanghaja, je vlak povozil nekega Kitajca. Zaradi tega bi skoraj nastal upor. Malo nato so upravo železnice prevzeli Kitajci sami in so podrli vse. Da bi «očistili» svojo zemljo železniške nesnage, so odpeljali s svetih kitajskih tal celo tire, lokomotive in drugo na bližnjo Formozo ter pustili, da se je vse železo polagoma pogreznilo v obalnem blatu. Na mestu, kjer je stala železniška postaja v Sanghaju pa so postavili boginji, materi kitajskega neba, svetišče v spravo za začasno «onečaščenje» Kitajske z železniško navlako . . . Le polagoma je prišlo spoznanje o bogastvu in industrijskih zmožnostih dežele. Med vsemi podzemskimi zakladi ima Kitajska največ premoga na svetu!

Milijoni ton premoga - skoraj na površju zemlje

Najboljši premog leži na površju ali pa prav malo pod njim; če je kje postalo le malo teže, da bi ga na najprimitivnejše način kopali, so opustili premogovnik in začeli kopati drugod. Koliko ima Kitajska premoga? Med tem ko v Evropi in v ostalem svetu skrbno preštevamo milijone in milijarde ton premoga ter z žalostjo ugotavljamo, da se zakladi, posebno v Severni Ameriki in v Srednji in Zapadni Evropi že nevarno krčijo, pa ima Kitajska še BILIJONE ton premoga in je še za tisoče let preskrbljena z njim!

Niti ene kovine ne manjka

Posebno veljavno za industrijo je seveda, če ima dežela tudi v bližini premogovnikov dovolj železa; in glej, tudi s tem je Kitajska posebno v pokrajini Sansi odlično preskrbljena! Isto velja za baker in Kitajci so že v davnih časih izdelovali iz brona velike umetnine.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Tisoč kilometrov navzgor od izliva Jangcekjanga v morje, leži Hankov, znano središče kitajske trgovine s čajem. Nasproti Hankovu leži na južni obali reke mesto Vutčang. Čez okroglo obzidje tega mesta vidimo znamenito štirinadstropno pagodo. Vutčang je znan bo bojih, ki so dovedli do padca zadnjih kitajskih cesarjev.

STRAN NAŠIH GOSPODINJ

Kaj nam prinaša jesenska moda

Jesenska in zimska moda nam ne bosta prinesli nobenih presenečenj; nova linija sledi naravnim oblikam ženskega telesa. Nič več tesnih životkov, nepraktičnih rokavov in dolgih jopic! Z ozkimi pasovi si bomo prepasale obleko, ravne ali prilegajoče se jopice bomo okrasile z gumbi in jih lahko nosile ob vsaki priliki.

Preprosto krojeno obleko bomo obogatile z vidnimi šivi, volani in pentljami. Široki ovratniki niso več moderni, pač pa si bomo na obleko prišile žepke, pod ovratnik pentljo ali pa kar kravato, gube na oblekah pa bodo olepšale marsikatero suho postavo.

Neutrudni modni stvaritelji dajejo ženski fantaziji vso možnost, da si s številnimi spremembami izpopolnjuje svoje garderobe. Koketne čepice, ki jih bomo nosile zdaj potisnjene na čelo, zdaj na tilnik, bodo ena izmed ljubkih a vendar praktičnih modnih novosti. Preprosto črno obleko bomo spremenile v večerno, če ji bomo vrhu krila pripele iz istega blaga posebej narejene volane, pentlje . . .

Nekoliko fantazije in z vsemi temi okraski: razni deli kril, volani, pentlje, čepice itd., si bomo našo garderobo praktično obogatile.

Kakšne nevarnosti prete dojenčkom v poletnih mesecih in kako se jim izognemo

V poznih poletnih mesecih so oddelki bolnišnic polni svojevrstno obolelih siromačkov, katerih bedno stanje sta posredno zakrivili poletna vročina in nepoučenost mater. Prinesejo jih na rokah, pripeljejo z vozički, vozovi, vlaki in avtomobili in iščejo pomoči v zavodu često šele takrat, ko so jo brezuspešno iskali pri nepoklicanih, nestrokovnih osebah in tako zamudili pravočasno pomoč.

Bedna izsušena telesca, pogosto sama kost in koža, velik napet trebušček tanke nožice, šiljast, postaran obrazek z velikimi v daljavo uprtimi otožnimi očmi, rahlo odprte, živo rožnate ožgane ustnice, obležen jeziček izdajajo resnost obolenja. V večini primerov so te usode deležni zalivančki, t. j. otročički prezgodaj odstavljeni od materinih prsi in hranjeni s kravjim ali kozjim mlekom. Temu neprirodnemu hranjenju pa se le počasi in s težavo prilagode. Saj so prebavila ustvarjena in usposobljena le za sprejem in predelavo istovrstnega hraniva t. j. materinega mleka. Vsaki drugi vrsti hrane se morajo šele naknadno prilagoditi. S prebavo tujevrstnega mleka so prebavila maksimalno zaposlena. Že majhen prestopek v količini ali sestavi mlečne mešanice podre zasilno vzpostavljeno ravnotežje in oboljenje je tu. Zlasti se rado javlja v poletnih mesecih, ko je že normalno znižana prebavna zmogljivost vsled znižane produkcije prebavnih sokov, potrebnih za razkroj hrane.

Deteta muči žeja. Hlastno posega po pijači, kajti telo potrebuje vode za oddajo nakopičene toplote na telesno površino. In ker druge pijače ni na razpolago, pije mleko. Nasiti se kmalu, ker je vročina in ne potrebuje mnogo, le žeja ni tako hitro potešena. Steklenica je kmalu izpraznjena. Mati ki jo otrokov dober tek veseli, mu jo ustrežljivo znova napolni. Pitje otroku ne dela težav, saj je treba le sesati, pri večji odprtini v cucilju pa samo požirati. Pošteno si privošči in ne konča prej, dokler ne izprazni še druge stekleničke. Toda joj! Merica je bila le preobilna!

Preobilna za otrokov želodček, ki se z vsebino kar noče sprijazniti. Otrokovo razpoloženje se menja. Zadovoljstvo nad potešeno žejo se umakne mučnemu občutku tiščanja in napenjanja v želodčku in trebušču. Sili ga h bruhanju; zato postane siten in joče. Mati tolmači nastalo spremembo z neugnano lakoto ali celo požrešnostjo. Ljubeče ga miri in mu predčasno celo postreže s ponovnim obrokom. Zdaj otroku pijača ne diši več. Povleče, poskusi, a kmalu se namrdne in obrne glavico proč. Materi se posreči, da mu ponovno vtakne cucelj v usta. «Kaj bi se pačil Najej se, da bo mir!» Dete se upre in protestno zajoka. Toda že mu bela tekočina zalije grlo. Mora požirati, saj mu ne preostane drugega! Tudi to pot izprazni stekleničko. Po drugem obroku je dete še nemirnejše. Zvija se in otepava z ročicami in nožicami. Ves je bled in poten. Čez čas izbruha dobršen del popite, nasilno použite tekočine. Toda olajšanje je le začasno. Težave prično znova. V trebuščku ga zvija, v pleničke se ulije redko kašasto blato. Noč je težka. Družina je prikrajšana za spanje. Dete se neprestano oglaša. Zdaj bolestno stoka, zdaj spet s polnim glasom daje duška bolečini, ki mu brani spati. Blato je vedno bolj redko, sluzavo in zelenkasto. Tudi bruhanje ni prenehalo. Mati je zaskrbljena. Prijazno mu pregovarja, ko ga hrani, češ naj le pije, da ne bo preveč shujšal! Ker je revček bolan mu je privoščila košček sladkorja več v mleko.

Bolničku pa je vedno huje. Bruhanje je sicer nekoliko poleglo, toda iz črevesja se mu kar naprej uliva. Mati ga pridno previja in pere plenice. Naslednji dan je otrok ves izpremenjen in prvi pogled nanj, po prečuti noči, mater preplaši. Zdaj pa gre zares! Takoj hiti po nasvet k izkušeni ženi. Toda preizkušena domača zdravila ne pomagajo. Izboljšanja noče in noče biti, pol mrtvega ga čez nekaj dni izroče v bolniško oskrbo. Čudežev pa tudi tam ne znajo delati. Prebavno zastrupljeni otrok je prišel prepozno.

Kako je nastalo obolenje? Preobilica zaužite, težko prebavljive, morda celo okvarjene ali okužene hrane, želodec ni mogel v zadostni meri nakvasiti s prebavnimi sokovi in pravočasno odpremiti dalje. Zaradi visoke klimatske temperature le v pičli meri producirana solna kislina ni uspela očistiti hraniva od bakterij, niti preprečiti vdora bakterij iz nižjih predelov v višje. Nastalo je pravo romanje teh nepridipravov proti dvanajstniku in želodcu, kjer so v zaostalem hranivu našli najugodnejše pogoje za nastanitev in ploditev.

Bakterije so po okvarjeni sluznici vdrle v mezgovni obtok in kri ter se razpasle po organizmu. Posledice so se pokazale v bruhanju, driski, zvišani temperaturi, glavobolu, bolečinah v trebušču, hujšanju zaradi velike izgube tekočine s tekočimi stolicami, živčni razdraženosti in otopelosti, ki se je v bolnišnici zaključila s krči.

Vselej se obolenje ne konča tako tragično. Nepravilno zdravljenje pa pogosto spravi otroka v pravo hiranje s povečano nagnenostjo do ponosnih drisk in infekcij. Razumljivo je, da tako dete, če že ubeži smrti, zaostaja v rasti in razvoju.

Kako torej zaščitimo otroka pred črevesnim obolenjem v nevarni poletni dobi?

Najboljše zagotovilo nam daje prirodna hrana. Iz materinih prsi prehaja po najnaravnejšem načinu, sesanju, direktno v otrokova prebavila, vselej sveže, pravilno temperirano, popolnoma čisto in neokvarjeno hranivo.

Od obilja mlečnega bogastva, ki mu je na razpolago, jemlje po potrebi in razpoloženju. Lačen a spočit in razigran, si privošči nekoliko več, utrujen, zaspan in nerazpoložen se zadovolji z mnogo manjšo količino. Poleti si sam skrči običajne merice, sicer pa ga tudi nekoliko večja ne spravi tako hitro iz ravnotežja kot zalivančka. Zato bomo storile vse, da bomo dete naravno hranile. Tudi otroka, ki je že tako rekoč odrasel dojenju, ne bomo odstavili v najhujši letni vročini, mirno počakajmo, da se ta ublaži, hrani pa dodajajmo sveže sadne sokove in pasirane kuhane zelenjave. Mleko naj pije le pri materi. Od časa do časa mu postrežimo še s požirkom prekuhane vode ali slabo sladkanega čaja. Preveč sladka pijača ni priporočljiva.

Nikdar ne smemo poleti odstavljati bolehne dece. Nekaj mesecev potrpljenja res ni taka nemogoča stvar. Sicer pa je dojenje najcenejši, najudobnejši in najlepši način hranjenja. Nobenih stroškov, nobenih predpriprav, nekaj zamude časa ob ljubljenem detetu, to je vse.

Zalivančka moramo poleti še bolj skrbno negovati, kakor v ostalih letnih časih. Poostriti moramo nego kože, posvetiti vso pažnjo primernemu oblačenju, zodostnemu zračenju, predvsem pa pravilni prehrani. Običajen obrok zmanjšamo za 30 do 50 gr, odbitek nadomestimo s čajem, oz. prekuhano vodo. Mleko namenjeno otroku, moramo prevreti v 1-3 minut, ga chladiti v tekoči vodi, ter ohlajenega in pokritega hraniti na hladnem prostoru. Razredčevalne tekočine, kakor so močnate juhe, sluz, hranimo posebej na hladnem prostoru in jih tik pred uporabo primešamo mleku, ki ga nato segrejemo v topli vodi.

Posebno pozornost posvečamo negi pribora, ki ga uporabljamo za pripravo hrane in podajanje. S hrano otroka nikdar ne silimo. S hranjenjem prenehamo pri prvih sumljivih znakih črevesnega obolenja, mirno pa nadaljujemo s čajem vse dotlej, dokler nam strokovnjak, medicinska sestra ali zdravnik, do katerega smo se obrnili po nasvet, ne odredi drugače. Sledimo točno navodilom, ki jih dobimo in naš malček bo zdrav in nepoškodovan ter svež preživel nevarno dobo poletja.

Dr. Szyllegyj Zdenka

Rak - vabič

Težko je skuhati dober ješprenj, tudi dobra juha je velika umetnost, toda največja umetnost je pripraviti res okusen brodet. Prava tajnost so najvažnejši sestavni deli brodeta, ki sam pravi: «Jej me!» Nekateri kuharji so izdali skrivnost, da je rak vabič ali po tržaško kanoča, tisti, ki odloča, če je brodet res brodet ali pa je brodet samo po imenu. Raka vabiča ali kanočo pozna v Trstu vsak otrok. Na ribjem trgu so prav gotovo vsak dan, seveda včasih več, včasih manj. Po burji in po dnevih, ko je morje razburkano, jih je največ. Rak vabič živi namreč na morskem dnu, toda le v blatnem morskem dnu. Ribiči ga love na ta način, da vlečejo posebne mreže po morskem blatu. Navadno vlečeta tako mrežo dva čolna. Seveda ne gredo na lov samo zaradi rakov vabičev; v tako mrežo, ki jo čolna vlečeta po morskem blatu, se ujame prebivalci mehkega dna in seveda tudi raki vabiči. Rak vabič si napravi v blatu tudi 15 m globoko v morju kar cela domovja v obliki cevi, tam preži podnevi na plen, ponoči pa zapusti svoj dom in plava po morju. Kadar je morje razburkano v svojih globinah, izleze rak vabič tudi podnevi iz blata. Pravijo pa, da mu to rogoviljenje in vdiranje vode v njegovo bivališče ne prija. Ko se morje umiri, je vse polno rakov vabičev na dnu, ki iščejo svoja skrivališča. Ob takih prilikah utegnejo imeti ribiči prav bogat ribji lov, vsaj kar se rakov vabičev tiče.

Prej smo dejali, da pozna vsak otrok v Trstu raka vabiča; tudi tisti, ki bi le enkrat prišel na tržaški ribji trg, bi si ga za vedno zapomnil, če ne po drugem, pa po dveh velikih temnih, belo obrobljenih madežih, ki sta kot dve veliki očesi na repu na koncu zadka. Cele kupe jih imajo nagromadenih prodajalci na cementnih mizah a ribjem trgu. Rak pri raku, lahno rožnato-oranžne barve in z vsakem zadku po dve očesi. Ce si enkrat to videl na ribjem trgu, ne gre ti več iz spomina.

Rak vabič ni orjaški rak kot jastog, tudi ni velik kot morski pajek, je prej majhen kot velik, seveda tudi ni rakec ali račič. Na tržaškem ribjem trgu poznamo vse mogoče vrste morskih rakov. Rak vabič je dolg svoj poldrugi decimeter. Telo je zelo ploščato stisnjeno, lupinica je čisto mehka. Mišice, to se pravi meso, je v večji množini le v zadku, toda tudi tam ga ni mnogo. Ce bi se lačni hotel najesti in bi mu dali vabiče, bi jih pa že moral imeti lepo število, da bi bilo kaj; tako malo mesa je, da če hoče kdo reči o kaki stvari, da je votla in prazna, reče, da je taka kot kanoča. Potem si že lahko mislite, da bi oni ubogi lačni ne bil nikoli sit. Seveda glavna stvar je pri tem okus, predvsem za brodet je to nekaj nenadomestljivega. Toda nikar si ne mislite, da uporabljajo raka vabiča le za brodet, kaj še, tudi cvrt je zelo dober, seveda le malo ga je v koži. Kuharica mu poreže vse noge in bodice, ki štrle od njega. Da ga dobro opere, je samo po sebi umljivo, saj živi rak vabič v blatu in prav gotovo se ga tudi na ribjem trgu še drže sledovi blata. Potem pa mu kuharica pripravi kopel iz vročega olja, v katerem so kruhove drobtinice ter dobro sesekljan peteršilj in česen. Seveda zacvrčijo, ko jih vloži v to vrelo kopel, ko pa se malo privadijo in za silo menjajo barvo jih pa že zalije z belim vinom; potem pa jih pusti še dobre četrt ure na ognjišču, da se dobro opražijo. Upam, da z menoj soglašate, da to ne utegne biti slabo.

Preden boste raka vabiča obstrigle in porezale, kar štrli od njega, oglejte si ga malo. Je sicer rak, toda tistih velikih škarij, kot jih imajo jastog, morski pajek ali pa potočni rak, nima, rač pa ima ob ustih velik par nog, ki so kakor na pol odprta britvica. Si kar lahko mislite, da ni prijetno onemu ki pride med to britvico, zlasti če rak vabič stisne skupaj oba dela. Rak vabič je ropar in razbojnik ter z nogami prijemlje in nosi svoj plen. Seveda popejmo pa še eno v njegov zagovor. Saj se še spominjamo jastogov, ki so nosili na trebušni strani zadka cela gnezda jajčec in morskih pajkov. Tudi samice morskih pajkov nosijo koralno rdeča jajčeca na trebušni strani zadka. Saj še vste kako vam je na ribjem trgu prizdigoval trgovec podvit zadek morskega pajka in vam kazal jajčeca. Rak vabič pa ne nosi jajčec, pritisnjenih na spodnji strani zadka, marveč jih samica nosi s seboj po svetu in jih drži s tema dvema velikima nogama, ki sicer služita kot veslarska in lovilna orodja.

Raka vabiče moreš kupiti na tržaškem ribjem trgu vsak dan. Tisti, ki jim je jezik nabo'j razvit čut, pravijo, da so najboljšega okusa v januarju. Toda kljub temu da so zelo okusni, so raki vabiči predvsem slaščica onih, ki nimajo prepolnih žepov, tisti pa, ki prihajajo nakupovat na ribji trg z avtomobili, pa jih običajno ne kupujejo, tisti si kupijo dražjih slaščic.

T. P.

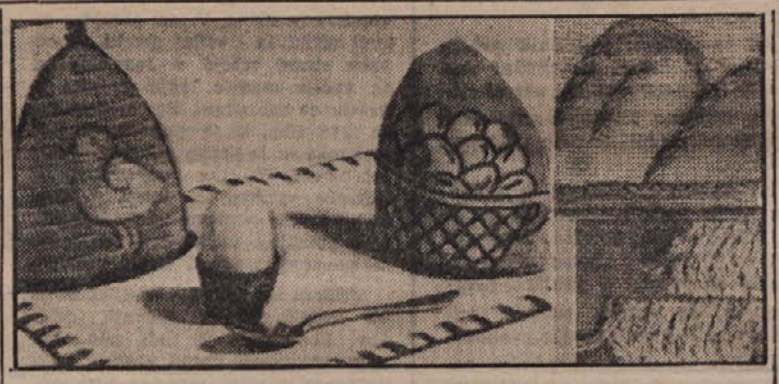

Ljubko pokrivalo za jajčka, vezeno s križnim vbodom

Pokrivalo za čajnik sivkastega debelega platna vezeno z zlatc-rjave prejico

NASVETI za tržaško kuhinjo

Navadni raki

Deni v lonec vode korenilnico peteršilja, malo kumine in soli. Ko zavre, daj kakih 15-20 živih domačih ali morskih rakov. Vsakega pa operi prej s krtačico ter mu potegni, preden ga vržeš v vodo, črevo ven. Primi ga z levo roko čez sredo, z dvema prstoma desne roke pa vzdigni srednje pero rakovega repa ter hitro potegni. Ko si zdevala vse v lonec, jih pusti, da vsi lepo zarde. Potem jih odcedi, deni na prtič, katerega si zložila na krožnik tako, da jih z njim lahko pokriješ ter jih daj na mizo same ali pa s tole omako:

Deni v kozo malo presnega masla ali olja; ko je vroče, prilij malo juhe od rakov, nekaj drobno zrezanega peteršilja in česna ter pusti, da zavre.

* * *

Beljak se bo ohranil nekaj dni, če mu rahlo vmešamo malo soli; rumenjak pa, če vlijemo nanj mrzle vode.

* * *

Da se ti obloženi kruhki ne posušijo, dokler ne pridejo gostje, deni jih v globoko posodo, ki jo pogrneš z mokro ruto.

* * *

Testo za palačinke bo boljšega okusa, če mu dodamo žlico olja nato pa dobro stolčemo.

STRAN NAŠIH KMETOVALCEV

Odbira semenskega krompirja

Vsem je znano, da se krompir prvotno ni razmnoževal z gomolji kakor ga pri nas razmnožujemo, od kar ga poznamo, marveč da je prvotno tudi krompir izzoril seme enako kot vse druge rastline.

Edini vzrok, da so vzgojitelji krompirja zamenjali ta prvotni in najbolj naravni način razmnoževanja s sedanjim, je bil, da ohrani krompir, ki ga sadimo, vse lastnosti, to je obliko, velikost, okus barvo itd. Nasprotno pa bi dobili od krompirja, če bi sejali krompirjevo seme, od vsake rastline drugačen pridelek. Podoben pojav lahko ugotovimo pri sadnem drevju: če ga razmnožujemo s cepiči, ohrani svoje lastnosti neizpremenjene, če pa iz semena žlahtnega sadja vzgojimo mlado drevje, ima vsako drevo drugačne lastnosti in drugačen sad. Prav tako vinska trta i. t. d.

Če razmnožujemo rastline s setvijo, imenujemo to s strokovnim izrazom «spolno razmnoževanje»; razmnoževanje z gomolji, cepiči ali podtaknjenci — skratka s posameznimi deli materine rastline, sploh — pa imenujemo «nespolno razmnoževanje rastlin». Ugotovljeno je, da ostanejo edino rastline, ki jih razmnožujemo spolno, to je s semenom trajno zdrave in odporne proti boleznim. Stalno razmnoževanje na izključno nespolen način sicer omogoča večje in boljše pridelke, toda tudi povzroča, da ostane rastlina vse bolj občutljiva za razne bolezni in škodljive vplive vremena, zemlje itd. S tem pa se začne seveda zmanjševati tudi količina in kakovost pridelka. Lahko bi rekli, da stalno nespolno razmnoževanje rastline omehkuži. Navadno pravimo, da so se rastline «izrodile» ali «degenerirale». Čim bolj plemenite so vrste, tem bolj se to opaža.

Opažamo pa v naravi še nek drug pojav. Krompir na primer, pa tudi druge rastline, ki so se v določenem kraju v dolgi vrsti let nespolnega razmnoževanja že čisto izrodile, se tako rekoč pomladijo, če jih posadimo v drug kraj. Tu se spet uspešno upirajo boleznim ter dajo obilne pridelke. Vendar ta pomladitev «montikacija» ni trajna, marveč samo začasna. Že v drugem letu morda, včasih pa šele v tretjem ali četrtem, začne vrsta spet propadati, bolehati, pridelek spet peša — in spet moramo semensko blago zamenjati.

Tako je nastala zahteva, da se mora semenski krompir redno zamenjavati. Ugotovljeno je, da krompir ne peša v vseh krajih enako naglo, temveč ga v gotovih krajih, kjer mu talne razmere posebno ugajajo, ostane ena in ista krompirjeva vrsta desetletja zdrava in rodovitna, četudi ne menjamo semenskega blaga.

Krompir v montikaciji in krompir, že letos sajen na domači zemlji, ki ga pa hočemo obdržati še za drugo leto za seme, moramo sistematično odbirati že na njivi, ker je potrebno, da uporabljamo za seme le gomolje popolnoma zdravih in dobro razvitih rastlin. Kako pa pridemo do teh gomoljev? Tako, da odbiramo najboljše rastline na njivi! Naloga in dolžnost pridelovalcev krompirja je, da opazujemo in že med rastjo večkrat pregledujemo krompirjeve njive, ko zdrave rastline pravilno odbiramo za seme, je potrebno, da pregledamo krompirjeve njive najmanj trikrat.

Prvič pregledujemo, ko so rastline zrastle 20 cm visoko in zaznamujemo s paličicami take, ki imajo predvsem naslednje lastnosti:

1. Rastline morajo biti bujne, normalno in močno razvite.

2. Rastline naj bodo — sodeč po zunanjih svojstvih — ene in iste vrste. Zaznamovali bomo torej le tiste rastline, ki so po obliki listov in stebel po barvi cveta in po drugih lastnostih izenačene.

3. Rastline morajo biti popolnoma zdrave in brez vsakih bolezenskih znakov.

4. Rastline naj bodo izenačene v rasti in bujnosti in glede na čas cvetenja in zorenja.

Glavni vidiki, po katerih opazujemo in zaznamujemo krompirjeve rastline so vrstni znaki in odpornost proti boleznim. Pri tej odbiri gremo za tem, da odberemo na njivi množino vrstno enotnih in res dobrih, zdravih krompirjevih rastlin za seme.

Pri odbiranju krompirjevih rastlin za seme na njivi je med drugim glavno, da razlikujemo zdrave rastline od bolnih. Zdrave rastline imajo močno rast, enakomerno zeleno ali temnozeleno barvo listov in stebel, izenačene, srednje debele, zdrave gomolje. Bolne rastline so pa zaostale v rasti, listi so bledozelene do svetlorumene barve, povešeni, oveli, zaviti ali nakodrani, pridelek je nizek, gomolji drobni in dostikrat že mehki in nagniti. Razlika med bolnimi in zdravimi rastlinami na njivi je tako vidna, da ne more pri odbiranju biti večjih težav, če upoštevamo, da je treba nasade večkrat pregledovati. Če bolezni ne zapazimo v začetku pri prvem, jo bomo pa gotovo ugotovili pri drugem ali tretjem pregledu krompirjevih nasadov.

Po prvem pregledu zaznamovane rastline moramo ponovno pregledati, ker bolezni ne nastopajo na vseh rastlinah ob istem času. Veliko rastlin še kasneje oboli. Zato je razumljivo, da je potrebno zaznamovane rastline, ki so določene za seme, še drugič in tretjič pregledati, če se niso pojavile glivične, bakterijske ali virozne bolezni.

Drugič pregledujemo navadno 10 dni po prvem pregledu. Namen tega pregleda je, da izločimo vse pri prvem pregledu odbrane rastline, ki so med tem časom obolele na raznih boleznih, kakor na primer na zavijanju, kodranju, ovelosti listov itd.

S tretjim in morda še četrtim pregledom pa ugotovimo, ali niso med posameznimi pregledi znova obolele za seme določene rastline. Palčice z obolelih rastlin takoj odstranimo, da se ne bi gomolji izpod obolelih rastlin pri izkopavanju pomešali z gomolji izpod zdravih, za seme določenih rastlin.

Krompir pa odbiramo še nadalje pri izkopu krompirja tako, da vse zaznamovane zdrave rastline jesenj vsako posebej in na vsak način prej izkopljemo, kakor pa ostali krompir. Izpod vsake rastline izkopane gomolje preštejemo, ocenimo njih zdravje in tudi da se ujema oblika, barva kože, barva mesa itd. z opisom vrste. Od semena izločimo pri izkopu:

1. Vse gomolje izpod onih rastlin, kjer je bil napaden le en sam gomolj kakršni koli bolezni.

2. Vse gomolje izpod onih rastlin, kjer na gomoljih ni značilnih vrstnih znakov.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Razmnoževanje in požlahtnjevanje vinske trte

V Istri in sploh na Primorskem obnavljajo vinograde na ta način, da si vsak vinogradnik, ki želi zasaditi nov vinograd preskrbi ključe ali korenjake ameriških trt, jih posadi in naslednjo pomlad cepi pri zemlji na suho, nato pa cepič zagrne, da požene poganjke skozi zemljo. Ker ni poganjek izpostavljen direktnim sončnim žarkom, pride bolj močan na dan. Udomačen je pa v teh krajih tudi ta način, da konec avgusta divjake požlahtnijo s spečim očesom; tretji način pa je poletno cepljenje v dobi vegetacije. Ta način je najmanj priporočljiv zato, ker je vezan na prav kratko dobo, in sicer od maja do polovice junija. To je požlahtnevanje s cepičem na tako imenovano angleško kopulacijo.

To cepljenje opravljamo lahko nekaj ur dnevno, ko ni močnega sonca. Ob močnem soncu in prav tako v dežju ne moremo cepiti. Vendar imajo omenjeni načini požlatnjevanja več ali manj slabih strani, katerih glavne bomo omenili.

Že pri izbiri podlage večkrat grešimo, ker ne določimo prave podlage za zemljo. Ključe ali korenjake, ki smo si jih priskrbeli, posadimo na mesto, ki smo ga določili s količenjem. Te korenjake naslednjo pomlad pocepimo na suho ali zeleno. Če sadimo ključe, moramo čakati dve leti, da so sposobni za cepljenje. Večkrat se zgodi, da ključi ali korenjaki ne poženejo in ostanejo mesta prazna. Ravno tako se večkrat zgodi, da se cepljenje iz kakršnih koli razlogov ponesreči in zopet imamo v vinogradu namesto žlahtne trte divjak, ki ničesar ne donaša. Tako traja 2 do 3 leta, preden imamo vsa mesta zasedena z žlahtnimi trtami in niso enakomerno razvite.

Še večjo napako, kot sem jo prej omenil, pa dela, kdor obnavlja po lastni izbiri in se pri cepljenju ne ozira veliko na to, od katerih trt jemlje cepiče, ali ima trta vse lastnosti, potrebne za razmnoževanje.

Da imamo po naših vinogradih veliko trt, ki slabo rode, ki se slabo oplode in podobno, je vzrok v tem, da pri cepljenju ne pazimo, od katerih trt jemljemo cepiče. Vsak jemlje cepiče od vrste, ki mu pride pod roko ali ki mu trenutno ugaja. Pri tem ne pazi na večletne izkušnje in ne na vinogradniški okoliš in tipizacijo vina. Vzrok temu je, da imamo danes manjvredne in neznane ter vsemogoče pomešane vrste vina, kar je resna ovira za tipizacijo pridelka: Tipizacija vina bo v bližnji bodočnosti nujno potrebna; skratka vsa obnova vinogradov bo morala biti načrtna.

Da se vsem naštetim napakam izognemo, bomo v bodoče poverili vzgoj trtnih cepičev le državnim trsnicam, ki bodo pod strokovnim vodstvom vzgajale prvovrstne cepiče s suhim cepljenjem. Njih naloga bo, da bodo jemali cepiče samo od izbranih trt, ki jih bodo po štimatične trte z vsemi zahtevnimi riletnem opazovanju določili kot lastnostmi. Tako selekcijo že izvajajo na kmetijski šoli pri Kopru in na okrožnem posestvu pri Novem gradu. Pozneje pa bodo selekcija izvajali tudi pri kmetijsko obdelovalnih zadrugah vinogradniškega tipa. Cepili bodo samo one vrste in na one podlage, ki jih bodo za posamezne vinogradniške okoliše določili po trtnem izboru.

S poenotenjem trt po vinogradih ter z osnovanjem dobrih državnih trsnic, katerih naloga bo vzgajati samo prvovrstne cepiče in bo lahko vsak vinogradnik dobil potrebni material, bodo odpadle vse pomanjkljivosti, in v veliki meri se bo pridelek izboljšal in povečal. Tako bo lahko ustvariti tipizacijo vina, kar bo koristno za ves vinski okoliš.

Kmetovalec v septembru

POLJEDELSTVO

V tem mesecu začnemo kopati krompir; izkopanega pusti nekaj dni na skednju, ga preberi in šele potem spravi v shrambo.

Na koruzi opažamo kot pest velike bule (ali pa še večje), ki so sprva rumenkasto - bele in trde, potem pa se spremeni njih notranjost v temnorjav prah (snetljaj). Rjavi prah ni nič drugega kot velika množina trosov, ki predstavljajo kal za novo snet. Kdor pušča te bule na koruzi, pospešuje širjenje sneti in si s tem zmanjšuje pridelek. Ponekod jih trgajo in pomečejo na tla; s tem pa niso ničesar na boljšem, ker se trosi sneti naovirano širijo.

Pravilno je, da koruzo, ki jo je napadla snet, izrujemo in zažgemo. S tem se popolnoma ali vsaj v veliki meri zavarujemo proti širjenju sneti. Komur pa se zdi škoda uničiti rastlino in z njo vred tudi klas, naj sneti ne razmetuje po njivi, ampak naj jo sežge.

Mnogokrat predčasno trgamo listje krmske pese, kar zelo škoduje razvoju in rašči pese. Poizkusi so dokazali, da je pridelek in redilnost pese, kateri trgamo listje, manjše kot pri pesi, ki ji takoj ne odtrgamo listov.

V tem mesecu pričenjamo pripravljati zemljo za jesensko setev. Ne pozabimo, da je globoko izorana in dobro pripravljena njiva prvi predpogoj za uspešno rast posevkov. Posej le zdravo, čisto, pravo, kalivo, debelo, težko, polno in zrelo zrnje, ker le od takega semena pričakovati dober pridelek.

Okopavajmo in plejmo zelje, repo in korenje. Plevel moramo večkrat odstraniti iz zemlje, ako hočemo imeti dober pridelek. Kjer so zelje napadle gosenice kapusovega belina, uničuj gosenice!

ŽIVINOREJA

Kdor še ni prebelil in razkužil hlevov, naj to stori še sedaj, in sicer v času, ko gre živina na pašo. Če bomo začeli krmiti živino s suho krmo, pazimo, da bomo prešli od zelenega krmljenja (paše) na suho polagoma in ne prehitro. Nagli prehod od zelene krme na suho in obratno zelo škoduje prebavi in povzroča lahko razne bolezni. Oskrbuj in krmi primerno močno breje krave in svinje, da se izognež zvrženju. Ne pokladaj jim pokvarjene in težko prebavljive krme. Krmi živino previdno s takšno hrano, ki ne povzroča napenjanja.

Tudi prašiči so dobivali do sedaj večinoma le zelenjavo. V septembru začnemo zmanjševati množino zelene krme in dajati prašičem vedno več močnih krmil. Zdaj ko menjavajo kokoši perje, jih dobro krmi kakih 6—8 tednov. Naše gospodinje naj dobro prečitajo članek «Gojitev perutnine», ki smo ga objavili na strani našega kmetovalca 12. avgusta t. l.

TRAVNISTVO

Ponekod še kosijo otavo. Kjer ni pašnikov in je morala biti živina celo poletje v hlevu, jo pustimo na pašo vsaj sedaj, in sicer na travnike po pokošeni otavi.

V septembru začnemo z jesenskim gnojenjem travnikov, kajti na žalost so vsi naši travniki močno izčrpani. Tudi na brananje ne smemo pozabiti.

SADJARSTVO

Trgajmo le dozorelo sadje, a redno pobirajmo odpadlo in črvivo.

Prekopljimo zemljišče okoli sadnega drevja in posejmo inkarnatko ali lupino za poznejše zeleno gnojenje (podoravanje). Ne pozabimo na gnojenje v tem času. Dokler so rastline (podlage) še sočne, cepimo v «oko». Konec septembra obrezujmo sadno drevje; pregledujmo stebla in veje, če se ni v njih razvil drevesni črv (Cussus ligniperda), ki dolbe v notranjosti in uničuje drevesa. Tega škodljivca uničujemo neposredno tako, da vtaknemo v rove debelo žico. Drugo učinkovito sredstvo je ogljikov žveplec ali benzin. V luknjo, ki jo je izdolbel črv, vtaknemo nekaj bombaža, katerega smo namočili v ogljikovem žveplecu, ali pa benzin; luknjo nato zamašimo z ilovico ali kakim drugim mazilom. Plin, ki se pri tem razvije, uniči škodljivce. Izpod dreves odstranimo vse odpadke in jih sežgemo. Hruške in jabolka, ki jih je «Škrlup» (fusicladium) močno napadel, škropimo z modro galico. Na debla češenj, češpelj, jabolk in hrušk prilepimo lepilne pasove, na katere se ujamejo črviči in gosenice raznih škodljivcev.

VINOGRADNIŠTVO

Najboljše trte, od katerih bomo pravočasno vzeli cepiče, moramo zaznamovati, dokler je še grozdje na njih. Prav tako si zaznamujemo one trte, ki jih bomo precepili. Počakajmo s trgatvijo, dokler ni grozd je popolnoma dozorelo. Po trgatvi moramo ugotoviti s sladkornim merilcem, koliko sladkorja ima mošt. Ako pomnožimo odstotek sladkorja z 0, 6 dobimo odstotek alkohola, ki ga bo imelo vino, ko bo sladkor prevrel.

KLETARSTVO

Bliža se trgatev. Klet naj bo pripravljena, da sprejme novo vino. Iz nje moramo odstraniti vso staro šaro, krompir, peso, repo itd. Čistoča je prvi pogoj kletarstva. Sodi, čebri, grozdni mlin, stiskanica in sploh vsi pripomočki za trgatev morajo biti čisti in razkuženi. Ko je klet enkrat dobro prečiščena, jo moramo še zažveplati, nakar jo prezračimo. Če je klet premrzla, jo moramo prezračiti le ob toplih urah. Posebno na snago sodov moramo paziti. Od čepov se ne sme cediti vino, ki se na zraku pretvarja v cvet. Se marsikdo ima navado, da ovija čep s starimi cunjami. Cunja je pravo leglo ocetnih glavic, ki kvarijo vino. Torej: proč s cunjami okoli veh in čepov, če hočemo, da nam vino ne cikne! Kakor na zunanjost, tako moramo paziti tudi na notranjost sodov. V nesnažnem, znotraj plesnivem sodu dobi vino duh po plesnobi. Sploh pa se moramo dobro prepričati, če je sod čist, preden vlijemo vanj vino.

VRTNARSTVO

Sejmo solato, peteršilj, špinačo in čebulo za naslednje leto! Plodnost in rast paradižnikov, paprike in kumaric podaljšamo, če zalivamo nasade z vodo, v kateri smo raztopili na sto litrov po en kg solitra ali z razredčeno gnojnico. Zeleno zeleno povežemo v šopke in obsujemo z zemljo, da postane bela. Režemo stebla beluševv (špargljev), čim plodovi pordečijo in dozore. Cepimo vrtnice v speče oko. Sadimo čebulice hiacint, narcis itd. Zveplajmo po plesni okužene rastline. Uši na zelenjavi in okrasnih rastlinah uničujemo z raztopino tobačnega izvlečka ali z 1 odst. raztopino nikola.

ČEBELARSTVO

V tem mesecu se začne jesenska paša na ajdi. Ko se ta konča, je čebelarsko leto zaključeno. Čebelar mora začeti misliti že na prezimovanje, poskrbeti mora, da bodo imele čebele v panju dovolj medu za zimo. Čebelar mora pregledati vse panje in natančno ugotoviti njih stanje. Brezmatične družine in slabiče nemudoma združimo. Nesmiselno je, da držimo take panje čez zimo, ker od njih ni nobene koristi. Če združuješ brezmatično družino z matično, storiš to lahko brez skrbi, da bi tuje čebele ubile matico. Če pa združuješ dva slabiča, ki imata oba matice, pa je dobro, da matico zapreš v kletko. S tem jo obvaruješ, da je morda ne napadejo pridružene čebele. Pred združitvijo poškropi čebele z oslajeno vodo in jih nekoliko zadimi. V septembru je veliko os in sršenov, ki silijo v panje. Zato je prav, da vhod nekoliko zožiš. V tem mesecu je zelo priporočljivo umetno pitanje. Z njim pospešiš zalego in dosežeš veliko mladih čebel, ki bodo izvrstno prezimile. Pri pitanju pa moraš biti zelo previden, da ne privabiš roparic.

POZDRAV JUGOSLAVIJI

JEAN CASSOU

Se pred približno letom dni so bila prizadevanja jugoslovanskih množic vzor za vse napredne delovne ljudi vsega sveta. Vsepovsod so pisali in govorili o jasnosti in doslednosti splošnih občečloveških načel, ki so po mnenju vseh vodila Jugoslovane pri njihovem delu: o iskrenosti prizadevanja, odpraviti plemensko in narodnostno mržnjo med vsemi narodi in plemeni, o dejanskem izvajanju teh načel v stvarnem življenju, ki so edino pravilna in možna osnova za prijateljsko sožitje med vsemi ljudmi različnih plemenskih značilnosti govorice in drugega, o gojenju zdrave domovinske ljubezni in o ustvarjanju vseh onih ugodnih pogojev, ki povzročajo, da se lahko posamezni narodi samostojno in prirodno razvijajo, o takem gospodarskem in socialnem ustroju. Življenja, ki naj bo v korist vseh in vsakogar, o materialni in moralni pomoči Jugoslavije vsem, ki si gradijo novo življenje in ki so te pomoči potrebni, in kar je še drugega takega. Na mah, čez noč od enega trenutka do drugega pa je postala Jugoslavija dežela imperializma, nacionalizma, šovinizma. Mi sami tu na tržaškem Primorskem smo imeli priliko občutiti vse to na lastni koži. Začeli so nam očitati nacionalizem, medtem pa ko se oni sami, ki so do včeraj še na vse pretege hvalili Jugoslavijo, v resnici skrajno nacionalistično vedejo proti našim tukajšnjim kulturnim ustanovam in proti našemu narodnemu življenju na sploh.

Vendar pa prihajajo pogostoma razgledani, globokoumni ljudje, ljudje, ki so zelo občutljivi za vsako potanko v ideološkem nastrojenju in snovanju narodov, visoko izobraženi misleci in književniki v Jugoslavijo, da se na lastne oči prepričajo, kaj je na stvari. Tako je prepotoval naš ameriški rojak Louis Adamič Jugoslavijo, obiskali so jo angleški in ameriški književniki in že več dni potuje po Jugoslaviji napredni francoski pisatelj J. Cassou, ki je bil med vojno borec ne samo za svobodo francoskega naroda, temveč borec proti vsem načelom krivice, zatiranja in neenakopravnosti. Zelo značilen je njegov pozdrav Jugoslaviji, ki ga je napisal za zadnjo številko «Književnih novin», glasilo Zveze književnikov Jugoslavije. Tudi iz pričevanja tega kulturnega delavca lahko spremljamo, da gre Jugoslavija po isti pravi poti kot prej. Prinašamo ga v celoti, da seznanimo z njegovimi mislimi tudi naše primorske rojake in vse dobro misleče ljudi:

O

Našo moderno dobo je navzlic tehnični popolnosti in naglici prometnih ter obveščevalnih sredstev čedalje teže prepoznati. Tisk in radio nista več obveščevalni sredstvi, ki bi morali širiti vesti, marveč vojno orožje, ki širi propagando. Potnik je tisti redki človek, ki osebno sodi o stvareh in dogodkih, je resnicoljubnejši, vplivnejši in močnejši kakor prekoatlantski kabli. Prenaša avtentične glasove in poseblja tisto resnično zvezo, ki jo je možno vzpostaviti med ljudmi, ustmeno zvezo. Potnik izmenjava mnenje z drugimi ter ga dopolnjuje s pogledom in s stiskom roke.

Veseli me, da sem se odzval pozivu jugoslovanskih pisateljev, saj sem potnik take vrste in sem tak kot svoboden človek, ki ga ne omaja nikakršen predsodek in želi samo videti in slišati. Zdi se mi, da to neodvisnost in čednost srca dolgujemo narodu, ki je tako nepojmljivo trpel in se boril za stvar, ki je hkrati tudi naša stvar, stvar nas vse. In toliko bolj dolgujemo temu narodu in prav temu narodu, saj je sam po naravi dokrit in preprost. Jaz sam sem izredno presenečen, saj sem v teh nekaj dneh svojega bivanja v Jugoslaviji opazil vsa nežna čustva, spontanost, s katero jih tu izražajo. Jugoslovansko ljudstvo je moralo biti po naravi revolucionarno ljudstvo, saj je prva vrednost in bistveni značaj revolucije, da je resnična. Naša francoska revolucija je postavila vrlino na dnevni red ter je hotela, da bo ta vrlina popolna. Bila je hči Jean Jacquesa — človeka narave.

Občutim naravo in naravno vrlino in resnico v tako raznovrstnih krajih te dežele v njenem izražanju. V njeni poeziji, v tej junaški in kmečki poeziji, ki si utira pot povsod — v noši, v plesih in v uporniških ter vojnih pesmih, v katerih živi z vso silo, prav tako sveža, sočna in nežna.

Človek mora občutiti globoko ginjenost, ko se znajde med ljudstvom, ki doživlja svojo epično dobo. To ljudstvo doživlja danes svojo prvobitno epopejo, svojo mladost in celotno gradbišče bodočnosti je pred njim Prve speve svoje epopeje je preživelo v krvavih, strašnih bojih v gorah, sedaj pa jih doživlja in nadalje poglablja ob gromki pesmi mladih brigad prostovoljnih delavcev. V sleherni epopeji pa je tudi težak trenutek, kadar se bogovi in viharji uprejo. To je trenutek preizkušnje, tisti trenutek ki ga jugoslovansko ljudstvo doživlja prav sedaj. In to je poglavje. pri katerem smo se znašli sedaj. Nisem upravičen sodelovati v politični debati, za katero nimam vseh podatkov. Omejil se bom samo na to, da povem našim prijateljem, jugoslovanskim književnikom, tistim, katerih naloga je izražati izkušnje jugoslovanskega ljudstva: zares, velika je borba, boriti se za svobodo, vendar je še nekaj večjega — trpeti za pravico in boriti se za resnico.

Mi, Francozi, smo pretrpeli strašne bolečine poraza in okupacije, za nas pa je bilo nekaj še bolj krutega od vseh nemških krutosti: To je bila laž, laž s Vichyja, čudna in hinavska zmešnjava s Petainom, zavest, ki smo jo nosili v sebi, da je lik naše domovine iznakažen in umazan pred očmi sveta in da svet ničesar ne ve, da ničesar ne more vedeti o tem, kaj smo, kaj mislimo in kaj delamo. To je bila velika bol in velika je bol, če te drugi ne razumejo.

Govorim o tem po izkušnjah, kot rezistent, to je kot tajni in neznani borec, vendar pa tudi kot pisatelj, to je kot človek, katerega dolžnost je, da pove tisto, kar je pravično in resnično, in da izraža globoko stvarnost. To pomeni, da razumem občutke naših tovarišev, jugoslovanskih pisateljev, ki vidijo v tem trenutku, da se zametuje tisto, kar z vso silo svojih misli smatrajo za pravično in resnično. Tudi oni občutijo, da se v tem trenutku ne razume globoka zgodovinska stvarnost njihovega ljudstva. Ta globoka stvarnost pa nosi v sebi potrebo, da se razvije do svoje popolnosti in do svoje popolne izvršitve. Tudi ona je na tej poti. Upravlja jo neka nujna sila. Zdi se, da se mora sleherni svobodni človek pravičnega in poštenega duha s spoštovanjem prikloniti pred to presenetljivo voljo celotnega ljudstva.

Debenjakova freska "Proizvodnja živil" v Ljubljani

RIKO DEBENJAK: SKUPINA «POVRTNINA PRIMORJA» NA FRESKI «PROIZVODNJA OSNOVNIH ŽIVIL (MESTNA LJUDSKA RESTAVRACIJA V LJUBLJANI, 1949)

Prva večja in umetniško uspela kompozicija stenskega slikarstva v Ljubljani je nastala v letošnji pomladi (aprila-maja) ter je bila izdelana kot stenski okras velike jedilne dvorane v novi mestni restavraciji na Miklošičevi cesti 12, kjer je nameščena menza uslužbencev MLO. Freska, ki predstavlja proizvodnjo osnovnih živil Slovenije, je danes v Ljubljani najbolj razsežna, nova, poslikana in umetniško okrašena površina (43,5 kv. m.), tako da je ta na presno slikana kompozicija, ki je bila naročena akademskemu slikarju prof. Riku Debenjaku, ena najznamenitejših umetniških del sodobne slovenske umetnosti sploh.

Če izvzamemo nadvse bogato slikanje na presno široko zasnovanih umetnostnih spomenikov starejših dob, to je 18. in 19. stoletja, tedaj bi imeli pred seboj med podobnimi deli stenske okrasitve le še en sam primer iz najnovejše dobe našega slikarstva, in sicer monumentalno zgodovinsko kompozicijo G. A. Kosa za glavni hodnik v reprezentančnih prostorih vladne palače, kjer sta upodobljena na platnu (torej ne v tehniki fresk) kot osrednja zgodovinska motiva, prizor «umestitve koroških knezov» in slika «kmečkega upora». (1939-40). Razume se, da so bile umetniške in tehnične naloge v obeh primerih docela različne, če jemljemo v poštev tudi razlike in posebnosti oblikovanja in okraševanja danih prostorov, predvsem pa še svojevrstne in posebne pogoje snovne tematike in iz nje izvirajoče vsebine. Slikar zgodovinske snovi je vse bolj vezan na dokumentarno pričevalnost in resničnost v sliki prikazanih dogodkov, ki so že po svoji naravi kar najbolj dramatično epski in razgibani, medtem ko je bila dana slikarju prizorov iz sodobnega življenja razmeroma širša svoboda upodabljanja ter večja predmetna in formalna likovna izbira. Kosove upodobitve rešujejo problem sodobno občutnega in moderno pojmovanega zgodovinskega slikarstva, ki je s svojo tipiko in zakonitostjo kompozicije prenehalo biti aktualno z razvojem larpurlartističnega impresionizma na koncu 19. stoletja, torej s propadom klasicizma in realizma. Debenjakova freska pa je predvidevala v bistvu popolnoma nov način celotne umetniške interpretacije, nov in zato zadovoljno utrjen odnos do snovno-vsebinske plati, novo in zato še pomanjkljivo preizkušeno pot do ustrezne formalno likovne rešitve. Skratka, naloge, ki jih rešuje v svojem slikarskem in grafičnem delu dobro prekaljeni umetnik Riko Debenjak, so z vidika današnjih časovnih potreb in zahtev nedvomno dovolj težke in odgovorne, tako da moremo ugotoviti spričo dosežene kvalitete posebno resnobo umetnikovega prizadevanja, pripravljenost in uspešnost tako v zasnovi sami kakor v izvedbi dela. Debenjakova velika freska pomeni zato nov in pomemben korak naprej v smeri obvladanja moderne stenske kompozicije, kakor jo potrebuje vse bolj sodobna javna in ljudsko-družbena arhitektura v prilikah današnje življenjske stvarnosti.

Danes se bavi s slikanjem na presno in slikarskim dekoriranjem obsežnih arhitekturnih notranjščin in javnih prostorov čedalje več slikarjev, umetnikov, ki so bili doslej vajeni slikarstva tako imenovanih «podob» ali slik običajnih malih izmer. Poleg akta, tihožitja in krajinske snovi se pojavlja v tej zvezi široko zasnovana figuralna kompozicija, ki obsega velike površine in ki postavlja pred umetnika posebne zahteve glede kompozicijskega znanja. Obvladati je treba probleme slikarske ploskve in prostora, risbe in globinske perspektive, barve in svetlobe, problema združevanja velikih mas in dinamičnega stopnjevanja likovnega ritma, na katerem mora temeljiti učinek sleherne mnogofiguralne in zato nujno razčlenjene kompozicije. Taka kompozicija je v svoji gradnji celotna in skladna ter se njeni celoti podrejajo detajli ali podrobnosti. Sposobnosti in izkustva naših stenskih slikarjev in slikarjev na presno rastejo ob naših javnih naročilih in ob vsestranskem poglabljanju v problematiko sodobnega figuralnega sloga vzporedno najvestnejšim študijem in spopoljevanjem potrebnega znanja. Domnevamo pa, da smisel ali posebni talent za navedeno panogo slikarstva ni vsakemu umetniku dan in da se izraža individualno kakor pri slehernem ustvarjalnem delu. Zato moramo v tej zvezi omeniti posebne risarske kvalitete, ki odlikujejo enega naših najbolj izvežbanih slikarjev na presno, to je Slavka Pegova (Bled), ali tudi n. pr. Maksima Sedeja, Toneta Kralja, Mihe Maleša, Lojzeta Spacala, ki se izražajo od časa do časa tudi v freski enako svojstveno kakor v svojih slikah ali grafikah.

Če primerjamo z vsem tem, kar pričakujemo od dobre umetniško polnovredne stenske kompozicije, novo in po svoji obsežni tematiki kot doslej še nikjer tako velikopotezno zasnovano Debenjakovo fresko, tedaj moramo nujno priznati, da so bil poštevane v glavnem vse osnovne privine monumentalne slikarske kompozicije, da se je slikarju posrečilo povezati v skladno prostorno in barvno celoto, v idejno smiselni in zaključeni prikaz posamezne figuralne skupine in njihove posamezne likovne sestavine. Okrog osrednje skupine vinogradništva pa se razvrščajo na levo in desno poetično ljubki in z realistično plastiko oblikovani prizori iz podeželske proizvodnje živil v vedro renesančno vsebino ter s tenkočutno risarsko in tonsko modelacijo zajete figure, ki so zaposlene vsaka pri svojem opravilu in v svojem predmetno simbolnem okolju. Izredno lepo so dojete zlasti dekliške figure na desni polvici kompozicije, pa tudi osrednja slika stiskanja učinkuje kot pravo zbirališče in žarišče silnic, ki se prepletajo iz ospredja v ozadje v dobro preglednih prostorninskih zaporednih ploskvah. Enotno krajinsko ozadje zaključujeta kot nekakšna zgornja okvirna črta gorovje in višavje Slovenije, ki vsebujeta, kakor pretežno tudi tla ospredja primorski zemljepisni značaj. Primorskemu rojaku Debenjaku, ki je po rodu iz Kanala ob Soči, sta tipičnost in celotna zasnova dobro vidnih klasičnih južnaških stilnih potez še posebej pri srcu. Zato ga odlikuje poseben čut za lepotno linijo in plastiko figure, za prefinjeno stilizacijo realističnih oblik in za nežno čustveno nastrojenje, ki navdaja celotno umetnikovo fantazijo.

Slovensko moderno slikarstvo je s tem Debenjakovim delom pridobilo eno najpomembnejših umetnin in mi samo želimo, da bi bila dana umetniku zopet nova prilika, da porabi na pričujoči freski pridobljeno znanje in izkustva, ki jih ocenjujemo kot pozitiven in nepriškovano visok umetniški rezultat našega slikanja na presno.

NOVE KNJIGE

O. Flaherty: «Irske slike», br. . . .	L. 50.—
Saltykov: «Izgubljena vest», br. . . .	» 50.—
Dedijer: «Jugoslovansko albanski odnosi»	» 115.—
Potrč: «Lacko in Krefli», br. . .	» 270.—
Juriševič: «Kmetijstvo», br.	» 70.—

Kulturna kronika

V tem letu je izdal francoski pisatelj George Linze pod naslovom «Les Ardennes desolees» (Opustošeni Ardeni) zbirko svojih proznih spisov, ki so izhajali v času narodnoosvobodilne borbe v ilegalnih časopisih in zaradi katerih je dobil leta 1948 nagrado Jauniaux.

Istočasno z razstavo starinskih sardinjskih bronastih skulptur iz najstarejšega obdobja sredozemskih kultur so odprli v Benetkah v dvoranah opere «Bevilacqua La Masa» razstavo modernih sardinjskih upodabljajočih umetnikov.

V tem letu bo Zavod za varstvo kulturno - zgodovinskih spomenikov LR Hrvatske predvsem poskrbel za to, da se ohranijo v svoji prvotni obliki in svežosti kulturni spomeniki iz preteklosti v Dalmaciji in Istri in da jih obnovi in osveži, kjer bo potrebno. V katedrali v Poreču pregledujejo in učvrščujejo znane mozaike iz VII. stoletja. V Dioklecijanovi palači v Splitu učvrščujejo zidove in jih obnavljajo v njihovi prvotni obliki.

Na Češkem so priredili tekmovanje med poklicnimi češkimi in slovaškimi gledališči, ki je dalo lep pregled umetniškega dela. Tekmovala so za naslov najboljega gledališkega kolektiva in za naslov najboljših posameznikov v državi. Tekmovalo je 32 dramskih gledališč porazdeljenih v skupine stalnih mestnih, oblastnih in gledališč za mladino. Sodelovalo je vsega skupaj 700 igralcev 32 režiserjev in 32 inscenatorjev.

UMETNOST • PROSVETA

O PRVIH ZAČETKIH *opernega ustvarjanja*

Nastanek opere je mnogo mlajšega datuma, kot pa nastanek drame ali tragedije, ki so jo izoblikovali že pisci in pesniki antične Grčije. Vendar pa je tudi nastanek opere v tesni zvezi s starogrškimi antičnimi tragedijami. V dobi renesanse, v tako im. «cinquecentu», to je v 16. stoletju, so hoteli nekateri florentinski učenjaki priroditi in osvežiti starogrško dramo. Hoteli so to storiti na ta način, da bi priredili starogrški drami primeren glasbeni okvir in tako ustvarili novo umetnostno panogo ali zvrst. K temu delu jih je podžigalo tudi stremljenje, da bi ustvarili protiutež cerkvenemu zborovskemu petju, ki je v tistem času vsepovsod prevladovalo. Proti nabožnemu, večglasnemu cerkvenemu prepevanju so uvedli enoglasno solistično petje s posvetno vsebino. Prav to solistično petje je postalo v tej novi umetniški tvorbi — takrat je še niso imenovali opera — glavna prvina. Mimogrede naj omenimo, da je nastala beseda opera mnogo kasneje iz besede «opus», s katerim komponisti označajo svoje glasbene kompozicije.

Zanetek opernega ustvarjanja je bil podan na sestanku v Florenci 1580. leta, kjer so se pri grofu Bardi-ju, na njegovo povabilo zbrali znameniti tedanji glasbeniki in učenjaki. Temu pomembnemu sestanku so prisostvovali: oče znamenitega in svetovno znanega zvezdoslovca, imenitni violinist Vicenzo Galilei, florentinski skladatelj Jacopo Corsi, pesnik Ottavio Rinuccini ter mnogi drugi glasbeniki kakor Emilio de Cavalieri, Jacopo Peri in Giulio Caccini. Prav ta poslednji je na tem sestanku razložil idejne smernice novega sloga ter predložil načrt z navodili za uglasbitev drame. Giulio Caccini, ki se je imel za iznajditelja nove glasbene smeri, je imenoval to svojo novo smer «nuove musiche». Novi slog ali stil je temeljil na principu podrejanja muzike in ritma besedni izgovarjavi. To je tako im. recitativni slog. Beseda je nastala pač iz latinske besede recitare, kar pomeni pripovedovati. Caccini se je nazival «zaničevalca petja», čeprav je sam komponiral v dokaj arioznem, melodičnem načinu in je prav za prav prvi začel gojiti lepo solistično petje, imenovano bel canto.

Za poizkušnjo je nato Vincenzo Galilei uglasbil po Laccinijevem načrtu nekaj slik iz Dantejeve «Divine comedije». Leta 1590. pa je napravil Emilio de Cavalieri drug poizkus. Toda ta dva poizkusa še nista prinesla pravega uspeha.

Prvi večji uspeh je doživel štiri leta kasneje Jacopo Peri, ki je zložil opero «Daphne», na besedilo pesnika Rinuccini-ja. Ob tem uspehu so bili pionirji nove glasbene panoge prepričani, da so dosegli ideal grške glasbene drame. Novi stil so začeli imenovati «stile rappresentativo» — uprizoritveni slog in to zato, ker so ga šteli za prikladnega za uprizarjanje glasbenih iger.

Seveda pa je nova glasbena zvrst naletela tudi na hude in odločne nasprotnike, ki te nove glasbene oblike nikakor niso hoteli priznati. Imeli so jo za primitivno, ceneno, ki je daleč pod vrednostjo čiste glasbe. Zanimivo je, da so še danes nekateri glasbeni strokovnjaki mnenja, da je opera manj vredna glasbena zvrst in da je ne priznavajo in ne cenijo, čeprav se je v teku štoletij močno razvila in postala povsod po svetu ena najpriljubljenejših umetniških panog sploh.

Na drugi strani pa si je nova glasbena zvrst kaj kmalu pridobila vedno večje število navdušenih pristašev in zagovornikov. Za nadaljnji razvoj opere je pomemben zlasti komponist Clavdio Monteverdi, ki je prvi, še dokaj nebogljeni obliki opere, dal že mnogo bolj izklesano in umetniško dovršenejšo obliko. Monteverdi je živel od leta 1567 do 1643. Pomemben je tudi zaradi tega, ker je izpopolnil operni orkester, mu dodelil v svojih operah tudi samostojnejše naloge in ga obogatil z mnogimi novimi izraznimi sredstvi. Prejšnjemu, še precej siromašnemu orkestru, ki so ga sestavljali klavicembal (predhodnik današnjega klavirja), citre, violina, lira in lutnje, je pridružil še druge godalne, kakor tudi pisalne instrumente. Za razvoj je bilo to zelo pomembno dejanje, saj so se s tem odprle nove možnosti opernega komponiranja in harmonizacije.

Prvo operno gledališče so dobile leta 1637. Benetke. Z opernim gledališčem so se mogla ponašati še v istem stoletju tudi mesta kakor: Rim, Florenca, Bologna, Parma, itd. kar je znak, da se je nova umetnost hitro razširjala. V istem času so že nastajale prve potujoče operne trupe, ki so se imenovale kot se imenujejo še danes «stagione». Dirigenta v današnjem smislu niso poznali. Pri klavicembalu je sedel običajno skladatelj sam in od tu vodil — vsaj ritmično — cel orkester. Tudi recitative je spremljal sam. Pozneje, ko je postal orkester številnejši in večji je stal dirigent ob strani orkestra in je z dolgo palico udarjal ritem ob tla. Po tragični smrti ustanovitelja francoske opere Giovanni Battisti Luly-ja, ki se je s palico udaril na nogo, se zastrupil in leta 1687. od tega umrl, so zamenjali palico z zvitkom notnega papirja, s katerim so dajali orkestru ritem in dinamične znake. Iz tega se je, seveda mnogo, mnogo kasneje, razvila dirigentska paličica, taktirka, kot jo uporabljajo danes.

Za nadaljnji razvoj opere je bil eden najpolnembnejših skladateljev Alessandro Scarlatti, ki je v času svojega življenja (od 1659-1725) zložil več kot sto oper (106). Bil je utemeljitelj tako imenovane neapeljske šole, ki je gojila gibko in ljubko melodiko v popolnem nasprotju z veličastnim, resnim in pompoznim slogom takratne cerkvene glasbe. Scarlatti je uvedel mnogo posebnosti in novosti v način opernega komponiranja. Večina teh se je v opernem skladanju obdržala do danes.

Prve čase so izvajali opere na dvorih raznih imenitnih in bogatih plemenitašev. Kmalu pa so se okoristili s to novo umetnostjo najrazličnejši pridobitniki, ki so osnovali gledališča, kamor je imel dostop sicer vsakdo, če je le imel toliko denarja, da je mogel plačati vstopnino. Različni ravnatelji opernih gledališč so začeli s to umetniško panogo uspešno kupčevati. Cim večja je bila konkurenca med posameznimi grupami, tem bolj so prilagajali opero in njeno izvajanje okusu često neizobraženega občinstva in pogosto izmaličili umetnost cenenim zahtevam po zabavi in užitku na ljubo. Cim je postala opera tako zgolj pridobitna zadeva, se je začela odtujevati umetniškim stremljenjem in visoko umetniški poti, ki so ji jo začrtali njeni ustanovitelji.

Vendar pa vsi ti kupčevalski zakupniki opere, niso mogli zatreti in uničiti nadaljnjega umetniškega razvoja te umetniške panoge. Na poti svojega razvoja je doživela opera seveda ogromno najrazličnejših preobrazb. Do visoke umetniške vrednosti in popolne umetniške oblike pa so ji pomagali mnogi veliki glasbeniki in glasbeni reformatorji.

Čitatelji!

Opozarjamo Vas, da bo v **Ljudskem tedniku** *v najkrajšem času začela izhajati humoristična novela hrvaškega pisatelja SLAVKA KOLARJA*

"NAZAJ V NAFTALIN"

Novela obravnava dogodke iz zadnje vojne in smeši bivšega oficirja avstrijske, potem kraljeve jugoslovanske in končno ustaške vojske Novela bo ilustriran.

Kulturne drobtine

Na Češkem je bilo v največji praški dvorani «Lucerna» zborovanje narodne kulture, kjer so se sestali najvidnejši predstavniki češke in slovaške kulture ter kulturni referenti iz tovarn, sindikatov, mladine, šol, podjetij in organizacij. Zborovanje je temeljito proučilo vse možnosti za izboljšanje kulturnih razmer.

Ker se je prvi tečaj za režiserje manjših in diletantskih odrov Srbije v Beogradu v zimi leta 1948-49 dobro obnesel, je organiziralo Ministrstvo prosvete LR Srbije drugi tak tečaj, ki ga prav tako kot prvega vodijo poklicni strokovnjaki. Razen teoretskemu pouku bodo tečajniki prisostvovali tudi vajam narodnega gledališča, da se dejansko reznanijo z vsemi problemi režiranja.

Narodno gledališče iz Vršca, ki je doživelo velik uspeh na festivalu poklicnih gledališč v Subotici, gostuje sedaj na podeželju.

Zveza književnikov Jugoslavije v Beogradu je izdalo Zbornik jugoslovanske lirike od polovice preteklega stoletja do danes z naslovom Jugoslavenska poezija. Zbornik je izšel v trideset tisočih izvodih.

Od 3. do 12. avgusta je Umetniški ansambl jugoslovanske armade priredil vrsto prireditev na poletnem odru v Topčiderju v Beogradu. Nastopili so simfonični orkester, moški in mešani zbor in plesne skupine z narodnimi plesi iz raznih krajev naše države. Te prireditve so pokazale, da je ta ansambl zelo napredoval in da ga lahko vzporejamo z najboljšimi podobnimi skupinami.

Prosveta med ljudstvom

Pevci iz Doline in Kopršcine v gosteh pri mariborski mladini

V nedeljo 28. avgusta je delovna mladina iz Maribora praznovala 30 letnico ustanovitve SKOJ-a in obenem tudi proglasitev mladincev-udarnikov, ki delajo v 50 različnih tovarnah v Mariboru. Za to priliko so povabili k sebi v goste zastopnike mladinskih organizacij iz Kopršcine in pa pevski zbor «Vodnik» iz Doline, ki ga sestavljajo skoro samo mladi ljudje. Udeležilo se je tega obiska 27 mladih pevcev iz Doline, ki so poživili dolinski pevski zbor, in pa 95 mladincev iz Kopršcine med katerimi so bili pevci mešanega zbora in pa godba iz Marezig. Z radostnim pričakovanjem so se odpeljali v soboto v vedri Maribor in vsa njihova pričakovanja so se pri tem obisku izpolnila. Že prisrčen sprejem na postaji jim je dokazal, da se Slovenci v Jugoslaviji zavedajo, da žive Slovenci, ki so istega rodu in krvi in ki govore isti jezik, tudi v Primorju, od katerih jih loči sicer meja, ne more pa ločiti skupne miselnosti in kulture. Že pri tem sprejemu je zapel zbor iz Doline.

V soboto zvečer so bili gostje povabljeni na kulturno prireditev, na kateri so vprizorili mladinci železničarskih strojnih delavnic «Zupanovo Micko», ki so jo igrali pristno, naravno in dosledno po zamisli pisatelja in režije in v duhu in slogu te komedije, tako da so imeli gostje priliko ugotoviti kako se v Jugoslaviji skrbi za kulturno-prosvetni razvoj in za izobrazbo ljudskih množic, zlasti pa mladine. Vsepovsod in ves čas bivanja med Mariborčani je bila opaziti velika pozornost mariborske mladine do Dolinčanov in Koprčanov. V nedeljo zjutraj sta obe ti skupini iz primorske dežele odšli na kratek izlet na Piramido, od koder je krasen razgled po Mariboru in od koder se lahko najbolje vidi, kako rastejo industrijski obrati in mesto Maribor. Po tem razgledovanju po Mariboru so se gostje udeležili svečanosti na glavnem trgu, kjer je mariborska mladina podala svoj obračun o storjenem delu in ugotovila svoje delovne uspehe v industrijski proizvodnji. Med mladinc. je veliko število udarnikov in mnogo delovnih kolektivov je preseglo delovno normo, nekateri pa že delajo na račun načrta za leto 1950. Na tej svečanosti je pozdravil goste tajnik komunistične partije mesta Maribor in jim je v jedrnatem govoru dokazal, da stopa Jugoslavija po pravi poti in v smislu načel delavskega gibanja vsega sveta. V imenu Dolinčanov je odgovoril mariborski mladini zastopnik SHPZ iz Trsta in v imenu Koprčanov pa tajnik koprskih mladinskih organizacij. Po tej slovesnosti so bili povabljeni gostje k udarnikom na skupno slavnostno kosilo. Po kosilu se je razvila prisrčna domača zabava, kjer so se mladinci med seboj spoznavali in si pripovedovali marsikaj, kar jih je zanimalo o razmerah tu in tam. Dolinski zbor je zapel «Vstani mladina», «Planinska roža», Oj, Triglav moj dom» in druge pesmi. Nastopil je tudi mešani zbor iz Marezig. Pri Dolinčanih se pozna, da se vadijo pod veščim vodstvom pevovodje Cvetka Marca. Koprski zbor pa ima mladega, nadarjenega pevovodjo, ki je pravkar dovršil pevovodsko šolo v Portorožu, ki jo vodi znani interpret narodne in umetne pesmi ter glasbeni pedagog Srečko Kumar.

V nedeljo popoldne so bili pevci prosti, da so lahko obiskali svoje znance, ker v Mariboru je še mnogo Primorcev. Zvečer pa po večerji v unionski dvorani, bila kulturna prireditev, pri kateri so sodelovali godba in zbor iz Marezig in zbor iz Doline. Po tem kulturnem delu je bila neprisiljena prosta zabava, ki je mnogo pomagala, da so lahko naši mladinci spoznali svoje mariborske tovariše in razmere v Jugoslaviji. V ponedeljek dopoldne so si ogledali naši mladinci električno hidrocentralo. Pred odhodom na ta ogled je dolinski pevski zbor na trgu zapel kakih 15 pesmi, ki so vzbudile veliko navdušenje in priznanje številne množice, ki se je nabrala okoli te pevske skupine. Razumljivo je, da je naše ljudi zelo zanimal tudi ogled kleti vinarske zadruge v Mariboru, kajti ti naši mladi ljudje se po večini bavijo z vinogradništvom. Ob 16. uri je bila še zakuska v hotelu pri Orlu, kjer so vsem dali še mrzlo večerjo za na pot. Izmenjale so se še zahvale za topel sprejem, za obisk, naročili so že pozdraže tudi vsem znancem in drugim mladincem v Sloveniji, na Svobodnem tržaškem ozemlju in na Kopršcini. Na postaji se je poslavljanje še nadaljevalo. Ob odhajanju jih je pozdravlala tudi s sviranjem mariborska železničarska godba. S pesmijo so se naši pevci poslovili od Maribora, s pesmijo so si še globlje vtisnili v sebe že itak neizbrisne spomine tega dvodnevnega obiska. Potovali so v dveh železniških vozovih, ki jih je izdelala in lepo ter dobro opremila mariborska železniška delavnica. Množica vtisov in veliko navdušenje pri delu in velika zavest o potrebi in o končni koristi takega dela je ostala v srcih naših mladincev. Na svoje oči so lahko videli in se prepričali, da je vse to, kar se píše o Jugoslaviji le klevetanje in da Jugoslavija ne misli trgovati s slovensko zemljo, kot se ji očita. Prepričali so se, da je ostala pot Jugoslavije vedno ista. Ko so prišli do Zidanega mosta, so priklopili vlaku, ki je nato vozil naprej proti Trstu, vozove, v katerih so se vračali francoski mladinci, ki so delali na avtomobilski cesti Bratstva in edinstva. S prepevanjem in z vzklikanjem so ti francoski mladinci, ki so se vračali v svojo domovino in ki so prišli v Jugoslavijo kljub klevetanju, ki ga lahko vsak dan berejo, dajali duška svojemu navdušenju nad tem kar so v Jugoslaviji videli in ugotovili.

Dolinski pevski zbor, katerega so ti mladinci poživili, do sedaj še ni nastopil s samostojnim koncertom. Vse pa kaže, da bo lahko v najkrajšem času priredil tudi samostojen javni nastop, za kar pa mora imeti dovoljno število naštudiranih pesmi. Z vztrajno vajo pa, in prepričani smo, da se bo res vztrajno vadil, bo v najkrajšem času zrel za samostojen koncert.

Med novimi knjigami

Zadnji čas se je slovenska založniška dejavnost nekoliko ojačila in na knjižnem trgu imamo vrsto novih knjig, pripovedne, politične, znanstvene in mladinske literature.

V zbirki *Svetovni klasiki* je pri *Državni založbi Slovenije* izšla nova izdaja znamenitega romana *Mrtve duše*, ki ga je napisal ruski klasik *Nikolaj V. Gogolj*. To je sedaj že tretja izdaja tega svetovno znanega dela, ki si je tudi pri nas pridobilo priljubljenost med širokimi sloji čitateljev. Sicer pa je ta roman poleg komedije *Revizor*, najpomembnejše Gogoljevo delo. V *Mrtvih dušah* popisuje pisatelj špekulanta in goljufa Čičikova, ki potuje po Rusiji in kupuje od graščakov mrtve duše, t. j. tlačane, ki so že umrli, pa se vendar vodijo v matičnih knjigah še vedno kot živi. Od njih morajo graščaki plačevati davek; da bi se pa tega otresli prodajajo graščaki mrtve duše Čičikovu, ta pa z njimi špekulira ter si tako zagotavlja brezskrbno življenje. Toda zgodba o goljufu je le okvir, v katerem skuša Gogolj prikazati podobo tedanje Rusije z vsemi, vrlinami in slabostmi. Tako vstaja pred nami veličastna podoba dežele, njenega življenja in običajev ter galerija vseh mogočih ljudi tedanjega časa. Vsekakor spada roman *Mrtve duše* med vodilna dela ruske klasične literature.

Pri založbi *Mladinska knjiga* sta izšli nedavno pesniški zbirki dveh mladih slovenskih pesnikov *Lojzeta Krakarja* ter *Franceta Filipiča*. Obe sta izšli v okviru zbirke *Mlada pota*, ki jo je založba na novo osnovala z namenom, da bo v njej izdajala literarne prvence mladih slovenskih pesnikov in pisateljev. *Franceta Filipiča* zbirka *Viharna leta*, vsebuje pesmi, ki so večinoma odmev težkih dni okupacije. Nekaj pesmi je ljubezenskih, one pod naslovom *Pesmi novega življenja* pa so odsev današnjih dni. Močnejše so pesmi *Lojzeta Krakarja*, zbrane pod naslovom *V. sponu mladosti*. V njih je prav tako zajeta doba okupacije, današnji čas, nekaj pesmi pa je ljubezensko izpovednih. Obe pesniški zbirki sta lepo opremljeni z risbami mladih slikarjev *Maksa Kavčiča* in *Vladimirja Lakoviča*.

S. R.

TEHNIKA in ZNANOST

Brze elektronske leče

Zaklopka, ki uporablja Kerrovo celico za blokiranje svetlobnega žarka, omogoča posneti 25 slik v 50 milijonikah sekunde. Celica vsebuje n. pr. benzolovo raztopino na katero deluje primerno močno električno polje, ki zavrti polarizacijsko ravnino prehajajočega žarka, tako da lahko gre skozi naslednji polarizacijski element, ki stoji pravokotno na prvotno os. Če napetost na celici izgine, pa ta kombinacija blokira vso svetlobo.

Fluorescenčne žarnice za sobne svetilke

Morda je že kdo opazil in postal pozoren na to, da smo doslej povsod videli fluorescenčne žarnice le v obliki ravnih cevi. Da obstoje žarnice te vrste tudi v drugih oblikah, dokazuje slika, kjer vidimo fluorescenčno žarnico v polkrožni obliki. Te vrste žarnice so namenjene predvsem za namizne svetilke, lestence, za dekorativno razsvetljavo in p. Polmer loka žarnice, ki jo vidimo na sliki, je 15 cm, priključna moč vsake žarnice pa je 18 W. Običajno sta v eni svetilki po dve taki žarnici.

Zakaj spite slabo

Na univerzi v Chicagu proučuje dr. Kleitman že 25 let človeško spanje. Proučuje ga na osebah, katerim meri srčni utrip in ritem dihanja, električna nihanja v možganih in gibanje telesa. Ugotovil je, da pravilo o potrebi 8 ur spanja ni točno, ker mora ta ali oni spati 9 ur, medtem ko drugemu zadostuje že 5 ur spanja. Obračanje med spanjem ne škoduje. Delovna zmogljivost ljudi, ki so vajeni spati vso noč, je najmanjša med polnočjo in prvimi jutranjimi urami. Kdor je izgubil kakih 40 ur spanja, bo to izgubo nadomestil že po 11 urah sna. Srcu prav nič ne škoduje, če zaspiš na srčni strani, ker se ponoči itak pogostoma obračaš. Če ješ, preden se spraviš k spanju, ti to ne bo motilo spanja. Preveč jedače in pretežke jedi pa ti seveda ne bodo koristile. Nekaterim odnese kava zaspanost, drugim pa ne. Telesna toplina je najnižja zjutraj in se dviga podnevi pri delu. Ko se naše mišice utrudijo, pa toplina zopet pade. Ko greš zvečer v posteljo, bi morala biti zaradi tega toplina tvojega telesa ista kot zjutraj, ko se dvigneš. Zato bo prav, da uvedeš v svoje spanje določen red, kateremu se boš privadil. Napetost živcev ti dvigne telesno toplino in zato ne moreš zaspati. Ne glej torej zvečer razburljivih filmov in ne napenjaj si živcev z napetim čtivom.

Po mnenju Kleitmana ne poznamo zdravljenja, ki bi veljalo za vse primere brezspečnosti. Vsakdo naj se ravna tako, kot je njemu samemu prav. Če ti pomaga telovadba, telovadi; če ti bo prinesla spanje glasba z gramofonske plošče, pa navij si jo. Nekomu bo morda pomagala topla kopel, drugega zopet bo pomirilo mlečno ali kak čaj. Ne jemljite uspavalnih sredstev brez zdravnikovega predpisa.

V glavnem pa svetuje ta znanstvenik sledeče: lezite vsak večer k spanju vedno ob istem času. Ker je nemirno spanje posledica napetosti čutov in uma, glejte da se pomirite preden ležete. Najbolje je, če vsakdo spi sam. Če ste slabo spali, pojdite prihodnjič prej v posteljo in ne pozneje kot običajno, kajti to vam ne bi koristilo. Če se zbudite pred zvonjenjem budilke, ste spali dovolj. Če ste pa v trenutku, ko vas zbudijo, izmučeni, potem poiščite prihodnjič posteljo bolj zgodaj kot po navadi.

film

Filmska KRONIKA

Filmsko podjetje Zvezda film bo kmalu izdelalo nov umetniški film «Pravljica o tovarni». Film obravnava obnovo gospodarstva in družbe.

Snemati so začeli prvo jugoslovansko bajko «Čudodelni meč».

V Skoplju so pričeli igrati prvi makedonski celovečerni dokumentarni film «11. oktober».

Avala film bo letos snemal celovečerni film, ki bo prikazoval razvoj zadružništva na vaseh LR Srbije.

Crnogorsko filmsko podjetje Lovćen film bo letos snemalo šest obzornikov in dokumentarni film o izsuševanju Skadrskega blata.

Vardar film je začel snemati dokumentarni film o Ohridu. V tem filmu bodo prikazovali Ohrid kot staro mesto s številnimi kulturnozgodovinskimi spomeniki ter kot eno najlepših turističnih točk v Jugoslaviji.

Na filmskem festivalu v Belgiji, ki se ga je udeležilo 24 držav, je Jugoslavija sodelovala z barvnim dokumentarnim filmom «Parada mladosti» in z dokumentarnima filmoma «Pionir ter Filmske novosti».

V teh dneh so v Anconi ob času ribiškega sejma priredili majhen filmski festival, posvečen ribištvu in pomorstvu.

V Hollywoodu bi letno potrebovali 250 velikih romanov, po katerih bi prirejali scenarije, medtem pa jih dobe komaj dvajset.

Državno opero v Wuertembergu je aganžiralo neko newyorško filmsko podjetje, ki bo snemalo film Trubadur v treh jezikih.

Na VII. mednarodnem kongresu glasbe, ki bo prihodnje leto v Florenci, bodo razpravljali o temi: glasba in kino. Odnosov med glasbo in filmom že dolgo niso temeljito obravnavali.

Nagrade francoske kinematografije, ki jih je podelil Lacoste, francoski minister za industrijo in trgovino, so prejeli: najboljša francoska filmska igralca Michele Morgan in Louit Youvet, francoski režiser Jean Delannoy, najboljši tujji igralci: Jennifer Jones in Laurence Olivier ter Gregory Peck, posebno nagrado sta prejela tudi Jean Cocteau in Walt Disney za vse svoje delo, med najboljšimi tujimi filmi pa sta bila odlikovama Hamlet in Spellbound.

Prvič v zgodovini filma bodo naplatnu prikazovali dela francoskega pisatelja Racina; glavno vlogo v filmu «Fedra» bo igrala Viviane Romance.

«Vulkan» se imenuje najnovejši film, v katerem igra znamenita italijanska igralka Ana Magnani. Ta film se ji izredno prilega, ker je tudi njen značaj podoben bruhajočemu vulkanu. Ana Magnani je tako talentirana igralka, da spravi do solz tudi rutirana igralca kot sta Jean Renoir in Jean Cocteau, da spravi v divje razpoloženje Lawrenca Oliviera in njegovo ženo Vivian Leigh ter da gane celo hladno in zadržano Greto Garbo. Seveda si pusti svoj talent tudi drago plačati; za film «Vulkan» bo dobila 150.000 dolarjev.

Prizor iz filma Ne bo nad močvirjem

Povprečni filmi na filmskem festivalu

Duvivier je na filmskem festivalu sodeloval s filmom «V nebeškem kraljestvu». Vse je res že kazalo, da bo zdrknil tudi on, kakor jih je že več na letošnjem festivalu («Powel - Presburger in Pabst) toda za silo se je obdržal na nogah. Film je vsebinsko precej obrabljen, ne prinaša nobene novosti, nič, kar bi razširilo obzorje utrujenega in izčrpanega filmskega sveta. Film se dviga le v podrobnostih; tako na primer hvalijo vsi kritiki sceno, v kateri obkrožajo dekleta truplo svoje sošolke, ki je napravila samomor.

Sledil je švedski film Eva, ki sloni na Freudovi teoriji. Čeprav upoštevamo, da je severnjaški film precej tuj našemu pojmovanju življenja, vendar zasledimo v njem precej pomanjkljivosti: prerahla zgradba, neosnovana čutnost. Pozitivna pa je v filmu povezanost s prirodo, ki nastopa kot važen sodelujoč faktor.

23. t. m. so predvajali Berlinsko balado, ki jo je režiral R. A. Stemmler. Kakor večina nemških filmov je tudi ta satira nacizma, vendar je ost preotipljiva. Tragedija je prikazana v obliki komedije, prevladuje komika in groteska, ne manjka tudi spretnih domislic, toda žal nič originalnega.

Istega dne so igrali glasbeni film srednje kvalitete. «Po dežju sonce», ki ga je režiral Davide Butler.

Na filmskem festivalu se je predstavil tudi skoraj neznani francoski igralec in režiser Tati v filmu Praznik: Film je satira na podeželske pismonoše, obenem pa na vse tiste, ki se hočejo amerikanizirati. V tem filmu prihaja do izraza Tatijeva klovnska figura. Film obeta mnogo v primeru z drugimi komičnimi in satiričnimi filmi.

Namesto napovedanega mehiškega filma «Mrtva zemlja» so igrali več indijskih, angleških in avstrijskih dokumentarnih filmov.

Argentinski film «Skoraj zločinec» je precej razočaral in znova potrdil dvome o novem realizmu v filmu. Tudi Ugo Fragonese je močno izdelal okolje, pri tem pa pozabil na duha, ki šele daje okolju pravo življenj.

«Priznana srca in diademi» se imenuje angleški film, ki ga je režiral Robert Hamer. Film po romanu Roja Hornimana pripoveduje zgodbo nekega ciničnega aristokrata. Film je namreč satira na barone in mornarje.

Ruski kinematografiji je najbolj sorodna poljska. Kakor nekoč, tudi sedaj ne razpolaga z mnogimi tehničnimi sredstvi. Iz prejšnjih časov je zlasti znano ime Jožefa Lejtesa, ki je v letu 1935 zelo uspel v Benetkah s filmom «Dan velike pustolovščine». Po osvoboditvi je «Poljski film» izdelal več kratkometražnih in tudi 8 do 9 celovečernih umetniških filmov. Filmi obravnavajo: nacistično okupacijo, tajno osvobodilno borbo, koncentracijska taborišča itd. Skoraj vsi so dokumentarni, tako tudi film «Zadnja etapa», ki je v režiji Vande Jakubowske doživel velikanski uspeh. Omenjena režiserka kakor tudi Leites sta pomagala režiserju Janu Rybkowskemu pri filmu «Samotna hiša», ki so ga sedaj igrali na filmskem festivalu. Film prikazuje ljubavno zgodbo v okviru narodnoosvobodilne borbe. Delo je vzbudilo izredno zanimanje.

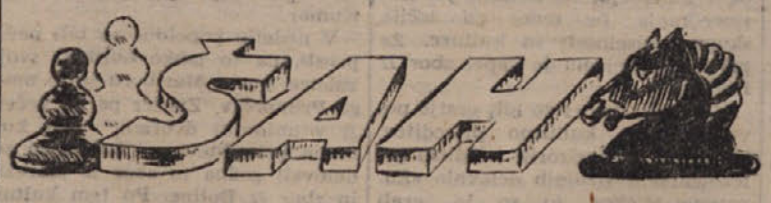

Berdova otvoritev

V «Ljudskem tedniku» smo od časa do časa za šahovske začetnike že prinešli kakšno otvoritev. Danes prinašamo Berdovo otvoritev: v tej otvoritvi beli odpira igro s 1. f2-f4. V tem sistemu je načrt belega, da obvlada važna strateška polja d4 in e5.

Praksa je pokazala, da črni nima težkoč pri otvoritvi in da lahko izenači igro. Najpogosteje odgovori črni na 1. f2-f4 z 1. ——— d7-d5 (Berdova otvoritev) in 1. ——— e7-e5 (Fromov gambit) in 1. ——— f7-f5 (švicarska otvoritev in švicarski gambit).

V kompleks Berdove otvoritve spadajo poleg 1. ——— d7-d5 še odgovori 1. ——— c7-c5, 1. ——— e7-e6 in 1. ——— Sg8-f6. Bivši svetovni prvak dr. Maks Euve v svojem velikem teoretičnem delu, izvaja najvažnejšo varianto z 1. ———d7-d5 iz Berdove otvoritve in obravnava posebej kakor «krilno holandsko igro».

Na letošnji tekmi AP Vojvodine, ki so jo odigrali v Novem Sadu, je mojster Bora Toi z lepim uspehom igral v nekoliklih partijah Berdovo otvoritev.

Beli: B. Toi — Crni: N. Kulžinski

1. f2-f4 — d7-d5

Po tem odgovoru črnega prideš do poznanega položaja iz holandske obrambe, samo da ta sistem sedaj beli še hitreje odigra.

2. Sg1-f3 — Sg8-f6
3. e2-e3 — ———

Na 3. b2-b3 bi odgovoril s 3. ——— d5-d4.

3. ——— — e7-e6

Po mišljenju poznanega teoretika Kmoha je bolje, da črni predčasno izpelje lovca s c8. Zato predlaga Kmoh 3. ——— Lc8-g4 z naslednjim nadaljevanjem: 4. h2-h3, Lg4-f3; 5. Dd1:f3, Sb8-d7; 6. Sb1-c2, e7-e6; 7. g2-g4, Lf8-b4; 8. g4-g5, Lb4:c3; 9. b2-c3 Sf6-e4; 10. d2-d3, Se4-d6!; 11. c3-c4, c7-c6; 12. e3-e4, d5-e4; 13. d3:e4, Sd7-c5! črni se odlično brani.

4. Lf1-e2 — Lf8-e7
5. 0-0 — c7-c5
6. d2-d3 — ———

Načrt belega je kasneje odpreti pozicijo v sredini z e3-e4.

6. ——— — Sb8-c7
7. Dd1-e1! — ———

Karakteristična poteza za holandski sistem. S polja el lahko gre kraljica na g3 ali na h4, odkoder bi prešla v napad na nasprotniško kraljevo krilo.

7. ——— — Lc8-d7
8. a2-a4 — ———

Nasprotniku tako onemogoči, da bi z b7-b5 prišel v protiigro na tem krilu.

8. ——— — Dd8-c7

Črni hoče izvesti veliko rohado, da bi potem napadel v sredini z e6-e5. Medtem pa dospe beli prvi na vrsto.

9. Sb1-c3 — a7-a6
10. e3-e4! — ———

Potem ko se je dobro pripravil, napravi beli važno potezo, ki ga privede v močnejši položaj.

10. ——— — d5-d4

In sprememba na e4 bi bila v korist belega.

11. Sc3-b1! — ———

Najboljše! Konj bo tako preko polja d2 zopet prišel v igro.

11. ——— — 0-0

Če bi delal veliko rohado, bi bil črni še bolj podvržen napadu.

12. Sf3-e5! — b7-b5

Ne bi veljalo 12. ——— Sc6-e5; 13. f4-e5, Dc7-e5; 14. Lc1-f4 in črni bi izgubil kraljico.

13. Se5:d7 — Dc7:d7
14. g2-g4! — Tf8-b8

To je v bistvu samo izguba časa, kajti s protiakcijo na drugem krilu črni ne more izboljšati svojega položaja.

15. g4-g5 — Sf6-e8
16. f4-f5 — e6-e5
17. g5-g6 — ———

Plaz belih kmetov je zadel ob črne rohadne položaje.

17. ——— — Se8-f6

Po 17. ——— h7-g6; 18. f5-g6, f7-g6; 19. kg1-h1 bi beli še vlekel Tf1-g1 in pripravil napad na g liniji.

18. De1-g3 — Dd7-d7
19. Sb1-d2 — Tb8-f8

Črna trdnjava se vrne z b8 na svoje prejšnje polje, kar pomeni, da je bila 14. poteza črnega tudi njegova izguba časa.

20. g6-h7+ — Sf6:h7
21. Sd2-f3 — Le7-f6
22. Kg1-h1 — Tf8-b8

Polje f8 je pripravljeno za kraljico, ker mu preti ta Tf1-g1 in Lc1-h6 s koncentriranim napadom na g7.

23. Tf1-d1 — Kg8-f8?
24. Dg3-h3 — Kf8-e7

Tako se misli črni izvleči iz težkoč, ker njegov nasprotnik ne sme tolči konja na h7 zaradi grožnje na 25. ——— Tb8-h8.

25. a4-b5! — ———

To je na vsak način iznenadenje! Črni ne bo mogel odgovoriti s 25. ——— a6-b5, ker bi potem sledilo 26. Ta1-a8, Tb8-a8; 27. Dh3-h7 itd.

25. ——— — Sc6-b4
26. Sf3-e1! — Tb8-h8
27. c2-c3 — Sh7-g5
28. Dh3-g2 — Sg5-h3
29. Tg1-f1 — D4-c3
30. B2-c3 — a6-a5

Ker se konj na b4 nima kam umakniti, črni ne more preprečiti izgube figure.

31. c3-b4 — Dd6-d4
32. Ta1; a5 Crni se vda.

To je bila teoretično zelo visoka in tudi zanimiva partija, katero je beli izvedel v Nimcovičevem stilu.

Letošnji najboljši evropski rezultati v lahki atletiki

Po dosedanjih lahkoatletskih uspehih, vam nudimo najnovejšo tabelo najboljših rezultatov v Evropi. Po teh rezultatih bomo najbolje videli, kakšno mesto so že zavzeli jugoslovanski lahkoatleti s svojimi uspehi v letošnjem letu.

100 m: 10.4 sek Bailey (Angl.) Wittekind in Fischer (Nem.); 10.5 Vl. Suharev, Sanadze (ZSSR), Kremer, Liches in Pesch (Nem.), Penna (It.), Bally (Fr.); 20 tekačev z 10.6 in 10.7 sek.

200 m: 21.2 Stawczyk (Pol.); 21.3 Mc Bailey (Angl.); 21.5 Horčič (CSR) 21.6 Luther, Schreiber (Nem.) Camis, Guillon (Fr.); z 22.0 Sabolovič (FLRJ) 29. do 33. mesto.

400 m: 47.8 Huppertz (Nem.); 48,2 Pugh (Angl.); 48.3 Wolfbrandt (Sved.) 48.4 Sallen in Wudtke (Nem.); 48.5 Sabolovič (FLRJ), Audorf in Wegner (Nem.); Račič si s časom 49.4 deli 34-37. mesto.

800 m: 1:50,5 Aberg (Sved.); 1:50,8 Ulzheimer (Nem.); 1:51,2 Wint (Angl.) 1:51,6 Lindgard, Sten in Wolfbrandt (Sved.); s časom 1:54,2 je Ceraj FLRJ na 33. do 36. mestu.

1.500 m: 3:43.8 Sjilkhuis (Niz.); 3:45,2 Strand (Sved.); 3:46.0 Reiff (Bel.); 3:46,6 Landkvist (Sved.); 3:47,4 Hansenne (Fr.) in Bergkvist (Sved.); s 3:55.0 si Ceraj (FLRJ) deli 26.-27. mesto, Mikuška s časom 3:58,2 pa 53-55 mesto.

3.000 m: 7:58.8 Reiff (Bel.); 8:17.0 Barry (Irska); 8:19.2 Zatopek (CSR); 8:19.4 Kosketa (Fin.); 8:19.6 Jean Vernier (Fr.) in Ahlden (Sved.). Z 8:31,2 si deli Ceraj 21-22 mesto; Segedin z 8:31,8 23 - 25 mesto; Pavlovič je s časom 8:34.8 na 41. mestu.

5.000 m: 14:10.8 Zatopek (CSR); 14:13,2 Koskela (Fin.); 14:37.0 Makela (Fin.); 14:28.2 Heino (Fin); 14:29.2 B. Albertsson (Sved.); 37. Stefanovič (FLRJ) s 14:52.6, 42-43 Segedin FLRJ s 14:54.8.

10.000 m: 29:28.2 Zatopek (CSR); 29:55.6 Heino (Fin.); 30:13.2 Stokken (Nor.); 30:20.4 Kononen (Fin.); 30:51.6 Kjersem (Nor.); 17. Mihalič (FLRJ) s 31:20.8.

3.000 m zapreke: 9:04.4 Soderberg (Svica); 9:09,2 Elvland (Sved.) 9:10.6 Hagstroem (Sved.); 9:18.0 Stokken (Nor.); 9:18.6 Guyot (Fr.); 10. Segedin (FLRJ) s 9:24.2.

110 m zapreke: 14.4 Marie (Fr.); Bulančik (ZSSR), Finlay (Angl.); 14,5 Braekman (Bel.). Izpod 15,3 še 34 lahkoatletov.

400 m zapreke: 52.9 Larsson (Sved.) 53.2 Cross in Elloy (Fr.); Lunev (ZSSR); 53.3 H. Wlittle (Angl.); 25. 26 mesto Zupančič (FLRJ) 55.0.

Skok v višino: 2.00, 5 Paterson (Angl.); 1,98 Ahman (Sved.), Pawit (Angl.); 1.97 Papa Gallo (Fr.) in Nacke (Nem.). 25.-27. Dimitrijevič FLRJ z 1,91 m.

Skok v daljino: 7.58 Greulich Nem. 7.53 Luther (Nem.); 7.44 Adamczyk (Pol.); 7.36 Williams (Angl.); 7.33 Faucher (Fr.), 36. - 37. mesto Bernad (FLRJ) z 7.08; 46. Urbič (FLRJ) z 7.03 m.

Skok s palico: 4.30 Lundberg (Sved) 4.25 Kutaja (Fin.); 4.21 Kass (Nor.); 4.15 Ozolin in Knjazov (ZSSR), Sehreuer (Svica). Nad 3.90 je skočilo še 26 skakačev.

Troskok: 15.33 Ahman (Sved.); 15.10 Moberg (Sved.); 15.09 Rautio (Fin.); 14.93 Sčerbakov (ZSSR); 14.69 P. Larsen (Dan.). 21.-22. Zagorc (FLRJ) s 14.31; 30.-31. Rajčič (FLRJ) 14.25 m.

Krogla: 16.41 Huseby (Isl.) 16.04 Lipp (ZSSR; 15.93 J. Jaupilla (Fin.); 15.79 R. Nielsson (Sved.); 15.65 Gorjanov (ZSSR). 11. Sarčevič (FLRJ) sc 15.35 m.

Disk: 53.89 Consolini (It.); 52.12 Tosi (It.), 51.61 Zerjal (FLRJ); 49.95 Heinrich (Fr.); 49.59 Ramstad (Nor.); 28. Miler (FLRJ) s 46.03.

Kladivo: 58.06 Nemeth (Madž.): 57.86 Kanaki (ZSSR); 57.64 Storch (Nem.); 55.88 Wolf (Nem.); 55.00 Gubijan (FLRJ); 38. Galin (FLRJ) s 50.41; 39.-40. Berec (FLRJ) s 50.40 m.

Kopje: 73.55 Rautavaara (Fin.); 72.50 Hytiainen (Fin.); 71.27 Beglund (Sv.); 70.42 R. Eriksson (Sved.); 70.00 Daleflod (Sved). 17. Vujačič (FLRJ) s 64.73 m; 26. Urbič (FLRJ) s 63.82 m.

Deseteroboj: 7197 točk Clausen (Isl.); 7165 Heinrich (Fr.); 7113 Denisenko, 7026 Volkov in 6940 Jevljev (vsi ZSSR).

Rouffetau je kot zmagovalce prejel šopek cvetja.

V nedeljo zjutraj se je pričela na trgu maršala Tita v Zagrebu dirka okrog Hrvatske in Slovenije. Startalo je 79 vozačev, med njimi 31 inozemcev. Prvi del proge so vozači prevozili v izredno hitrem tempu. Kmalu so prešli na vodstvo Malabrocca, Fontanot, Osrečki, Fontanot in Francoz Prevothalt, ki so imeli do Karlovca že 300 metrov naskoka pred ostalimi. Iz Karlovca naprej je vodila izredno slaba cesta dirkače po prvih vzponih do Ogulina. Cesta je pri Jasenku in pozneje pri Molnar vrhu dosegla precejšnjo višino. Najvišja točka na progi je bila 1250 m. Vrh je prvi dosegel Tržačan Pecchiari z 2. minutami naskoka pred Jugoslovanom Vargo. Vendar pa je imel Pecchiari smolo. Počila mu je guma, Malabrocca mu je dal svojo gumo, Vendar izgubljenega časa ni mogel nadomestiti. Sledile so dolge

Jugoslavija premagala Italijo v plavanju

V Neaplju je bil pretekle soboto in nedeljo dvodnevni plavalni dvoboj med mladinskima reprezentancama Jugoslavije in Italije. Po prvem dnevu tekmovanja je vodila Jugoslavija z 12:10 točkami. V waterpolo tekmah so Jugoslovani dvakrat premagali nasprotnika s 5:0 in s tem dokazali premoč nad italijanskimi tekmovalci. Rezultati prvega dne:

200 m prsno: 1. Korpes (J) 2:49,2, 2. Barbič (J) 2:56,9, 3. Gisanzoni (I) 3:00,2; *400 m prosto:* 1. Paliaga (I) 5:12,9, 2. Corič (J) 5:19,3. — V waterpolo tekmi, ki ni bila uradna, so Jugoslovani premagali Italijane 5:0 (1:0).

Drugi dan dvoboja:

100 m prosto: 1. Paliaga (I) 1,04,1. Corič se je plasiral kot tretji 1,06,2 pred Hafnarjem (J) 1,06.4.

100 m hrbtno: 1. Silovič (J) 1,17,0, 2. Karavlič (J) 1,18,0, 3. Costa (I). — *4 x 100 m prosto:* 1. Italija 4,20,7; 2. Jugoslavija (Gligorijevič, Ižakovič, Hafner, Corič) 4,31.3 min.

Zatem je bila waterpolo tekma, ki se je vnovič končala s sijajno in prepričljivo zmago Jugoslovanov 5:0 (3:0). Jugoslovanski reprezentativci so pokazali svojo doslej

Kolesarska tekma okrog Hrvatske in Slovenije

Danes krene karavana po najtežji etapi

Cilj je Bled preko Vršiča. Tržaška ekipa še vedno prva

strmine do Novega, po cesti posuti z gramozom, ki je bila pravo pokopališče za gume.

Na cilj v Crikvenici je prišel prvi Italijan Malabrocca s časom 6:17.36 ur. Sledil mu je Varga s 5.02 min razlike; 3. Čok (Trst), 4. Coretti (Trst), 5. Osrečki (FLRJ) 6. Rinaldi (Trst), 7. Zollia (Trst) 8. Kukowetz (Avstrija), 9. Pecchiari (Trst), 10. Crnobrnja (FLRJ)

Največ počenih gum je imela sicer dobra francoska ekipa.

Naslednji dan se je kolesarska karavana premaknila iz Cerkvenice v Pulj. Proga jo je vodila preko Reke, Opatije, Labina in Raše. Dolga je bila 146 km in cesta je bila znatno boljša. Prvi se je odtrgal od skupine Jugoslovan Čelesnik in se sam prebijal naprej. Njegova taktika pa ni bila preveč dobra, saj je znano, da je dosti boljše voziti proge v skupini in šele pred koncem dati iz sebe vse moči. Tako je Čelesnik sicer vodil preko Reke z dvema minutama naskoka, toda pri Opatiji so ga ostali že dohiteli. Skupina se je raztegnila šele pri prvih vzpetinah Mošničke Drage. Na čelo je prišel Strein, pred Puljem pa sta se mu pridružila še Čok in Javornik. Časi etape so bili:

1. Strain (J) 4:53.21, 2. Čok (Trst) 4:53.29, 3. Javornik (Trst) 4:53.29, 4. Malabrocca (I) 4:56.09, 5. Poredski (J) 4:58.37, 6. Zuccotti (I) 4:59.31, 7. Perne (St) 5:00.04.

V torek točno ob 13. uri se je dirka nadaljevala po cesti iz Pulja v Koper. Malo pred mejo s Tržaškim ozemljem sta celotni skupini ušla Francoz Rouffetau in Jugoslovan Strein. Mejo sta prekoračila točno ob 15. uri. Ob cesti, ki je vodila kolesarje do konca etape, je kolesarje pozdravilo številno občinstvo. Rouffetau in Strein sta obdržala svojo prednost. Na vzpetini proti Ižoli sta ju dohitela Zorič in Poredski, Strein je zaostal. Poredski se je držal dobro razpoloženega Francoza kot klop. Ižolo sta begunca hitro prevozila. Manjkalo jima je samo še nekaj kilometrov do cilja, kjer ju je pričakovala velikanska množica. Tam je čakala tov. Vanda Pertot zmagovalca z rdečimi nageljni. Vedno bliže sta prihajala in Poredski je bil samo za pol dolžine kolesa pred Rouffetaujem. Tik pred ciljem je Francoz napel vse sile in prišel na cilj ob Poredskem. Občinstvo je prisodilo zmago Rouffetauju, ki je dobil v dar najprvo lep poljub, nato rože itd.

Toda sodniki so odločili po svoje. Kdo ima prav — ne vemo.

1) Poredski (J) v času 3.25,08; 2) Rouffetau (F) 3.25,08; 3) Zorič (J) 3.25,08; 4) Zuccotti (I) 3.25,08; 5) Crnobrnja (G) 3.26,30; 6) Malabrocca (I) 3.26,56; 7) Strain 3.26,56; 8) Grajzer (J) 3.26,56; 9) Pecchiari (T) 3.27,34; 10) Čok (STO) 3.27,52; 11) Tišma (J); 12) Bat (J); 13) Coretti (T); 14) Rinaldi (STO).

Kočni rezultat obeh etap: 1) Malabrocca (I) 14.40,41; 2) Čok (STO) 14.45,56; 3) Rinaldi (STO) 14.55,09; 4) Strain (J) 14.55,31; 5) Colja (T) 14.58,27; 6) Kukovec (J) 15.01,52.

Ekipa tržaških kolesarjev STO je kot moštvo še vedno na prvem mestu.

Poredski in Rouffetau na cilju

Trije novi rekordi na troboju v Beogradu

Na mednarodnem lahkoatletskem srečanju najboljših ekip Francije (Racing Club de France), Belgije (Union Saint Gilloise), Jugoslavije (CDJA «Partizan») je zmagala ekipa CDJA «Partizana» s 174 točkami pred Racingom s 143 in Union Saint Gilloisom s 100 točkami. V dvodnevnem tekmovanju so lahkoatleti «Partizana» dosegli tri državne rekorde, enega pa izenačili.

4 x 400 m: «Partizan» v postavi Radulovič, Stankovič, Račič, Sabolovič je dosegel nov jugoslovanski rekord s časom 3:18.6; «Racing» pa 3:23.2 in «Union Saint Gilloise» 3:27.7.

Tek na 3000 m z zaprekami: Segedin (Partizan) 9:12,8 (nov jugoslovanski rekord), Stefanovič (Partizan) 9:27,2, Sconian (USG) 9:31.0, Thomas (Racing) 9:344,4, Gayard (Racing) 9:30.2.

* * *

Marcel Cerdan je prišel v New York, kjer se bo pripravil na srečanje z La Motta, ki bo 28. septembra.

Tekač **Martin Stokken** je pretekel v Oslu 5.000 m s časom 14:34,6 min. Njegov rezultat pomeni 1036 točk na finski tabeli.

Lahkoatletski dvoboj med Jugoslavijo in Svico bo 18 in 19. septembra.

461.567 članov imajo jugoslovanska fizkulturna društva.

Hajduk je odigral v Avstraliji že svojo 12. tekmo. Mestno reprezentanco Ipswicha je premagal s 4:0. Dosedaj je Hajduk zabil 60 golov, dobil pa jih je samo 13.

Crvena zvezda, ki gostuje v Belgiji je igrala neodločeno 1:1 z Royal Antwerpnom. Tekmi je prisostvovalo 15.000 gledalcev. Crvena zvezda je bila ves čas v rahli premoči.

V Budimpešti je bil lahkoatletski dvoboj med Madžarsko, Italijo in CSR. Nekaj rezultatov: 1500 m Cevona (CSR) 3:55,6; skok v višino Albanese (I.) 1,89; met kladiva Nemeth (M.) 57,12; 400 m Siddi (I) 47,7; 100 m Penna (I) 10,8; skok v daljavo Fikejs (M) 7,17; 5.000 m Zatopek (CSR) 14:25,2; kopje Kiesewetter (CSR) 64,88; štafeta 4X100 m Madžarska 40,7.

ZDA so tolkle Avstralijo v tekmovanju za Davisov pokal s 4:1.

Furuhaši je postavil nov rekord v plavanju na 400 m prosto s časom 4:34,3.

Ženski rekord v enourni kolesarski vožnji je postavila Francozinja Jeannine Lemaire, ki je v tem času prevozila 38.283 km.

ZA BISTRE GLAVE

KRIŽANKA

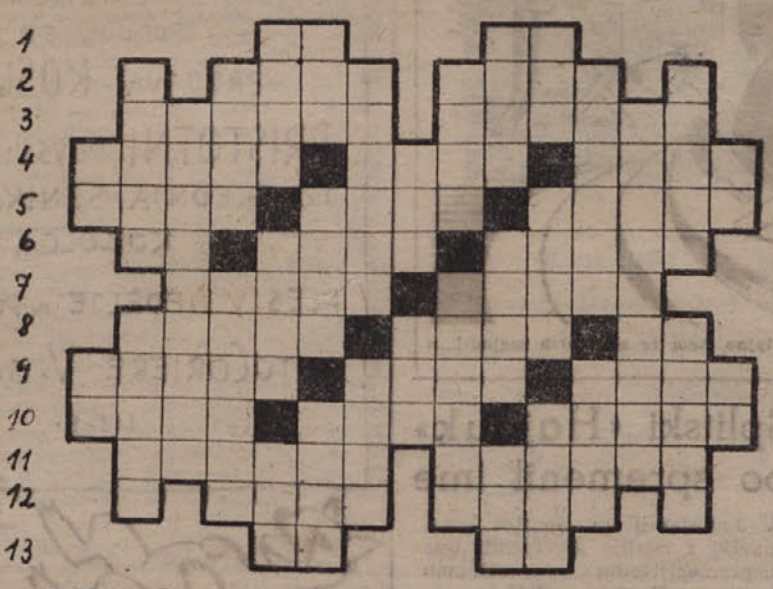

VODORAVNO: 1. Kratica napredne politične organizacije — kratice slovenskega pisatelja, avtorja Abadona. 2. prevara, zvijača — mesto v Angliji. 3. lesena bajta — mesto v Turčiji. 44. otok v Grčiji — nasprotje od svetlobe — mesto v Italiji. 5. Mesto ob Jadranu — reka v Franciji — plačilno sredstvo. 6. kratica za atmosfero — klub slovenskih likovnih umetnikov — francoski pesnik 16. stoletja. 7. rimsko mesto v naših krajih — sodobni slovenski slikar. 8. vera v nadnaravne sile — srd — veznik (v latinščini). 9. Priprava ladje — vrh, točka na vojaškem zemljevidu — stud. 10. mesto, prostor — mesto v Italiji — tekstilna tovarna pri Ljubljani. 11. omamljen — priprava na gledališkem odru. 12. stopalo — žitno žganje. 13. delniška družba (kratica v italijanščini) — kratice Zupančičevega psevdonima med osvobodilno borbo.

NAVPIČNO: A) kratica za označbo starosti — kratica naslova Jurčičevega romana iz turških časov. B) mesna jed — mesto (srbsko). C) mesto na Holandskem. D) čebela — žensko ime. E) slovenska pokrajina — prostor v gledališču — sovjetska novinarska agencija. F) ugriz žuželke — poškodba — nabiranje milodarov. G) električni pol — nemški filozof. H) število — starocerkvenoslovanska črka. I) slovenski slikar, impresionist — pljučna bolezen. J) svetopisemski prerok — posoda za cvetlice — časomer. K) resen — kras — vodopad. L) mala cerkev — spoj. M) nosorog (latinski izraz). N) kotel — tatarsko ime. O) ploščinska mera — veznik.

Rešitve

A. 1. sreda, 2. lonec, 3. pismo, 4. stena, 5. Marij, 6. kuter, 7. rival, 8. stepa, 9. biser, danes meni, jutri tebi.

B. kodak, 2. Frane, 3. smuka, 4. Domen, 5. sodij, 6. mamut, 7. Boris, 8. liter, 9. Labin, danes meni, jutri tebi.

STOPNICA: k, uk, rak, epik, šipek, časnik, empirik, kapelnik, Kurešček.

Kupon št. 121
za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

LJUDSKI TEDNIK
Odgovorni urednik
KAVS FRANC
Tiska z dovoljenjem AIS-a Tržaški tiskarski zavod v Trstu, ulica Montecchi 6
Rokopisi se ne vračajo

Ogenj so zanetili

Tržaški reakcionarji in kominformisti so »zanetili« ogenj v rafinerji nafte na Reki. Unità pa je še prilila svojo dozo laži in bencina, da bi gorelo vsaj na papirju, če že na Reki ni hotelo tako kot bi si oni želeli.

JUCA PIŠE PEPI

Draga Pepa!
So v Italiji banditom
pogubljenja obljubili,
a pri tem kambinerji
sami glave so izgubili.
Po Siciliji dandanes
nič kaj varno ni hoditi,
kar na lepem se utegneš
tja nad zvezde preseliti.
Po amerikanskem vzorcu
vse v Italiji vrti se,
vsakih pet minut se kakšen
nov bandit na svet rodi se.
Na Koroškem so Sovjeti
dobre kšefte napeljali,
za popuste pri manjšinah
dolarjev so si nabrali.
A na Grškem partizani
— vdani v milost božje volje —
čakajo naj brez pomoči,
da jih monarhist pokolje.
Kakor kaže, zdaj na vzhodu
je vpeljana taka moda:
Kdor ne mara biti suženj,
tega čisto nič ni škoda!
Če z zapadnimi trgovci
Tito kakšen posel sklene,
»unisono« zakričijo
z vzhoda radijske sirene;
da pa Rusija neumorno
s celim svetom že kšeftari,
to ne sme se v zlo ji šteti —
ona modro gospodari!!
Da je ladja «Partizanka»
v luki se na lepem vnela
brala sem, tu prav gotovo
je zavist vmes roko imela.
Na vse kriplje nekateri
Jugoslaviji črtijo,
kjer le morejo, ji škodo
gospodarsko naredijo.
Če na Češkem naročili
bi iz Beograda kljuke,
prav gotovo uvidevno
bi poslali ji — klobuke.
A vse to ne bo podrlo
mlade Titove države,
ki gradijo jo z zanosom
neumorno sile zdrave.
Tukaj v Trstu se zgodilo
po načrtu kominforma
tole je: v boksaškem klubu
zdaj presežena je norma.
Petindvajset se boksačev
vkup na eno glavo zbere,
da v imenu kominforma
Ukmarja na tla podere.
To res pravo je junaštvo!
Kdo se s tem bahati more?
Nihče drugi kot edino
časopis «Lavoratore».
Če mu to kaj v slavo služi,
to naj delavstvo presodi,
jaz sem mnenja, da tako se
v socializem pač ne hodi!
A gospodom urednikom
je gotovo to vseeno,
glavno, da od Kominforma
je vse to blagoslovljeno.
Potlej pa ta list še piše
o terorju onkraj meje,
če kaj takega kje sliši
človek, sladko se nasmeje.
Te pozdravljam, draga Pepa
in o tem mi kaj napiši,
v kakšni žlahti Kominform
je že s slavno stranko «Mišii».
Te pozdravlja Tvoja

Juca

Pepa odgovaria

Ko z dopusta sem te dneve
zopet se domov vrnila
v nabiralniku na vratih
tvoje pismo sem dobila.

Pri sorodnikih na Reki
nekaj dni sem preživela,
kljub požaru, kakor vidiš,
pa sem še kar precej cela!

Tu reakcija poroča
pač po svoje o tej stvari,
njen namen je, da resnico,
če mogače je, potvari.

A tovarna tam na Reki
s polno parO v miru dela,
v zasmeh vsem, ki trdijo,
da do tal je pogorela.

V enem letu Kominforma
marsikaj se je zgodilo,
sindikalno se enotnost
v Trstu dobro je razbilo.

Radich si lahko čestita
za uspehe v tem pogledu,
socialni se problemi
zdaj lepo hlade na ledu.

Draga, moja, po dopustu
kar ne da se mi pisati
in zato — ne bodi huda —
moj namen je kar končati.

Bom pa drugič bolj obširno,
se ti zopet razpisala,
saj moči sem prav poštenih
na oddihu si nabrala.

Tudi kar se hrane tiče
ni bilo slabo na Reki,
slabo gre le saboterjem
v kominformski obleki;

bi režim hoteli vreči
in oblast v roké dobiti,
ali budnost partizanov
jim je dala le po —

Kakor vidiš, sem besedo
Če spoznaš se kaj na rime,
zgornjo tukaj izpustila.
jo že sama boš uganila.

Te pozdravlja
Tvoja Pepa

Reakcionarno protisovjetsko stališče FLRJ

je lahko celo slepcu vidno in sicer v tem, da tam neumorno rušijo Stahanov rekord. Zato je pričakovati v kratkem radijskih vesti z vzhoda o prestopu Sirotinovića, Bičića, Ramovića in Petka v imperialistični tabor.

Mladina tu in tam

V nedeljo, dne 28. avgusta sta se dvignila dva pilota s svojim zrakoplovom visoko v tržaški zrak.

PILOT A: Kaj pa pomeni zborovanje tam na tistem pobočju?

PILOT B: To je mladina iz koprskega okraja, ki žrtvuje nekaj nedeljskih ur, da zgradi cesto v Šmarje.

Pilota sta obrnila v drugo smer.

PILOT A: In kaj je tam pri Ronkih? Vidim neverjetno veliko množico.

PILOT B: To pa je mladina iz Trsta, Gorice in Vidma, ki voli danes «Miss Venezia Giulia».

Še ena o Rikotu

Riko je bil v začetku svoje politične karijere. To je bilo davno. Od tedaj je nebo že mnogo — mnogokrat menjalo barvo in — Riko tudi.

Zgodilo se je takrat, da je bil Riko določen kot odposlanec na neko važno zborovanje v Trstu. Njegova naloga je bila, da mora imeti na tem zborovanju daljši govor, ki bi bil skrbno pripravljen in spisan. Od koga, tega ne pove zgodovina.

Seveda je Riko stvar vzel resno. On jemlje sploh vse resno, celo svoje prevzvišeno poslanstvo v tržaškem mestnem svetu. Takrat pa je šlo za njegov prvi nastop v javnosti in sicer z daljšim važnim govorom, in to ni šala. Zato se je obrnil na starejšega prijatelja. Ta je bil izvežban, preizkušen in podkovan, bil je «star maček», kakor pravimo.

«Kar korajžno, Riko», — je dejal stari maček — šlo bo. Pred vsem se moraš izdatno naspati. Dobro naspan človek ima svoje misli v redu. Nadalje se moraš obriti in čedno obleči. Skrbno oblečen in obrit človek ima več samozavesti. In nato moraš skrbeti za primerno podlago v želodcu. Predno greš torej na zborovanje, stopi v gostilno, naroči si dobro porcijo polenovke (bakalà) in zalij jo s čertinko ali pa tudi s pol litrom belega Istrijanca. Videl boš: Govor bo šel ko namazan».

«Riko se je zahvalil, stari maček pa je želel: «Srečno!» . . .

Naslednji dan vpraša stari maček:

«No, Riko, kako je bilo?»

«Smola. Zakasnil sem. Prišel sem šele, ko je bilo zborovanje že končano».

«Kako to? Ali si zaspal?»

«Ne. — Ampak obredel sem nič manj nego kakih petnajst gostil, predno sem našel bakalà».

Najhujše muke

Nekje v Italiji — deželi skoraj popolnoma svobodnega ropanja — so tolovaji ujeli človeka, o katerem so vedeli, da ima skrite na varnem mestu silne dragocenosti. Na vsak način so hoteli iztisniti iz moža, da jim pove skrivališče. Ker zlepa ni šlo, so poizkusili z grožnjami. Razbelili so klešče in mu jih pomolili pod nos, češ s temi vročimi kleščami te bomo, če ne poveš skrivališče. Mož se jim je le smejal in ni nič povedal. Zagrozili so mu, da mu nabodejo živanke na podplate, a spet se je mož smejal in ni nič povedal. Tuhtali so tolovaji in tuhtali, kakšne muke bi iztuhtali, da bi izvlekli iz moža skrivališče njegovega bogastva. A vse je bilo zaman. No, končno se poveljnik roparjev domislil: «Če ne poveš, boš moral pokaditi italijansko cigareto», mu je dejal. Tedaj pa je mož zdrknil na kolena, proseče dvignil roke proti nebu in rotil poglavarja: «Samo tega ne, samo tega ne! Prizanesite mi, vse vam rad povem, le italijanske cigarete mi ne vtaknite v usta».

To se je zgodilo v letu Gospodovem 1949, nekaj mesecev pred početkom svetega leta.

Na Grškem

je bil ustreljen po nalogu sodstva demokratične armade borec samo zato, ker je izjavil, da je imela demokratična vojska več uspehov pod vodstvom generala Markosa kot pa sedaj. Če so že ustrelili človeka, ki je to izjavil — kaj se je potem šele s samim generalom Markosom zgodilo!

Stara lajna

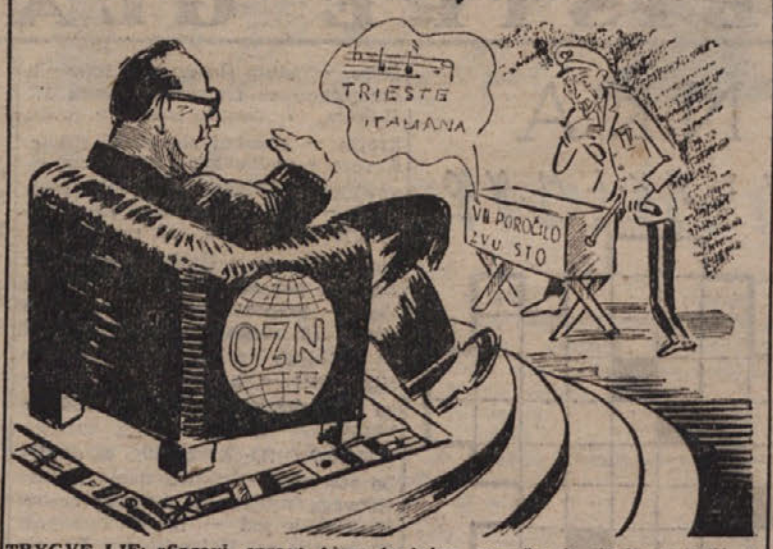

TRYGVE LIE: «Spravi, spravi Airey to lajno, sem že sit starih melodij....»

Brez komentarja in... brez vzroka

DOPISNIK TANJUGA

je bil te dni izgnan iz Madžarske brez komentarja. Resnici na ljubo je treba ugotoviti, da ni bil izgnan samo brez komentarja, ampak tudi-brez vzroka!

Splitski «Hajduk» bo spremenil ime

v Jugoslaviji se športni krogi bavijo z mislijo spremeniti ime nepremagljivemu nogometnemu moštvu «Hajduk». Bati se je namreč, da kluba s tem imenom nihče več ne pozove na gostovanje v izogib rezultatu, ki je v navadi pri košarkarjih.

To pa znajo...

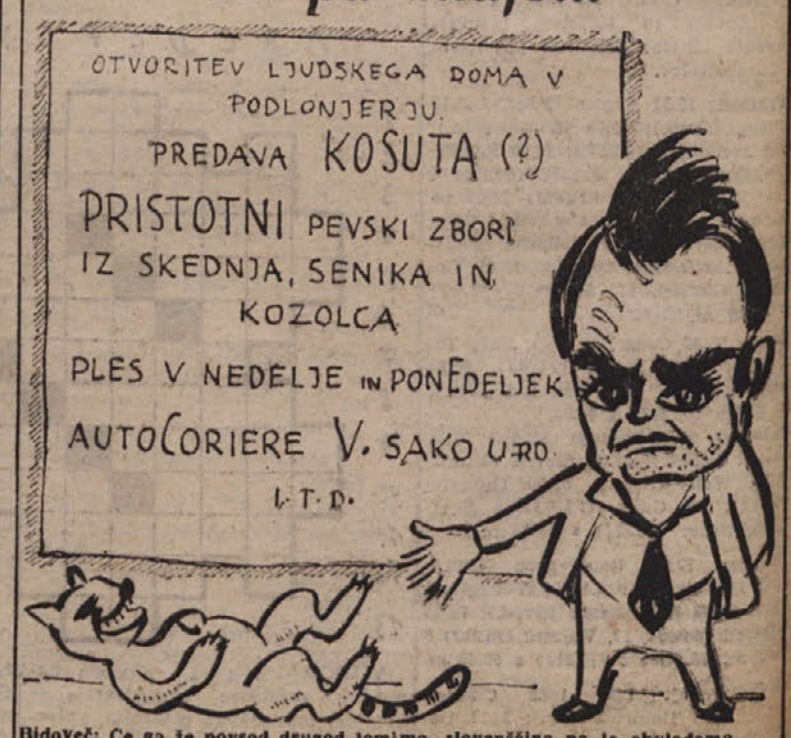

Bidoveč: Če ga že povsod drugod lomimo, slovenščino pa le obvladamo...